

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANABİLİM DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI BİLİM DALI**

**HATTAT ÇIRÇIRLI ALİ EFENDİ'NİN ESERLERİ
VE
HAT SANATINA KATKILARI**

FATMA YILDIZ

YÜKSEK LİSANS

**DANIŞMAN:
DOÇ.DR. ALİ FUAT BAYSAL**

KONYA-2023

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma Yıldız		
	Numarası	18812101013		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları Anabilim Dalı / Geleneksel Türk Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Hattat Çırçırılı Ali Efendi'nin Eserleri Ve Hat Sanatına Katkıları			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Fatma Yıldız

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma Yıldız		
	Numarası	18812101013		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları Anabilim Dalı / Geleneksel Türk Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. Ali Fuat Baysal		
Tezin Adı	Hattat Çırçırılı Ali Efendi'nin Eserleri Ve Hat Sanatına Katkıları			

Yaşadığı dönemin en seçkin hattatlarından biri olan Şefik Bey'in talebesi olan Hattat Çırçırılı (Haydarlı) Ali Efendi XIX. yüzyılda yaşamış ve bilhassa istifleriyle bu mecrada kilometre taşı olarak addedebileceğimiz mühim bir sanatçıdır. İsmi çokça zikredilmesine rağmen, hakkında müstakil bir eser yazılmamış ve eserleri bir araya getirilerek incelenmemiş olması sebebiyle bu konuyu ele almak istedik.

Sanat eserinin kıymetini bilmek için sanatçıyı tanımak lazım gelir. Biyografi çalışmaları bu bakımdan önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu çalışmanın konusu Kazasker Mustafa İzzet Efendi ve Sâmî Efendi gibi üstâd-ı kâmil hattatların kendisinden övgüyle bahsettiği Çırçırılı Ali Efendi'nin hayatı ve sanatıdır. Ali Efendi'nin yazılarını çeşitli kaynaklardan toplayıp bir araya getirerek katalog biçiminde sunmaya çalıştık.

Anahatar Kelimeler: Çırçırılı Ali Efendi, Hat Sanatı, Hattat, İstif.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Fatma Yıldız		
	Student Number	18812101013		
	Department	Department of Traditional Turkish Arts		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assoc. Dr. Ali Fuat Baysal		
Title of the Thesis/Dissertation	The Works of Calligrapher Çırçırılı Ali Efendi and His Contributions to Calligraphy			

Calligrapher Çırçırılı (Haydarlı) Ali Efendi, who was a student of Şefik Bey, one of the most distinguished calligraphers of the period, lived in the XIX century and was an important artist who we can consider as a milestone in this medium especially with his stacks. However, although his name is mentioned a lot, we wanted to address this issue because no independent work has been written about him and his works have not been examined together.

In order to know the value of the work of art, it is necessary to know the artist. Biography studies constitute an important place in this respect. The subject of this study is about the life and art of Çırçırılı Ali Efendi, whom master calligraphers such as Kazasker Mustafa İzzet Efendi and Sâmî Efendi praised him. We collected Ali Efendi's writings from various sources and tried to present them in the form of a catalogue.

Anahatar Words: Çırçırılı Ali Efendi, Calligraphy, Calligraphy, Stack.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	3
ABSTRACT	4
RESİMLER LİSTESİ	VI
KISALTMALAR	X
ÖNSÖZ	XI
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE KAPSAMI	1
1.2. ARAŞTIRMADA İZLENEN METOD.....	2
1.3. KONUYLA İLGİLİ KAYNAKLAR	3
İKİNCİ BÖLÜM	5
2. ÇİRÇİRLİ (HAYDARLI) ALİ EFENDİ’NİN HAYATI VE SANAT ANLAYIŞI	5
2.1. ÇİRÇİRLİ ALİ EFENDİ’NİN HAYATI.....	5
2.2 ÇİRÇİRLİ ALİ EFENDİ’NİN HOCALARI.....	11
2.2.1 Hattat Mehmed Şefik Bey	11
2.3 ÇİRÇİRLİ ALİ EFENDİ’NİN TALEBELERİ.....	14
2.3.1 Ahmed Hamdi Yavuzvarnalı	14
2.4. ÇİRÇİRLİ ALİ EFENDİ’NİN SANATI	18
2.4.1. Çırçırılı Ali Efendi’nin Hat Sanatındaki Üslûbu	18
2.4.2 Çırçırılı Ali Efendi’nin Sanatı	31
2.4.3. Yazılarından Bazı Estetik Detaylar	33
2.4.4. İmzaları	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	47
3. HATTAT ÇİRÇİRLİ ALİ EFENDİ’NİN ESERLERİ	47
3.1. KATOLOG.....	47
3.2. ESERLER TABLOSU	163
DEĞERLENDİRME	167
SONUÇ	170
KAYNAKÇA	171
EKLER	174

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Hattat Çırçırılı Ali Efendi'nin, Hattat Ressam Turan Sevgili Tarafından Yapılan.....	6
Resim 2. Çırçırılı Ali Efendi'nin Meşhur "Rabbi yessir" İstifi (Mehmet Çebi Koleksiyonu).....	8
Resim 3. Saraçhâne Câmii Kapısı Üzerinde Ali Efendi'nin Yazısı (Vakıflar Hat Müzesi)	9
Resim 4. Şefik Bey'in Fevkalade Sülüs Levhası: Alî, Fatıma, Hasan ve Hüseyin. (SSM 130-0067)	12
Resim 5. Hattat Şefik Bey'in Farklı İmzâ İstifleri (https://www.ketebe.org/sanatkâr/sefik-bey-909).....	13
Resim 6. Şefik Bey'in Bursa Ulu Câmii'ndeki Celî Divani Levhası (Süleyman Berk Fotoğraf Arşivi)	14
Resim 7. Ahmed Hamdi Yavuzvarnalı (https://defter-i-ussak.blogspot.com/2019/05/resiulkurra-ahmed-hamdi-yavuzvarnali.html)	15
Resim 8. Hamdi Efendi'ye Ait Sülüs-Nesih Kıt'a (İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Hattatlar).....	16
Resim 9. Hamdi Efendi'ye Talik Kıt'a (İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Hattatlar)	17
Resim 10. Şefik Bey'e ait celî sülüs levhadan detay (Hüseyin Gündüz F. Arşivi)...	20
Resim 11. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay (Mevlâna Müzesi)...	20
Resim 12. Şefik Bey'e ait celî sülüs levhadan detay (N. Özdem F. Arşivi)	21
Resim 13. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay (M. Süheyl Belviranlı Koleksiyonu).....	21
Resim 14. Şefik Bey'e ait celî sülüs levhadan detay (Uğur Derman Koleksiyonu) .	22
Resim 15. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay (SSM).....	22
Resim 16. Şefik Bey'e ait celî sülüs levhadan detay (Sâmi Tokgöz Koleksiyonu) ..	23
Resim 17. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu).....	23
Resim 18. Şefik Bey'e ait celî sülüs levhadan detay (Demsa Koleksiyonu)	24
Resim 19. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay	24
Resim 20. Şefik Bey'e ait celî sülüs levhadan detay (N. Özdem F. Arşivi)	25
Resim 21. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay (Uğur Derman Koleksiyonu).....	25
Resim 22. Şefik Bey'e ait celî sülüs levhadan detay (Mehmed Özçay F. Arşivi)	26
Resim 23. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay (M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu).....	26
Resim 24. Şefik Bey'e ait celî sülüs levhadan detay (Şişli Câmii Vakfı Koleksiyonu)	27
Resim 25. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu).....	27
Resim 26. Şefik Bey'e ait celî sülüs murakkâdan detay Kasîde-i Muhammediyye (Hususi Koleksiyon).....	28
Resim 27. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay (Mevlâna Müzesi)...	28
Resim 28. Şefik Bey'e ait celî sülüs levha (N. Özdem F. Arşivi).....	29

Resim 29. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levha (Cumhurbaşkanlığı Koleksiyonu).....	29
Resim 30. Şefik Bey'e ait celî sülüs levhadan detay (Talip Mert F. Arşivi).....	30
Resim 31. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celî sülüs levhadan detay (M. Süheyl Belviranlı Koleksiyonu).....	30
Resim 32. Çırçırılı Ali Efendi Tarafından çizilmiş Sultan III. Ahmed'e ait yazı kalıpları (Mustafa Parıldar F. Arşivi)	32
Resim 33. Celî Sülüs Levha (Uğur Derman Koleksiyonu)	34
Resim 34. Celî Sülüs Levha (Mehmet Çebi Koleksiyonu)	34
Resim 35. Celî Sülüs Levha (M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu)	35
Resim 36. Celî Sülüs Levha (Mehmet Çebi Koleksiyonu)	35
Resim 37. Celî Sülüs Levha (Cumhurbaşkanlığı Arşivi).....	36
Resim 38. Celî Sülüs Levha (Süheyl Belviranlı Koleksiyonu)	36
Resim 39. Celî Sülüs Levha (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu).....	37
Resim 40. Celî Sülüs Levha (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi).....	38
Resim 41. Celî Sülüs Levha (Süleyman Berk Koleksiyonu)	38
Resim 42. Celî Sülüs Levha (Mevlâna Müzesi).....	39
Resim 43. Celî Sülüs Levha (M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu)	39
Resim 44. Celî Sülüs Levha (İbnülemin Mahmud Kemal Koleksiyonu).....	39
Resim 45. Celî Sülüs Levha (Uğur Derman Koleksiyonu)	40
Resim 46. Celî Sülüs Levha (SSM).....	40
Resim 47. Celî Sülüs Levha (İBB Kütüphâne ve Müzeler Müdürlüğü Şehir Müzesi Hat Koleksiyonu).....	41
Resim 48. Celî Sülüs Levha	41
Resim 49. Celî Sülüs Levha (M. Uğur Derman Fotoğraf Arşivi)	42
Resim 50. Celî Sülüs Levha (Mehmet Çebi Koleksiyonu)	42
Resim 51. Celî Sülüs Levha (İbnülemin Mahmud Kemal Koleksiyonu).....	43
Resim 52. Celî Sülüs Levha (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu)	43
Resim 53. “ <i>Hâk-i pay-i evliyâ Seyyid Ali pür-hata</i> ”	44
Resim 54. “ <i>Hâk-i pay-i evliyâ Seyyid Ali pür-hata - 1292</i> ”	44
Resim 55. “ <i>Hâk-i pay-i pişva-yı evliyâ Bende-i Vasfî Aliyy-i binevâ – 1283</i> ”	44
Resim 56. “ <i>Hâk-i pay-i evliyâ Seyyid Ali pür-hata</i> ”	45
Resim 57. “ <i>Bende-i Al-i Abâ, Seyyid Ali pür-hatâ, 1301</i> ”	45
Resim 58. “ <i>Seyyid Ali - Sene 1286</i> ”	45
Resim 59. “ <i>Ketebehû Ali, (کتبه علی)</i> ”	46
Resim 60. “ <i>Ketebehû Ali, (کتبه علی)</i> ”	46
Resim 61. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Alifart Müzayede Arşivi)....	47
Resim 62. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Zer-Endüd Levhası (Mehmet Çebi Koleksiyonu).....	49
Resim 63. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Zer-Endud Levhası (Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi)	51
Resim 64. Çırçırılı Ali Efendi'nin Meşhur “Rabbi Yessir” İstifi (Derman koleksiyonu).....	54
Resim 65. Çırçırılı Ali Efendi'nin “Rabbi Yessir” İstifi Yazı Kalıbı (Uğur Derman Koleksiyonu).....	56
Resim 66. Ali Efendi'nin Mustafa Râkım'ı Takliden Yazdığı Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)	57

Resim 67. Ali Efendi'nin Mustafa Râkım'ı Takliden Yazdığı Levhanın Aslı (Mehmet Özçay Fotoğraf Arşivi)	59
Resim 68. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Muharrem Hilmi Şenalp Koleksiyonu).....	60
Resim 69. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Mehmet Çebi Koleksiyonu) 62	
Resim 70. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Türkp petrol Vakfı Koleksiyonu)	64
Resim 71. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Cumhurbaşkanlığı Koleksiyonu / Ankara).....	66
Resim 72. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası.....	68
Resim 73. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Zer-Endûd Levhası	70
Resim 74. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Tac-1 Şerif Levhası (Bilal Sütçü Koleksiyonu).....	72
Resim 75. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Süleyman Berk Fotoğraf Arşivi)	74
Resim 76. Çırçırılı Ali Efendi'nin Tac-1 Şerif Levhası (Sâmi Tokgöz Koleksiyonu) 76	
Resim 77. Bahse Mevzû Olan Şefik Bey'in Tac-1 Şerif Levhası (Abdurrahman Depeler Koleksiyonu).....	78
Resim 78. Çırçırılı Ali Efendi'nin Şefik Bey'den Mülhem Yazdığı Tac-1 Şerif Levhası (M. Uğur Derman Koleksiyonu)	78
Resim 79. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası.....	79
Resim 80. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)	81
Resim 81. Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin Bahse Mevzû Olan Celî Sülüs Levhası (Mevlâna Müzesi).....	82
Resim 82. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası(M. Uğur Derman F. Arşivi) .	83
Resim 83. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Ziya Aydın Koleksiyonu) ...	85
Resim 84. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)	87
Resim 85. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Uğur Derman Koleksiyonu) 89	
Resim 86. Görseldeki Levhanın Tezyîatsız Hali (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi).....	90
Resim 87. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (M. Uğur Derman F. Arşivi)..	91
Resim 88. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi).....	93
Resim 89. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (M. Uğur Derman F. Arşivi) 95	
Resim 90. Çırçırılı Ali Efendi'nin Tac-1 Şerif Levhası (Konya Mevlâna Müzesi)....	97
Resim 91. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu).....	100
Resim 92. Bahse Mevzû Eserin Zer-endûd Tekniği ile Yazılmış Hâli (Konya Etnografya Müzesi).....	101
Resim 93. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)	102
Resim 94. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Konya Mevlâna Müzesi)...	104
Resim 95. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Alif Art Müzayede Arşivi) 106	
Resim 96. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Özçay Fotoğraf Arşivi)	108
Resim 97. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası.....	110

Resim 98. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Koleksiyonu).....	112
Resim 99. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Mevlâna Müzesi)	115
Resim 100. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Yazı Kalıbı (Süheyl Belviranlı Koleksiyonu).....	117
Resim 102. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Konya Mevlâna Müzesi).	119
Resim 103. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Tac-1 Şerif Levhası (Mehmet Çebi Koleksiyonu).....	121
Resim 104. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Tac-1 Şerif Levhası(İbnülemin Mahmud Kemal Koleksiyonu).....	123
Resim 105. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Albayrak Hat Koleksiyonu)	125
Resim 106. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Vakıflar Yazı Müzesi)	127
Resim 107 Mîmar Ayas Câmîi Fatih / İstanbul (http://www.eskiistanbul.net/465/mimar-ayas-camii-fatih).....	128
Resim 108. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Müsennâ Levhası (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu).....	129
Resim 109. Çırçırılı Ali Efendi'nin Mustafa Râkım'ı Taklîden Yazdığı Celî Sülüs Levhası (Özçay Fotoğraf Arşivi)	131
Resim 111. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu).....	134
Resim 112. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Yazı Kalıbı (Süheyl Belviranlı Koleksiyonu).....	137
Resim 113. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Konya Mevlâna Müzesi).	139
Resim 114. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Zer-Endûd Levhası (Konya Mevlâna Müzesi)	141
Resim 115. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)	143
Resim 116. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Türkp petrol Vakfı Koleksiyonu).....	145
Resim 117. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (M. Uğur Derman Fotoğraf Arşivi).....	147
Resim 118. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası.....	149
Resim 119. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu).....	151
Resim 120. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (İBB Kütüphâne ve Müzeler Müdürlüğü Şehir Müzesi Hat Koleksiyonu).....	154
Resim 121. Çırçırılı Ali Efendi'nin Sülüs ve Celî Sülüs Levhası (Türkp petrol Vakfı koleksiyonu).....	156
Resim 122. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Konya Mevlâna Müzesi).	159
Resim 123. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası.....	161

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
AÜ	: Ankara Üniversitesi
C.	: Cilt
Cm	: Santimetre
Ens.	: Enstitüsü
Fak.	: Fakültesi
F.	: Fotoğraf
H.z.	: Hazreti
H.z.	: Hazret, Hazreti
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İÜ.	: İstanbul Üniversitesi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
Mm	: Milimetre
NEÜ.	: Necmettin Erbakan Üniversitesi
Öl	: Ölüm târihi
s.a.v.	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
Sos.	: Sosyal Bilimler
ss.	: Sayfa sayıları
SSM	: Sarkıp Sabancı Müzesi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Ü.	: Üniversitesi
vb.	: Ve benzeri
yy.	: Yüzyıl

ÖNSÖZ

Hattat Mehmed Şefik Bey'in önemli talebelerinden olan Hattat Çırçırılı Ali Efendi hakkında yapılan çalışmalar sınırlı olmakla birlikte mevcut bilgiler birbirinin tekrârı niteliğinde olup bu alanda müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Tezimizde, istifleriyle adından çokça söz ettiren Çırçırılı Ali Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgiler derlenmiş ve eserleri hat sanatı açısından değerlendirilmiştir. Araştırmalarımız sonucu, Çırçırılı Ali Efendi'nin bir adet taşa hakkedilmiş celî sülüs istif, iki adet kalıp ve kırk dokuz adet levha olmak üzere elli üç adet eserine ulaşılmış ve sanat estetiği açısından değerlendirilmiştir.

Hattat Çırçırılı Ali Efendi'nin sanatını araştırmak ve anlamak için çıktığımız bu yolda naçizane hedefimiz hat sanatı alanında yapılan çalışmalara katkı sağlamaktır.

Tez konumuzun belirlenmesinde ve çalışma sürecinde bilgilerini, tecrübelerini, arşivini ve kıymetli zamanlarını esirgemeyerek yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. Ali Fuat Baysal'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca çalışmamızda engin tecrübelerinden ve arşivlerinden çokça istifâde ettiğimiz, eser okumaları ve estetik tahlillerinde yardımcı olan kıymetli hocalarım Hattat Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Öksüz'e ve Hattat Abdurrahman Depeler'e ve akademik yönlendirmeleriyle bana yol gösteren Öğr. Gör. Hidayet Duyar'a, metni baştan sona okuyarak görüş ve önerilerini bildiren Prof. Dr. Süleyman Berk hocama da teşekkür ediyorum.

Lisansüstü eğitim dönemimde bana destek olan ve yardımlarını esirgemeyen TUBİTAK'a teşekkür ederim.

Tüm bu zorlu süreçte mânevî desteklerinden dolayı sevgili âileme teşekkürü bir borç bilirim.

Fatma Yıldız

Haziran / 2023

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Hiçbir medeniyetin üzerinde hak sahibi olmaması, farklı kültürlerin tesirine kapalı ve kendine özgü olması hasebiyle hat sanatı, İslam medeniyetinin yetiştirdiği hattatların vücuda getirdiği özel bir sanattır. Kur'an-ı Kerim'in kayıt altına alınması ve güzel bir şekilde yazılması ihtiyacından meydana gelen hüsn-i hat, târih boyunca ilerlemesini aralıksız sürdürmüş ve sanat âleminin en müstesnâ mevkilerine yükselmiştir. Bu süreçte hattatlar sayısız Kur'an-ı Kerim istinsah etmiş, bunun haricinde kütüphâneler, câmiiler, çeşmeler, mezar taşları, levhalar vb. hayatımızın hemen her sahasında birçok eser vermişlerdir.

Tekâmülünü Osmanlı döneminde tamamlayan hat sanatı Emeviler ve Abbâsîler döneminde önemli safhalardan geçmiştir. Şeyh Hamdullah aynı zamanda hat talebesi olan II. Bayezid'in de teşviki ile Yakut el-Mustasimi'in eserleri üzerinde incelemeler yazmış ve yeni bir üslûp meydana getirmiştir. Sonraki asırlarda bu üslûp Hâfız Osman, İsmâil Zühdi, Mustafa Râkım, Kazasker Mustafa İzzet, Mehmmet Şevki Efendi ve Sâmi Efendi gibi ekol vâfina hâiz olan ve daha pek çok üstatlar eliyle dâima inkişâf etmiş ve XIX. yüzyılda zirveye ulaşmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Kapsamı

Geçmişten günümüze hattatlar hakkında birçok biyografî çalışmaları yapılmış ve hâlâ yapılmaya devam etmektedir. Erken dönem biyografi kitaplarında ve o kitapların benzeri olan diğer çalışmaları tetkik ettiğimizde hattatlar hakkındaki bilgilerin gayet kısa oldukları görülmektedir. Günümüz imkânları ile kaleme alınan eserleri geçmişte yazılan eserler ile mukayese etmek, o eserlere haksızlık olur. Öte yandan günümüz hat literatürü geçmişin devamı niteliğinde olmamalıdır. Yapılan çalışma günümüz imkânlarının mâhiyetini ortaya koyamazsa taklitten öteye geçemeyecektir. Eseri takdir edebilmek için müessiri tanımak mühimdir düstûru ile hattatın, yaşadığı mekân ve çağ itibariyle; kendi dönemine kadar gelen birikimin künhüne varıp onu eserlerine ne kadar yansıtabildiği ve kendisinden sonra gelen

nesillere sanatını ne kadar aktarabildiği ile alâkalı, incelemeye tâbi tutmak gereği hâsıl olmaktadır.

Bu yüksek lisans tezi; Türk hat sanatının en olgun döneminde, XIX. yüzyıl sonlarında yazı ve istifleri ile öne çıkan Hattat Çırçırılı (Haydarlı) Mehmed Ali Efendi'nin hayatını ve hat eserlerini estetik açıdan tetkik eden bir çalışmadır. Türk hat sanatında celî sülüs, sülüs ve nesih yazılarda üstâd-ı kâmil bir hattat olan Çırçırılı Ali Efendi gibi bir sanatkârın hayatı, şahsiyeti, sanatı ve hat eserlerinden Türk sanatları literatüründe kısa kısa bahsedilmiş olsa da bu çalışmamızda ilk kez bir bütün olarak ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında Çırçırılı Ali Efendi'nin hayatı, şahsiyeti, hocası ve talebeleri hakkında bilgi verilmiştir. Hattatın müze, kütüphâne, özel koleksiyon ve kitâbelerde bulunan yazıları tespit edilerek yazılış târihine göre kronolojik olarak listelenmiş ve ulaşılan bir adet taş hakkedilmiş yazı, iki adet kalıp olmak üzere toplam elli üç adet sülüs ve celî sülüs levha tez kataloğunda yer almıştır. Ayrıca çeşitli mecralarda Çırçırılı Ali Efendi'ye isnat edilen yazıların kendisine ait olduğu kesin olarak tespit edilemediğinden kataloğa dâhil edilmemiş olup bu yazılara "Ekler" bölümünde yer verilmiştir.

Bu tez çalışması ile Çırçırılı Ali Efendi'nin sanat anlayışı, hat eserlerinin kökeni ve etkilendiği dönemler hakkında araştırmalar yapılarak yazıları karşılaştırılmış ve analizler yapılmıştır. Böylelikle Çırçırılı Ali Efendi'nin eserlerini derli toplu bir şekilde, detaylı olarak sunulmuştur. Yaşadığı dönemde özgün istifleri ile öne çıkan Çırçırılı Ali Efendi'nin ibda' özelliğine hâiz olan sanat eserlerine dikkat çekilmesi bu çalışmanın ana hedeflerinden olmuştur. Hat sanatı literatürüne mütevazı bir katkıda bulunması temennimizdir.

1.2. Araştırmada İzlenen Metot

Araştırmaya evvelâ konunun kararlaştırılması ile başlanmıştır. Konunun tespitinin ardından Çırçırılı (Haydarlı) Mehmed Ali Efendi merkezli bir literatür taraması yapılmıştır. Öncelikle Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri ve Hat Sanatı

Târihine dair literatür ve kaynak taraması yapılmıştır. Araştırma esnasında müze ve kütüphâne arşivleri, sanat galerisi katalogları, Mevlevîhâne ve özel koleksiyonlara ulaşılarak Ali Efendi'nin elli üç adet hat eseri derlenmiştir.

Bu araştırma kısmının ardından, oluşan envanter ile daha önce yapılan anahat planı çerçevesinde tezin yazım kısmına geçilmiştir. Tezin giriş kısmının ardından Çırçırılı Ali Efendi'nin Hayatı, Hocaları Hattat Mehmed Şefik Bey, Talebeleri Ahmed Hamdi Yavuzvarnalı, Çırçırılı Ali Efendi'nin Sanat Anlayışı bölümleri gelmektedir. Çalışmanın katalog kısmında levhalar için gözlem formu bilgileri; “*Katalog No, Yazı Türü, Eb’adı, Yazılış Târihi, Müzzehhibi, Bulunduğu Yer, İmzâ, Eserin Metni, Okunuşu, Metnin Anlamı ve Eserin Hat ve Tezyînat Özellikleri*” şeklinde verilmiş hat sanatı açısından estetik değerlendirme yapılmıştır.

Değerlendirme ve Sonuç kısımları ile metnin yazımı tamamlanmıştır.

1.3. Konuyla İlgili Kaynaklar

Çalışmamızda ele alındığı şekilde, Çırçırılı Ali Efendi'nin eserlerinin tamâmının bir bütün hâlinde hat sanatı açısından incelendiği müstakil bir araştırma bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra Çırçırılı Ali Efendi'den kısmen de olsa bahseden kaynaklar şu şekilde sıralanabilir.

Tuhfe-i Hattâtîn'e zeyl olarak hazırlanan 1760 yılı ile 1953 yılları arasındaki hattatların biyografilerinin bulunduğu, İbnülemin Mahmud Kemal Bey tarafından hazırlanan *Son Hattatlar* kitabında Çırçırılı Ali Efendi'nin hayatı hakkında detaylı bilgi yer almamaktadır. Lâkin eserleri ve sanatı hakkında rivayetlere yer verilmiştir.

IRCICA'nın yayımladığı *İslâm Kültür Mirasında Hat Sanatı*, isimli eserde Uğur Derman ilgili kısımda daha önceki kaynaklarda yer alan bilgileri buraya almıştır. *Kezâ, Türk Hat San'atından Seçmeler, Ömrümün Bereketi: 2, Ömrümün Bereketi: 3 ve Ömrümün Bereketi: 4* kitaplarından on iki adet levhası teze alınmıştır.

Şevket Rado'nun *Türk Hattatları* isimli kitabında Ali Efendi'nin hayatı hakkında kısa bir bilgi yer almaktadır.

Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar* ve *Hat Sanatı Târihi Ekoller ve Takipçileri* kitaplarında Ali Efendi'nin hayatından kısaca bahsedilmiştir.

Fatih Özkafa, *Türk Hat Sanatında Tasavvuf Önderleri Ya Hazreti Pir* kitabında Ali Efendi'nin daha önce yayınlanmayan bir levhasına ulaşılmıştır.

Turan Sevgili'nin *İstanbul'un Güzide Hattatları* kitabında Hattat Ressa Turan Sevgili tarafından yapılan Çirçirli Ali Efendi'nin muhayyel resmi çalışmamızda yer almıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇIRÇIRLI (HAYDARLI) ALİ EFENDİ'NİN HAYATI VE SANAT ANLAYIŞI

2.1. Çırçırılı Ali Efendi'nin Hayatı

XIX. yüzyılın en kıymetli hattatlarından olan Hattat Mehmed Ali Efendi İstanbullu olup Fatih'te “Çırçır” yahut “Haydar” mahallesinde doğmuştur¹. Bu sebeple Çırçırılı veya Haydarlı namıyla meşhur olmuştur. En kıymetli hattatlardan olduğu halde gariptir ki, ismi herhangi bir yerde kayıtlı olmamakla birlikte, hayatı ve ilim tahsili hakkında elimizde yeterli bilgi mevcut değildir².

Maliye Nezâretinde Muhâsebat-ı Atika Varidât Kalemünde Devâir-i Merkeziyye kâtibinin muâvini olan Ali Efendi'nin 600 kuruş maaşı olduğu belirtilmiştir. İşine aksatmadan devam eden Ali Efendi, abadan cübbe giyer, kaleme geldikçe cübbesini ayakkabıcıya bırakıp cübbesinin altındaki alaturka setre (Eskiden daha çok resmî dairelerde giyilen, düz yakalı, önü ilikli, etekleri uzunca, Avrupa kesimi bir çeşit ceket) ile kaleme gidermiş. Daha sonra buradan emekli olmuştur³.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın anlatımıyla, “*Ali Efendi, sarıdan mübeddel, beyaz ve büyük bıyıklı, mavi gözlü ve bekâr idi* (Resim 1). *Pek temiz, titiz, derviş-meşrep ve hüsn-i ahlak sahibiydi*” (İnal, 1970).

Kendisini çok yakından tanıyan Şeyh Necib Efendi'nin oğlu Fahrettin Efendi'nin anlattığına göre, “*Ali Efendi merhum, san'at-ı hatta mümtaz bir mevki-i âlü'l-âl ihraz etmişti. Yazı yazmaya çok düşkün olan Ali Efendi, çalıştığı kaleme işten boş kaldığı zamanlarda yazı yazmak, istif denemeleri yapmak, yazdığı yazıları tashih etmekle meşgul olurdu. Etliye sütlüye karışmaz, kendisine dair bir şey sorulsa gayet kısa cevaplar verir, kimseyi incitmez, melek huylu bir zattı*” (İnal, 1970) diye ifade etmiştir.

¹ R. Ekrem Koçu, “Ali Efendi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, c.II, s.652-653.

² Muhittin Serin, *Hat Sanatı Tarihi Ekoller ve Takipçileri*, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul, 2019, s.437.

³ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, MEB Yayınları, İstanbul, 1970, s.46.

Resim 1. Hattat ırırlı Ali Efendi'nin, Hattat Ressam Turan Sevgili Tarafından Yapılan Muhayyel Resmi⁴

---

⁴ Turan Sevgili, *İstanbul'un Güzide Hattatları*, İstanbul, 2017, s.85.

Üsküdar’da Yeni Câmii civarında bir dükkânın üstünde küçük bir odada kiracı olarak ikâmet eden Ali Efendi, bekâr olması hasebiyle ömrünün son demlerinde Aksaray’daki Şâbâniyye tarikatına mensup Necib Efendi’nin dergâhına yerleşmiştir⁵. Dervişâne bir hayatı olan Ali Efendi vefat ettiğinde Karacaahmed Mezarlığı’na defnedilmiştir, lâkin kabrinin yeri belli değildir. Kitâbesi Ferid Bey tarafından celî sülüs hattı ile yazılan lâkin taşa hakkedilmeden kalmış bulunan mezar kitâbesinde, ölüm târihi 30 Rebûlevvel 1320 / 7 Temmuz 1902 yazılmıştır⁶. İbnülemin Mahmud Kemal İnal ise “*Son Hattatlar*” kitabında Ali Efendi’nin Şevval 1324/1906 yılında vefat ettiğini söylemektedir⁷.

Hattat Mehmed Şefik Bey’in en kıymetli talebelerinden biri olan Çırçırılı Ali Efendi sülüs, nesih ve bilhassa celî sülüste üstâd-ı kâmil idi. Özellikle istif yapma hususunda bir hayli kabiliyetli olan Ali Efendi’nin bu başarısı hem hocası Şefik Bey ve onun da üstâdı olan Kazasker Mustafa İzzet Efendi’nin hem de Sâmi Efendi gibi usta hattatların övgüsüne mazhar olmuştur⁸.

Hat öğrenimine başlarken talebe sülüs ve nesih yazılarının müfredat meşkine neticesinden hayır umulan ve her işe başlanırken okunan “Rabbi yessir ve lâ tuassir Rabbi temmim bi’l-hayr (رب يسر ولا تعسر رب تمم بالخير)” duâsının yazılmasıyla başlanır⁹. Satır halinde yazılan bu duâ istifi ilk defa Ali Efendi tarafından tertiplenmiştir. Necmeddin Okyay’ın anlattığına göre: “Şefik Bey, Ali Efendi’yi çok takdir ettiği için, ara sıra kendi üstâdı Kadıasker Mustafa İzzet Efendi’ye beraberinde götürür, bazan da İzzet Efendi’nin huzurunda buluşurlarmış. İşte, bu “Rabbi yessir (رب يسر)” istifini (Resim 2) oluşturduktan sonra, Kadıasker’in Bebek’teki yalısına gittiği vakit, henüz Şefik Bey gelmediği cihetle, Ali Efendi, yazısını üstâdının üstâdına göstermiş. İstifi pek beğenen Kadıasker Efendi, biraz sonra Şefik Bey’de içeri girince: “Gel bak Şefik! Bu çırağın yok mu? Ne senin, ne

⁵ M. Uğur Derman, “Çırçırılı Ali Efendi”, *DİA*, İstanbul, 1989, C.2, s.389.

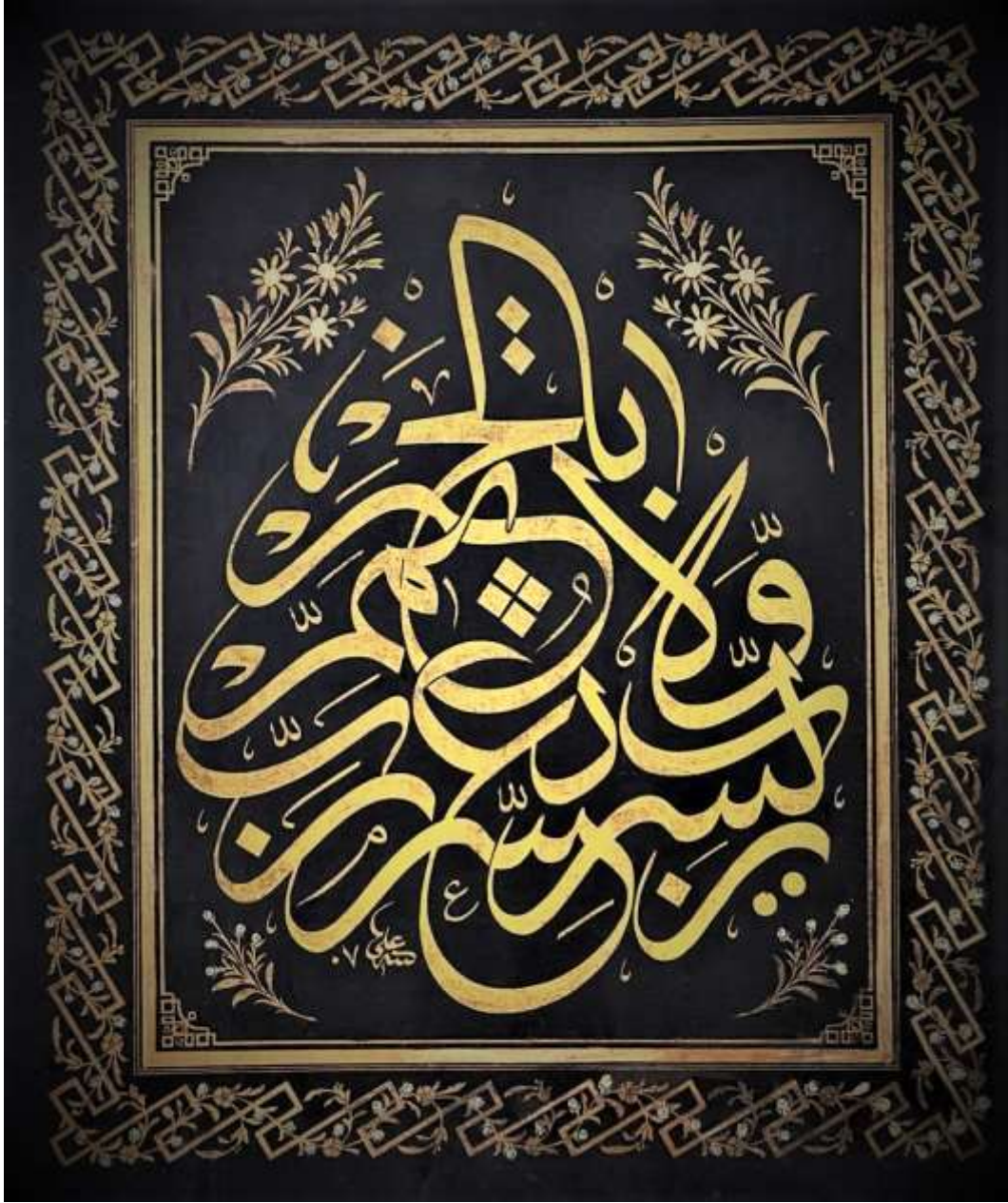
⁶ M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, Atatürk Kültür Merkezi, İstanbul, 2017, s.484

⁷ İnal, a.g.e, s.46.

⁸ Süleyman Berk, *İstanbul’un 100 Hattatı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ, 2012, s.130

⁹ Muhittin Serin, “Meşk”, *DİA*, Ankara, 2004, c.29, s.372-374.

*benim, hiçbirimizin hatırına gelmeyen şu istifi yapıp getirmiş; seyret de zevkyâb ol!”
diyerek takdirlerini ona da nakletmiş”¹⁰.*

Resim 2. Çırcırlı Ali Efendi'nin Meşhur “Rabbi yessir” İstifi (Mehmet Çebi Koleksiyonu)

Yazı taklidinde oldukça mâhir olan Ali Efendi; Mustafa Râkım, İzzet Efendi ve Şefik Bey'in yazılarını büyük bir muvaffakiyetle, üzerinde küçük tasarruflarda

¹⁰ M. Uğur DERMAN, Nihad Mazlum ÇETİN, *İslam Kültür Mirasında Hat Sanatı Şaheserleri*, İstanbul, 1992, s.143.

bulunarak birebir taklit etmiştir. Bu hususta Uğur Derman: “*Ali Efendi’nin yazı taklidinde de dikkate değer bir muvaffakiyeti görülmektedir. Meselâ talebesine: ‘Bugün Râkım olalım’ diyerek onun üslûbunu; başka bir gün de: ‘Bugün Celâleddin olalım’ deyip Mahmud Celâleddin’in üslûbunu taklid ettiği bilinmektedir. Birbirine zıt iki üslûpta yazı taklit edebilmek için fevkalâde bir istidada sâhip olmak gerekir*” (Derman, 2021) ifadelerini kullanmıştır.

Mehmed Ali Efendi’nin hat sanatındaki mahâreti hususunda onunla pek anlayamayan Hattat Sâmi Efendi, bir gün hattat Beşiktaşlı Nûri Efendi ile Beyazıt’ta kâğıtçılar kethüdâsı Ahmed Efendi’nin dükkânında oturuyor iken, karşıdan geçen Ali Efendi’yi göstererek ‘*Şu herif yazıda hakîkaten ustadır. Fakat hayye gibidir.* (İnal, 2021)’ (Yılan gibi kimseye sokulmaz, kimseye aldırılmaz olduğunu anlatmak istedi) demiştir.

Sâmi Efendi başka bir gün çırağı Hattat Hatib Ömer Vasfi Efendi’ye, Saraçhâne başındaki Câmîi’nin kapısının yukarısına Ali Efendinin yazdığı “*Eddi ferâ’izallâhi tekün mutî’a (ادفرائض الله تكن مطيعا)*” ibâresini gösterip “*Herif ustadır. Hele şu yazıya bak. Sakın bir şeyine îtiraz etme. O, senin gibi ikide bir yalayıp yazanlardan değildir¹¹*” demiştir. Taşa hakkedilmiş mühim bir yazısı olan “Allah’ın farz olan emirlerini yerine getir ki, itaat etmiş olasın” meâlindeki bu hadîs-i şerif, Saraçhâne (Mîmar Ayas) Câmîi’nin yıkılması sebebiyle daha sonra Vakıflar Yazı Müzesi’ne kaldırılmıştır (Resim 3).

Resim 3. Saraçhâne Câmîi Kapısı Üzerinde Ali Efendi’nin Yazısı (Vakıflar Hat Müzesi)

¹¹ İnal, age., a.47.

İbnülemin Mahmud Kemal *Son Hattatlar* kitabında, “*Her hattatı, her yazıyı beğenmeyen Sâmi Efendi gibi bir üstâd-ı kâmilin “ustadır” diye takdir ve tevkir ettiği bir zatın yazıcılıktaki kemâlini izaha lüzum yoktur*” (İnal, 2021) sözleri ile Ali Efendi’nin hat sanatındaki mahâretini dile getirmiştir.

Şeyh Necib Efendi’nin küçük oğlu Fahreddin Efendi 30 Mart 1929 tarihinde Ali Efendi hakkında yazdığı kâğıtta diyor ki:

“*Alî Efendi merhûmun memur olduğu kaleme devam ettiğimden etvâr-ı edibânesine baktıkça meftun olurdum. Vakit buldukça yanına sokularak ahlâken ve san’aten müstefid olmak isterdim. Ziyâret etmek maksadı ile bir gün ikâmetgâhını sordum. Üsküdar’da Yeni Câmî’ civârında bir dükkânın üstünde küçük bir odada müsteciren ikâmet eylediğini öğrendim. Böyle yaşlı bir zâtın her türlü mu’inden mahrum olarak yalnız başına kalmasına te’essüf etdim. Pederimin te’sis ettiği Aksaray’da Bostancıbaşı Abdullah Ağa Mahâllesi’nin İmam Sokağı’ndaki dergâhımıza nakletmesini ellerini öperek recâ etdim. Kemâl-i nezâketle “Buradaki mehâbbet-i Sâmimiyye ile iktifâ edelim. İnsan yâr olmalıdır, bar olmamalıdır!” cevâbını verdi. Musırrâne istirhâmım üzerine dergâha gelmeyi kabul etti. Pederimin selâmlıkda ihtiyâr-ı uzlet eylediği hücreyi tahsis ettim. Hizmetinde kusur etmemeğe çalıştım. Beni ve pederimin muhiblerini hüsn-i hâl ve irfânı ile mesrûr ve müstefid etti. Bu eyyâm-ı mes’ude, dokuz-on aya münhasır kaldı. Birkaç gün rahatsızlık emâresi göstererek vefât etti. Vasiyeti mucibince Karacaahmed Kabristanı’na defnolundu. Bir gece sonra rûhunu şâd etmek için dergâhda tilâvet-i Kur’an ve ezkâr-ı Yezdân ile meşgûl olduğumuz sırada hüinkâr yâverlerine mahsus forma-yı libâs bir zât ile bir zâbit gelüb halka-i zikrin kenarına dâhil oldular. Mukabele bittikten sonra hücre-i ihvânda oturulurken o zât, merhûmun küçük kardeşi İsmâ’il Hakkı Paşa olduğunu söyledi. Kardeşinin hizmetinde bulunduğumdan dolayı beni taltif etti. Biz de mevcût ihvânla vazife-i tâziyeti ifâ etdik. Âhiren o zât ile de te’sis-i muhabbet edildi. Bir müddet sonra vefât etti. Kardeşinin yanına defnolundu. Ali Efendi merhum, san’at-ı hatda mümtâz bir mevki’-i âl ü lâl ihrâz etmişti. Kalemde işten boş kaldıkça yazı resmetmek, istif yapmak ve kendi yazılarını tashih etmek ile meşgul olur, etliye sütlüye karışmaz, kendinden bir şey sorulsa gayet kısa cevap ile iktifâ eder, kimseyi incitmez bir merd-i melek-siret idi (İnal, 2021).”*

2.2 Çırçırılı Ali Efendi'nin Hocaları

2.2.1 Hattat Mehmed Şefik Bey

Bâbiâli Tahvil Kalemî hulefâsından Süleyman Mâhir Bey'in oğlu olan Şefik Bey Beşiktaş'ta Kılıçalı semtinde dünyaya geldi. İlk tahsilini bitirdikten sonra Dîvân-ı Hümâyûn Tahvil Kalemî'nde bir müddet çalıştıktan sonra hüsn-i hat öğrenmek için kalemden ayrıldı¹².

Galata Sarayı'nın hat hocası Ali Vasfî Efendi'den sülûs-nesih yazılarını meşk eden Şefik Bey, hocasının vefâtından sonra teyzesinin kocası olan Mustafa İzzet Efendi'nin talebesi oldu ve uzun seneler devam ederek yazısını olgunlaştırdı. İzzet Efendi, 1845'te Sultan Abdülmecid'in ikinci imamlığına tayin edilince Mûsika-yı Hümâyûn ve Saray yazı hocalığı görevlerini Şefik Bey'e devretmişti. Otuz dört yıl görevini ifâ eden Şefik Bey buradan emekli olmuştur¹³. 1265/1839 yılında kendisine Hâcegânlık rütbesi verilmiştir¹⁴.

Hattat Abdülfettah Efendi ile birlikte depremde harap olan Bursa Ulu Câmii duvarlarındaki yazıları üç yıl çalışarak restore etmiş ve bazı levhalar yazmıştır. Sultan Abdülmecid'in Sakız Adası'nda ihyâ ettiği câmii için yeni celî levhalar yazmak ve yazdığı levhaları gereken yerlere asmak için Şefik Bey vazifelendirilmiştir¹⁵.

Sülûs ve nesih yazılarda üstâdı Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin üslûbunu benimseyen Hattat Şefik Bey, celî sülûs yazıda Mustafa Râkım ekolünü benimsemiştir¹⁶. Özellikle celî sülûs hattını Kadıasker ekolüne mensup olanlar içinde en üst mertebeye çıkarmıştır. Râkım Efendi'den bu yana süregelen celî anlayışına tâbi olan hattatlar içinde, bu yazıyı sür'atle ve tashihe ihtiyaç duymadan bir kaleme yazabilmekte Şefik Bey yegânedir. Hat sanatında kuralların el verdiğince yeniliklere açık olan Şefik Bey, mükemmel istiflerinin yan sıra harflerin teşrîfatına riâyetiyle de

¹² M. Uğur Derman, "Mehmed Şefik Bey", *DİA*, Ankara 2003, C.28, s.530-531.

¹³ Fatih Özkafa, *Osmanlı'dan Bugüne Hat Sanatı*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2023, s. 111.

¹⁴ Muammer Ülker, *Başlangıçtan Günümüze Türk Hat Sanatı*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1987, s. 33.

¹⁵ Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2008, s. 209.

¹⁶ Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul 2012, s.82.

tanınır. En az beş farklı görünümde, celî sülüse mahsus “Ketebehû...” fiili ile başlayan imzâ istifi (Resim 5) vardır¹⁷.

Resim 4. Şefik Bey'in Fevkalade Sülüs Levhası: Alî, Fatma, Hasan ve Hüseyin. (SSM 130-0067)

¹⁷ <https://www.fikriyat.com/yazarlar/ugur-derman/2018/01/19/hat-sanatinin-buyuk-isimleri-20>
Erişim Tarihi: 01.06.2023

Resim 5. Hattat Şefik Bey'in Farklı İmzâ İstifleri (<https://www.ketebe.org/sanatkâr/sefik-bey-909>)

Hattat Şefik Bey sülüs, celî sülüs, nesih ve rikaa' yazılarının yanı sıra Melek Paşa torunu Ali Haydar Bey'den ta'lik hattını meşk etmiş lâkin bu yazı kalemi ile çok fazla eser vermemiştir. Muhtemelen Bâbiâli Tahvil Kalemi'nde iken tâlim ettiği divanî, celî divanî, siyâkat yazılarıyla ve tuğra çekmekle de uğraşmaya devam etmiştir. celî divanîyi Dîvân-ı Hümâyûn tarzından farklı olarak kendine has bir üslûpla ilk kez celî boyda levhalar yazmıştır. Bunlardan en meşhuru Bursa Ulucâmi'deki (Resim 6) “Tahassantü ...” duâsıdır¹⁸.

Mehmed Şefik Bey nesih hattıyla yazdığı iki Mushaf, başka en'âm-ı şerif, delâilü'ş-şerîfe ve “el-Kasîdetü'l-bürde” gibi eserleri yazmış bunların yanı sıra sayısız sülüs-nesih kıta, murakka', hilye, levha ve kitâbe bırakmıştır. Birçok talebeye hüsn-i hat öğretmiş, bunlardan ilk akla gelen seçkin talebeleri; Çırçırılı Ali Efendi,

¹⁸ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, MEB Yayınları, İstanbul, 1970, s.392.

Süleyman Vasfî, Çerkez İbrahim Alâeddin Bey, Ömer Fâik Efendi, Yusuf Sabri Efendi, Tahsin Hilmi, Bursalı Râşid ve Hasan Rızâ Efendi'dir¹⁹.

Resim 6. Şefik Bey'in Bursa Ulu Câmii'ndeki Celî Divani Levhası (Süleyman Berk Fotoğraf Arşivi)

Kadıasker Mustafa İzzet Efendi talebesi Hattat Şefik Bey'i çok takdir eder, yeni bir yazısını gördüğü zaman: “Şefik, Allah beni sensiz cennete koymasın!” sözleri ile ona karşı olan hislerini belirttiği rivayet edilir²⁰.

2.3 Çırcırlı Ali Efendi'nin Talebeleri

2.3.1 Ahmed Hamdi Yavuzvarnalı

Sultan Selîm Câmî baş imamı Abdullah Zekâî Efendi'nin oğlu olan Ahmed Hamdi Efendi 1877'de (H 1294) İstanbul'da doğdu. Babasından, Dramalı İbrahim Hakkı Efendi'den ve Esircizâde İsmail Hakkı Efendi'den kırâat ilmini tahsil etti. 1323/1905'te Fatih Câmî'nde ve Sâdi Çelebi Dârülkurrâsı'nda şeyhülkurrâ olmuş ve Sultan Selim Câmî baş imamlığında bulunmuştur²¹.

¹⁹ Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2008, s. 210.

²⁰ <https://www.fikriyat.com/yazarlar/ugur-derman/2018/01/19/hat-sanatinin-buyuk-isimleri-20>

Erişim Tarihi: 01.06.2023

²¹ Abdullah Akyüz, “Osmanlı'dan Günümüze Reîsülkurrâlar”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, 2021, İstanbul, s.154.

Soyadı kanunu gereği “Yavuzvarnalı” soy ismini almıştır. 24 Mayıs 1959 târihinde vefat etti²².

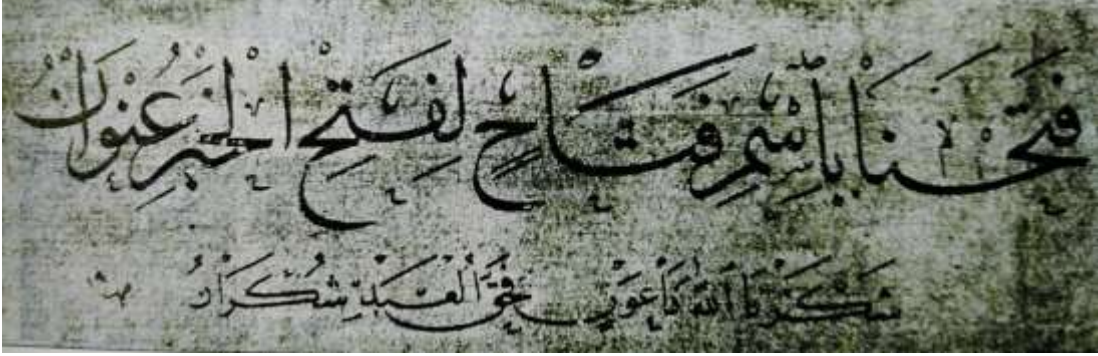
Bakkal Ârif Efendi'den sülüs ve nesih, Çırçırılı Mehmed Alî Efendi'den celif sülüs, Bâb-1 Meşihât me'murlarından Karinâbâdlı Hasan Hüsnî ve Sultan Selîm Câmî' baş mü'ezzini Hulûsî Yazgan efendilerden ta'lik ve Hacı Kâmil Akdik Efendi'den tekrar sülüs ve nesih yazdı. Güzel San'atlar Akademisi'nde akademi hocalarından Hâlim Özyazıcı Efendi'den yeniden sülüs, nesih ve ta'lik meşk etmiştir²³.

Resim 7. Ahmed Hamdi Yavuzvarnalı (<https://defter-i-ussak.blogspot.com/2019/05/resiulkurra-ahmed-hamdi-yavuzvarnali.html>)

²² M. Uğur Derman, *Ömrümün Bereketi:3*, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul, 2019, s.389.

²³ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, MEB Yayınları, İstanbul, 1970, s.117.

Resim 8. Hamdi Efendi'ye Ait Sülüs-Nesih Kıt'a (İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Hattatlar)

Halîd bin Zeyd radiyallâhu anh türbe-i şerîfesinde celî sülüsle “fe se yekfike humullâh ve hüve’s-semi‘u’l-alîm (فَسَيَكْفِيكُهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ)” ayet-i kerimesi²⁴ ve Sultan Selim türbesinde celî talik hatla yazılmış olan:

Sultân-ı Selâtîn-i selef Şâh Selîm
 Dürdâne-i deryâ-yı sadeî Şâh Selîm
 Kudsîler için Kâbe gibi oldu metâf
 Bu kible-i ulyâ-yı şeref Şâh Selîm

kıt'ası onun yazısıdır.

²⁴ Bakara Suresi 107. Ayet

2.4. Çırcırlı Ali Efendi'nin Sanatı

2.4.1. Çırcırlı Ali Efendi'nin Hat Sanatındaki Üslûbu

Ali Efendi hocası Şefik Bey'den tâlim ettiği anlayışı, sağlam bir yazı şîvesi ve kendine münhasır bir tarz ile devam ettirmiş ve kıymetli eserler vermiştir. Şefik Bey'in üstâdı Mustafa İzzet Efendi, farklı bir silsileye tâbi olmasına rağmen, celî sülûste Râkım üslûbunu benimsemiştir. Şefik Bey'in ve dolayısıyla Ali Efendi'nin yazıları da Râkım üslûbunun özelliklerini taşımaktadır. Yazıdaki tavrı, girift istif (kompozisyon) anlayışı da bu üslûbun çizgisindedir. Ali Efendi hem Râkım'ı hem de Mahmud Celâleddin'i taklid hususunda oldukça mâhir bir hattat olmasına rağmen üslûbu Mustafa İzzet, dolayısıyla Râkım'dır.

Hat sanatında istif bu sanatın en mühim alâmetlerinden biridir. Zîira bu olmazsa diğerlerinin de bir önemi kalmaz. Bu sanatta terkip gelişi güzel harfleri sıralamak, yığmak şu ve ya bu şekilde bir tasarım yapmak değildir. Belki: *“Hat san'atında terkip, rûhî hendeseyi muayyen bir mevzû üzerinde ve en güzel bir tarzda bünyeleştirircesine canlandırarak bir vahdette nizamlamak, nizamlı birçok vahdetleri bir âhenkde düzenliyerek bir fitrat güzelliği halinde ifâdelendirmektir.”* Nitekim her eli kalem tutana bu istif kâidelerini tatbik etmenin müyesser olmadığı da bir gerçektir²⁵.

Bu hususta Ali Efendi'nin kendine has tarzıyla yazdığı muntazam ve dengeli girift istifleri (kompozisyon), fazlalıklarından ve sertliklerden arınmış harflerin suhûlet ve seyyâliyetleri ile üstün ve güçlü bir anlayışı da ortaya koymaktadır. İbâreleri istiflerken gözettiği esaslar, tefrişata uygun hareket edilmesi hat sanatının klâsik devirlerinden beri muhâfaza edilen kâideleri gösterir. Başka bir yazıda hiç de hoş görünmeyecek zarûretleri, yazılarında büyük bir cesâretle kullanan Ali Efendi, özgün istif anlayışı ile ibda' özelliğine hâiz bir hattat olarak ön plana çıkmıştır. Her harfi, satırında muhkem (sağlam) duracak şekilde yerleştirerek sıralaması ve iki veya üç kat satırlı istiflerinde dahi harflerin birbirlerini karmaşık gösterir biçimde kesmesine mâni oluşu onun yazılarında âhengi tesis eden sanat estetiğini gösterir.

²⁵ M.Bedreddin Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı Ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli*, Ankara 1989, c.1, s.120.

Ali Efendi'nin akılda kalan ve birçok hattat tarafından taklit edilen yazılarının temel özelliği sağlam yazı üslûbu yanında bu özgün istif anlayışıdır.

Hat sanatını icrâ eden hattatlar dâima güzellik arayışı içinde olmuşlar ve var olan yazıların üzerine daha güzelini ilâve etmek gayreti ile yeni eserler meydana getirmeye çalışmışlardır. *“Böylelikle hem eski ölçüleri daha ileri düzeye yükseltmeye, hem de yeni yeni ölçüler bulmaya çalışır. Bu suretle “yenilik içinde eskinin devamı” sağlanır. Yüzyılların hattatlar elinde süzüp getirdiği estetik olanaklara, her yazanın sanat ruhundan katılmış nitelikler eklenir ve eskiden gelen güzelliklerin âhengine, son sanatkârın gerçekleştirdiği güzellikler katılır²⁶.”*

Nitekim Hattat Çırçırılı Ali Efendi de hocası Hattat Şefik Bey'in üslûbunu, ibda' niteliği taşıyan istifleri ile harmanlayarak yazılarında şahsına münhasır bir tarz ve şîve* meydana getirmiştir.

Yukarıda bahsettiğimiz hususları, Ali Efendi ve Şefik Bey'in yazılarında örnekler üzerinden görmek faydalı olacaktır:

²⁶ M. Şinasi Acar, Osmanlı'dan Bugüne Gözümüzden Kaçanlar, YEM Yayın, İstanbul, 2016, s.76.

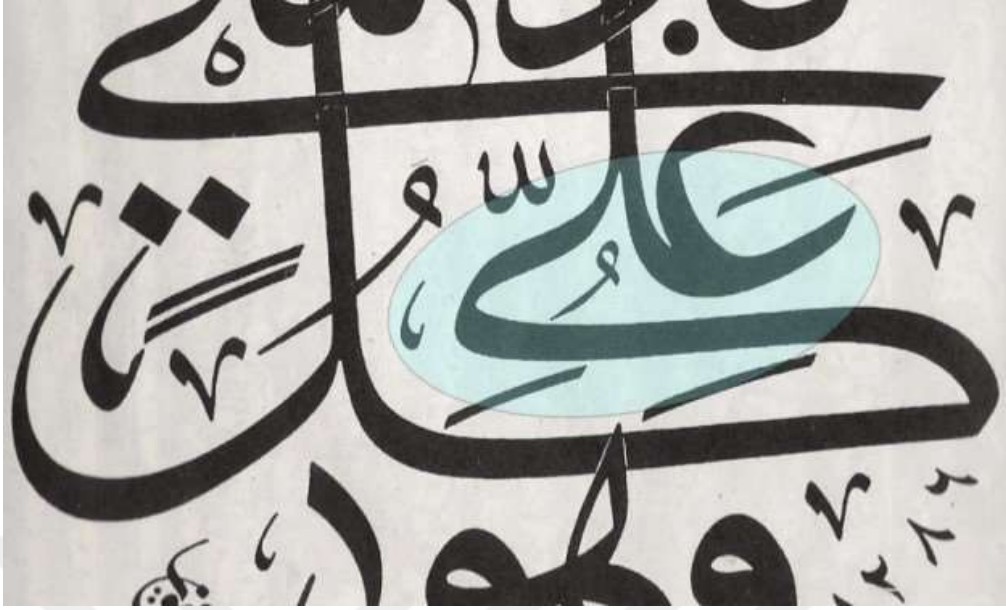
* Bir yazıda tavrın aksine olarak, daha çok yazanın artistik hususiyetini ifade eden kısmın veya kısımların her birinde görülen ve başkasında benzerine rastlanmayan tamamen hususi olan vasıflardır.

Resim 10. Şefik Bey'e ait celi sülüs levhadan detay (Hüseyin Gündüz F. Arşivi)

Resim 11. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay (Mevlâna Müzesi)

Resim 12. Şefik Bey'e ait celi sülüs levhadan detay (N. Özdem F. Arşivi)

Resim 13. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay (M. Süheyl Belviranlı Koleksiyonu)

Resim 14. Şefik Bey'e ait celi sülüs levhadan detay (Uğur Derman Koleksiyonu)

Resim 15. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay (SSM)

Resim 16. Şefik Bey'e ait celi sülüs levhadan detay (Sâmi Tokgöz Koleksiyonu)

Resim 17. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu)

Resim 18. Şefik Bey'e ait celi sülüs levhadan detay (Densa Koleksiyonu)

Resim 19. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay

Resim 20. Şefik Bey'e ait celi sülüs levhadan detay (N. Özdem F. Arşivi)

Resim 21. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay (Uğur Derman Koleksiyonu)

Resim 22. Şefik Bey'e ait celi sülüs levhadan detay (Mehmed Özçay F. Arşivi)

Resim 23. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay (M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu)

Resim 24. Şefik Bey'e ait celi sülüs levhadan detay (Şişli Câmii Vakfı Koleksiyonu)

Resim 25. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu)

Resim 26. Şefik Bey'e ait celi sülüs murakkâdan detay Kasîde-i Muhammediyye (Hususi Koleksiyon)

Resim 27. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay (Mevlâna Müzesi)

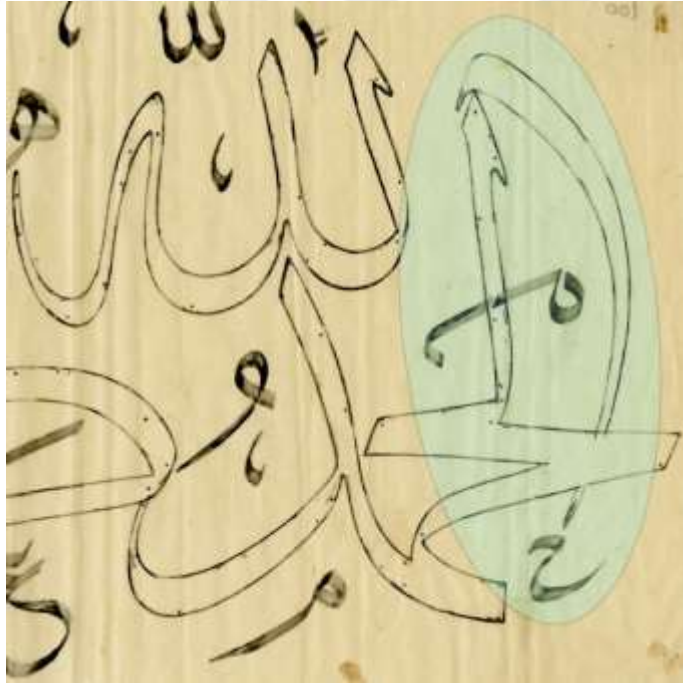
Resim 28. Şefik Bey'e ait celi sülüs levha (N. Özdem F. Arşivi)

Resim 29. Çırçırılı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levha (Cumhurbaşkanlığı Koleksiyonu)

Resim 30. Şefik Bey'e ait celi sülüs levhadan detay (Talip Mert F. Arşivi)

Resim 31. Çırcırlı Ali Efendi'ye ait celi sülüs levhadan detay (M. Süheyl Belviranlı Koleksiyonu)

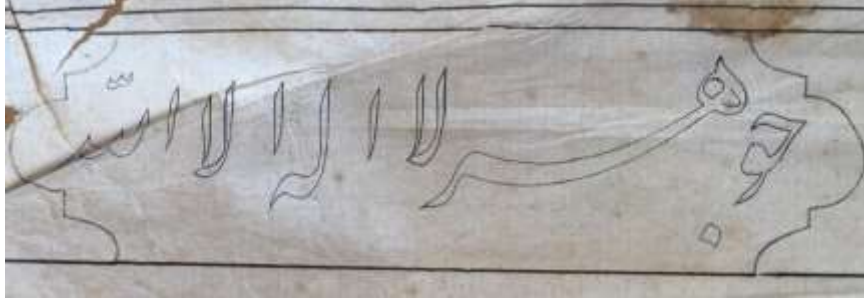
2.4.2 Çırçırılı Ali Efendi'nin Sanatı

İstanbul'un Fatih semtinde, Haydar yahut Çırçır isimindeki mahallede doğduğu için "Haydarlı" ve ya "Çırçırılı" lakabıyla anılan Mehmed Ali Efendi, Şefik Bey'den sülüs, nesih ve celî sülüs meşk etmiştir. Hocasının hocası olan Kadıasker Mustafa İzzet Efendi'den de zaman zaman istifâde etmiştir. Mensup olduğu üslûp, hocası Şefik Bey'in üstâdı Kadıasker Mustafa İzzet Efendi'nin Mustafa Râkım'dan devraldığı ve Türk hat sanatı'nın 19. asra intikal eden ekolüdür. En kıymetli hattatlardan biri olduğu halde hakkında çok az mâlûmat bulunmaktadır.

Teşrifat ve istif hususunda oldukça mâhir olan Ali Efendi, nizâmî ve sağlam dizilmiş satırlar, girift ve sanatın tüm estetik öğelerini içinde barındıran kompozisyonlar yazmıştır. Bilhassa meşhur "Rabbi yessir (رب يسر)" istifi, celî sülüste bir muvâzene şaheseri olarak hattatlar tarafından defaatle takliden yazılmış ve yazı sanatı meraklıları tarafından taltif edilmiştir. Bahse mevzû terkip hakkında Uğur Derman, üstâdı Necmeddin Okyay'dan dinlediği rivâyeti şu sözlerle anlatır: "*Şefik Bey, Ali Efendi'yi çok takdir ettiği için, ara sıra kendi üstâdı Kadıasker Mustafa İzzet Efendi'ye beraberinde götürür, bazan da İzzet Efendi'nin huzurunda buluşurlarmış. İşte, bu "Rabbi yessir (رب يسر)" istifini (Katalog no: 4) oluşturduktan sonra, Kadıasker'in Bebek'teki yalısına gittiği vakit, henüz Şefik Bey gelmediği cihetle, Ali Efendi, yazısını üstâdının üstâdına göstermiş. İstifi pek beğenen Kadıasker Efendi, biraz sonra Şefik Bey'de içeri girince: "Gel bak Şefik! Bu çırağın yok mu? Ne senin, ne benim, hiçbirimizin hatırına gelmeyen şu istifi yapıp getirmiş; seyret de zevkyâb ol!" diyerek takdirlerini ona da nakletmiş*" (Derman M. U., 2017).

Yazı taklidinde oldukça mâhir olan Ali Efendi; Mustafa Râkım, İzzet Efendi ve Şefik Bey'in yazılarını büyük bir muvaffakiyetle, üzerinde küçük tasarruflarda bulunarak birebir taklit etmiştir. Bu hususta Uğur Derman: "*Ali Efendi'nin yazı taklidinde de dikkate değer bir muvaffakiyeti görülmektedir. Meselâ talebesine: 'Bu gün Râkım olalım' diyerek onun üslûbunu; başka bir gün de: 'Bu gün Celâleddin olalım' deyip Mahmud Celâleddin'in üslûbunu taklit ettiği bilinmektedir. Birbirine*

zıt iki üslûpta yazı taklit edebilmek içini fevkalâde bir istidada sâhip olmak gerekir” ifadelerini kullanmıştır (Derman M. U., 2017).

Resim 32. Çırçırılı Ali Efendi Tarafından çizilmiş Sultan III. Ahmed'e ait yazı kalıpları (Mustafa Parıldar F. Arşivi)

Son derece sağlam bir ele sâhip olan Mehmed Ali Efendi, tarama ucuyla eski hattatların yazılarının üzerinden (çalışmak için) ince kâğıda aldığı örnekler ile bu husustaki mahâretini göstermiştir (Resim 32).

Mehmed Ali Efendi'nin hat sanatındaki mahâreti hususunda onunla pek anlayamayan Sâmi Efendi, bir gün hattat Beşiktaşlı Nûri Efendi ile Beyazıt'ta kâğıtçılar kethüdâsı Ahmed Efendi'nin dükkânında oturuyor iken, karşıdan geçen Ali Efendi'yi göstererek '*Şu herif yazıda hakîkten ustadır. Fakat hayye gibidir.*²⁷' (Yılan gibi kimseye sokulmaz, kimseye aldırılmaz olduğunu anlatmak istedi) demiştir.

Sâmi Efendi başka bir gün çırağı Hattat Hatib Ömer Vasfi Efendi'ye, Saraçhâne başındaki Câmii'nin kapısının yukarısına Ali Efendi'nin yazdığı "Eddi ferâ'izallâhi tekûn mutî'an (ادفرائض الله تكن مطيعا)" ibâresini (Katalog no: 29) gösterip "*Herif ustadır. Hele şu yazıya bak. Sakın bir şeyine îtiraz etme. O, senin gibi ikide bir yalayıp yazanlardan değildir*" demiştir²⁸.

İbnülemin Mahmud Kemal *Son Hattatlar* kitabında, "*Her hattatı, her yazıyı beğenmeyen Sâmi Efendi gibi bir üstâd-ı kâmilin "Ustadır!" diye takdir ve tevkir ettiği bir zatın yazıcılıktaki kemâlini izaha lüzum yoktur*" sözleri ile Ali Efendi'nin hat sanatındaki mahâretini dile getirmiştir²⁹.

2.4.3. Yazılarından Bazı Estetik Detaylar

Ali Efendi yazılarında estetik kaygı ve ihtiyaca göre farklı denemeleri sıkça kullanmış ve özgün istifleri ile anılmıştır. Bilhassa meşhur "Rabbi yessir (رب يسر)" terkinde, istifin kenarına denk gelen "Lamelif (لا)" harfinin bir kolunun yer darlığı sebebiyle ortasından kırarak yönü aksi tarafa çevirerek yazmıştır. Başka bir yazıda hiç de hoş görülmecek bu zarûret, bu terkipte bir muvâzene şaheseri olarak takdir edilmiştir. Pek çok hattat gibi Ali Efendi'de istiflerinde ölçülü ve nispetli yazdığı harflerin yanı sıra artistik denemeler yazmaktan da çekinmemiştir. Hocası Şefik Bey'in yazılarında da çokça rastladığımız geçme, koparma gibi estetik terennümleri

²⁷ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, MEB Yayınları, İstanbul, 1970, s. 47.

²⁸ a.g.e., İnal, s.47.

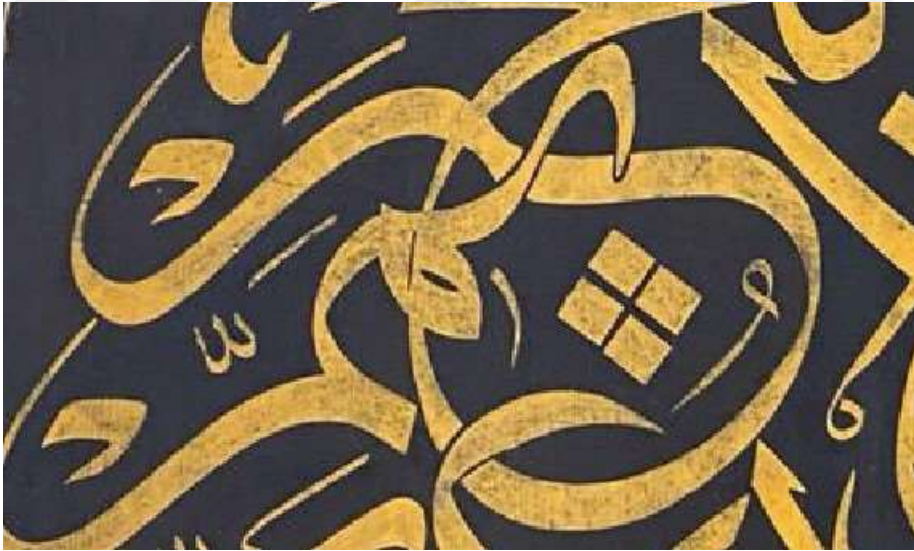
²⁹ a.g.e., İnal, s.48.

Ali Efendi'nin yazılarında da görmekteyiz. Birçok istifinde birleşmeyen harfleri birleştirerek "tetâbuk" uygulamıştır.

Ali Efendi'nin yazılarından derlenen estetik detaylara misal olarak:

Resim 33. Celi Sülüs Levha (Uğur Derman Koleksiyonu)

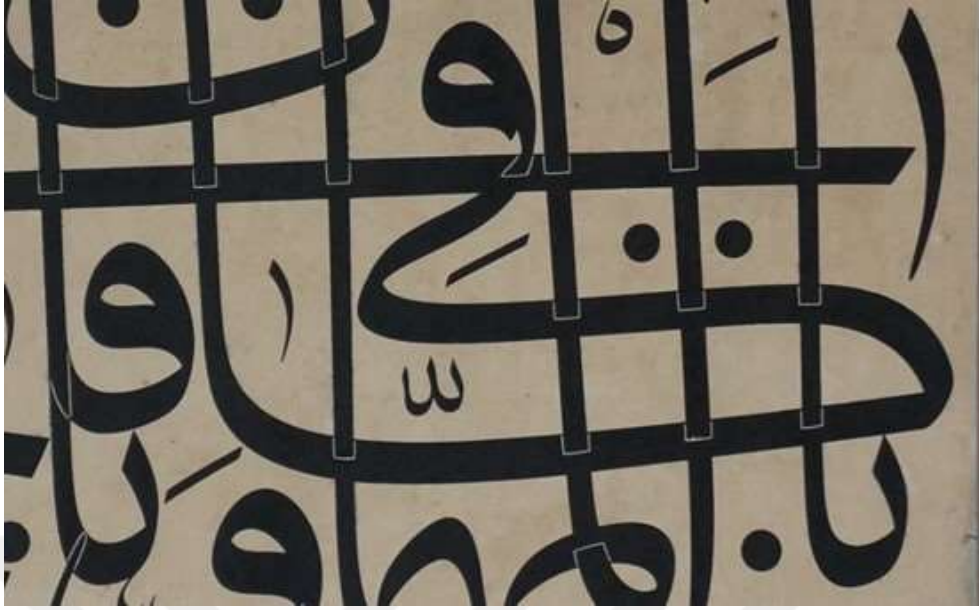
Resim 34. Celi Sülüs Levha (Mehmet Çebi Koleksiyonu)

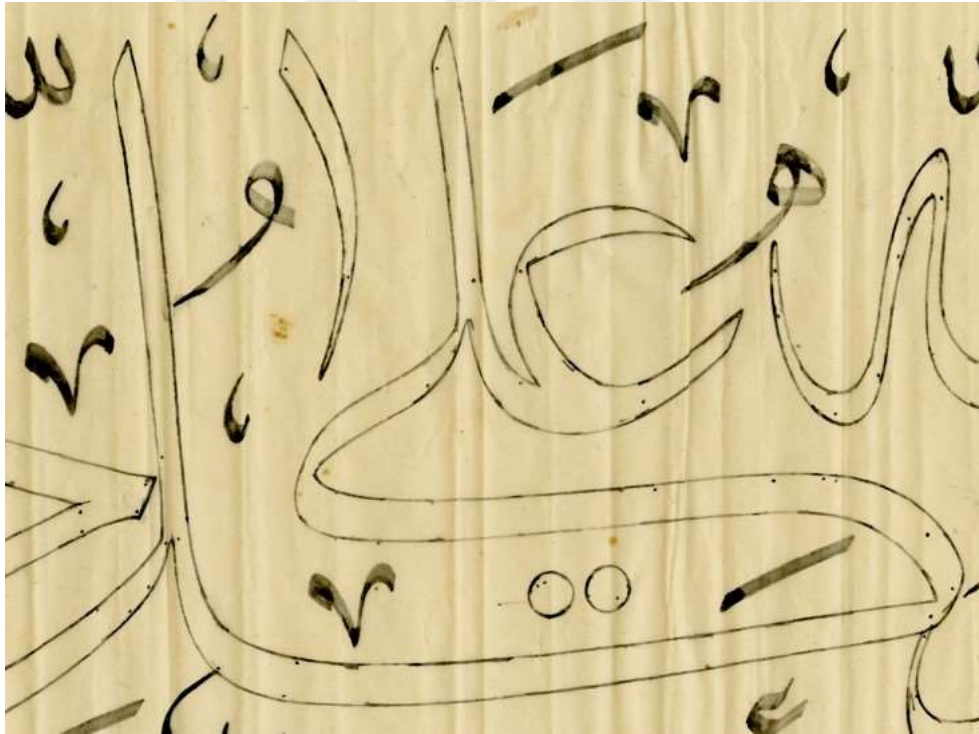
Resim 35. Celi Sülüs Levha (M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu)

Resim 36. Celi Sülüs Levha (Mehmet Çebi Koleksiyonu)

Resim 37. Celi Sülüs Levha (Cumhurbaşkanlığı Arşivi)

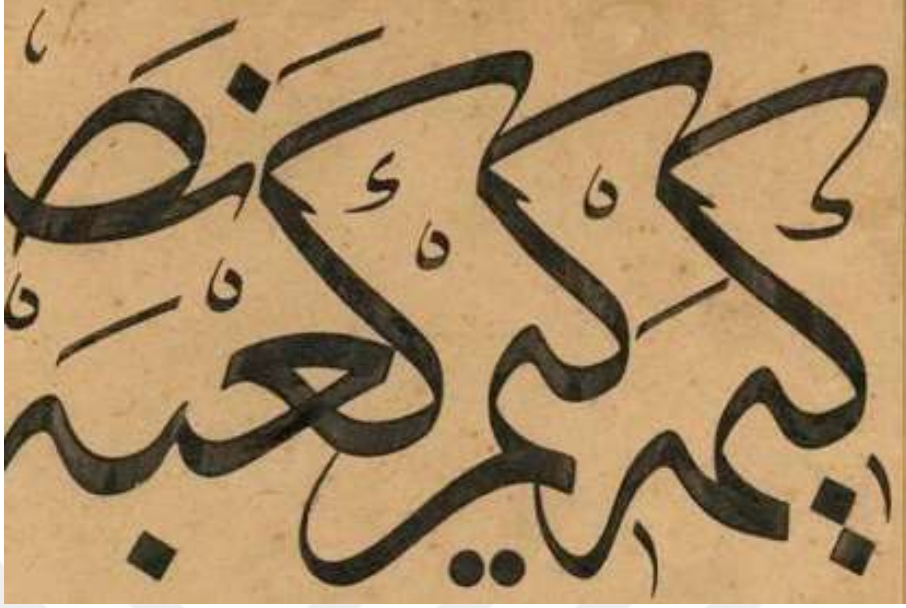
Resim 38. Celi Sülüs Levha (Süheyl Belviranlı Koleksiyonu)

Resim 39. Celi Sülüs Levha (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu)

Resim 40. Celi Sülüs Levha (Süleyman Berk Koleksiyonu)

Resim 40. Celi Sülüs Levha (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)

Resim 41. Celi Sülüs Levha (Süleyman Berk Koleksiyonu)

Resim 42. Celi Sülüs Levha (Mevlâna Müzesi)

Resim 43. Celi Sülüs Levha (M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu)

Resim 44. Celi Sülüs Levha (İbnülemin Mahmud Kemal Koleksiyonu)

Resim 45. Celî Sülüs Levha (Uğur Derman Koleksiyonu)

Resim 46. Celî Sülüs Levha (SSM)

Resim 47. Celî Sülüs Levha (İBB Kütüphâne ve Müzeler Müdürlüğü Şehir Müzesi Hat Koleksiyonu)

Resim 48. Celî Sülüs Levha

Resim 49. Celî Sülüs Levha (M. Uğur Derman Fotoğraf Arşivi)

Resim 50. Celî Sülüs Levha (Mehmet Çebi Koleksiyonu)

Resim 51. Celi Sülüs Levha (İbnülemin Mahmud Kemal Koleksiyonu)

Resim 52. Celi Sülüs Levha (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu)

2.4.4. İmzâları

Çırçırılı Ali Efendi kendine özgü üslûbunun yanı sıra yazılarında kullandığı imzâlarında da şahsına münhasır bir yoruma sâhiptir. Üstâdı Şefîk Bey gibi imzâlarında mütevazı ifadelere yer veren bir hattattır. Yazıdaki tasarım kuvveti ve zenginliğine rağmen satır nizâmındaki imzâlarının haricinde sade ve latif bir yorumla “*Ketebehû Ali, (کته علی)*” terkihini kullanmıştır. Muhtelif imzâlarından derlediğimiz bazı misaller şunlardır:

Resim 53. “*Hâk-i pay-i evliyâ Seyyid Ali pür-hata*”

Resim 54. “*Hâk-i pay-i evliyâ Seyyid Ali pür-hata - 1292*”

Resim 55. “*Hâk-i pay-i pişva-yı evliyâ Bende-i Vasfî Aliyy-i bânevâ – 1283*”

Resim 56. “*Hâk-i pay-i evliyâ Seyyid Ali pür-hata*”

Resim 57. “*Bende-i Al-i Abâ, Seyyid Ali pür-hatâ, 1301*”

Resim 58. “*Seyyid Ali - Sene 1286*”

Resim 59. “Ketebehû Ali, (كتبه علي)”

Resim 60. “Ketebehû Ali, (كتبه علي)”

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HATTAT ÇIRÇIRLI ALİ EFENDİ'NİN ESERLERİ

3.1. Katolog

Tezimize konu olan eserler yazılış târihi sırasına göre düzenlenmiştir:

Katalog No: 1

Resim 61. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celi Sülüs Levhası (Alifart Müzayede Arşivi)

Hat nev'i	: Celi sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1278 / M 1861/1862
Bulunduğu yer	: Y. Koleksiyonu

İmzâ : *Ketebehû Ali*, كتبه على

Eserin metni : “هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي”

١٢٧٨ علي كتبه

Okunuşu :” *Hâzâ min fadli rabbî*”

Neml Suresi 40. Ayet

Metnin anlamı : “...Rabbimin bana bir lütfudur.”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Kırık beyaz zemin üzerine siyah mürekkep ile H 1278/M 1861/1862 târihinde celî sülüs hattı ile yazılan eser “Ketebehû Ali (كتبه على)” imzâlıdır. Belli bir form kaygısı güdülmeden oluşturulan istif, harflerin muntazam yazılmış olmasına mukâbil, teşrîfat kurallarından âzâdedir. Terkibin bütününe bakıldığında Mahmud Celâleddin üslûbunu anumsatmaktadır. Târih ve imzâ sol alt köşedeki boşluğa yazılmış, hemen üzerine fetha işâreti konularak dengeli bir görünüm oluşturulmuştur. Yine bir istif esprisi olarak “Fadl (فَضْلٌ)” kelimesindeki “Fe (ف)” ve “Dad (ض)” harflerinin birleşim yerine kanal açılması dikkat çeken unsurlardan biridir. Dikkat çeken bir diğer unsur ise keşîdeli olarak yazılan makûsî “Ya (ي)” harfidir. Köşelere buket şeklinde yarı natüralist çiçekler yapılarak yazının etrâfına cedvel çekilmiş, başkaca bir tezyînat bulunmamaktadır.

Katalog No: 2

Resim 62. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Zer-Endûd Levhası (Mehmet Çebi Koleksiyonu)

Hat nev'i	: Celî sülüs
Eb'adı	: 32 x 43 cm.
Yazılış târihi	: H 1278 / M 1861/1862
Bulunduğu yer	: Mehmet Çebi Koleksiyonu
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , کتبه علی
Eserin metni	: جوری کوکلمدر چکن کوزدر کورن رخسارکی الله الله کام الان کیم بو چکن کیمدر تعب
Okunuşu	: "Cevri gönlümdür çeken gözdür gören ruhsarını,

Allah Allah kâ'm alan kimdir bu çeken kimdir ta'ab".

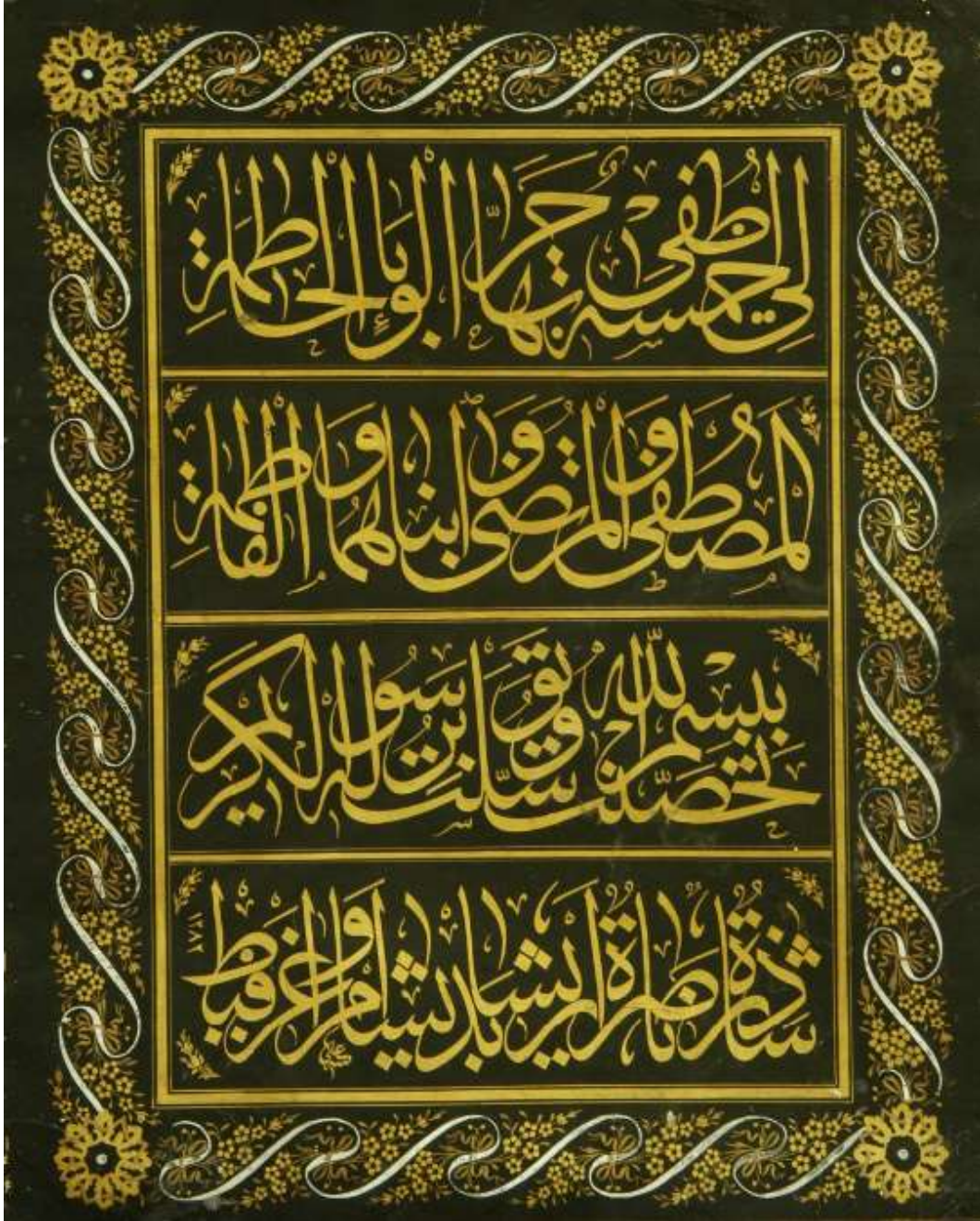
Fuzuli

Metnin anlamı : Yüzünü gören gözüm, derdini çeken gönlümdür. Allah Allah! Zararı çeken kim, safâyı süren kim³⁰!

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Hicri 1278 târihli Mehmet Çebi koleksiyonunda bulunan eser, 32 x 43 cm ölçülerindedir. Celî sülüs hat ile satır istifî olarak düzenlenmiş olan bu yazı siyah zemin üzerine zerendûd tekniği ile hazırlanmıştır. Satır nizâmına uygun bir şekilde kaleme alınan Fuzûlî'nin beytinde bulunan on adet “ك” harfinin istif içerisindeki âhengi yazıya keyifli bir hava vermiştir. “Gönlümdür (كوكلمدر)” kelimesinde bulunan “ك” harflerinin sereni müşterek kullanılmıştır. Yazının en dikkat çekici istif husûsîyeti ise beyitte bulunan iki adet “Allah (الله)” lafzının üst üste zarif bir şekilde yazılmasıdır. Çırçırılı Ali Efendi imzâ olarak “Ketebehû Ali (كتبه على)” “(Bunu Ali yazdı) ibâresinin üslûplaştırılmış şeklini kullanmıştır. Yazının etrâfında sadece cedvel çekilmiş olup tezhip bulunmamaktadır.

³⁰ Saadet Karaköse, “Divan Şiirinin Matematiği”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 56, Erzurum, 2016, s.941-979.

Katalog No: 3

Resim 63. Çiçirli Ali Efendi'nin Celi Sülüs Zer-Endud Levhası (Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi)

Yazı türü : Celî sülüs
Eb'adı : 54 x 41,5 cm
Yazılış târihi : H 1282 / M 1865
Bulunduğu yer : Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi

Envanter numarası : 130-0112

İmzâ : *Ketebehû Ali*, كتبه على

Eserin metni :
 لى خمسة اطفى بما حر الوبا الحاطمة
 المصطفى و المرتضى و ابناهما و الفاطمة
 تحصنت بيسم الله و توسلت برسوله الكريم
 شاذرة ناصرة اريشا بديشا امروا غر فيط
 كتبه على ١٢٨٢

Okunuşu : “*lî hamsetün utfi bihâ harre 'l-vebâ 'i 'l-hâtîme
 El-Mustafâ ve 'l-Murtezâ ve 'bnâhümâ ve 'l-Fâtîme
 tehassantü bismillâhi ve tevesseltü bi-Resûlihi 'l-kerîm
 Şâzira Nâsıra Erişâ Bedîşâ Emrevâ Garfit*”

Metnin anlamı : “Bende beş (kişi) var ki onlarla kırıp geçiren vebâ ateşini söndürürüm:

Mustafâ (seçilmiş olan, yani Hz. Muhammed s.a.v.) ve Murtezâ (beğenilmiş olan, yani Hz. Ali) ve oğulları (yani Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) ve Hz. Fâtîma.

Kendimi Allah'ın adıyla korudum ve kerîm olan Resûl'ünü vesile edindim.

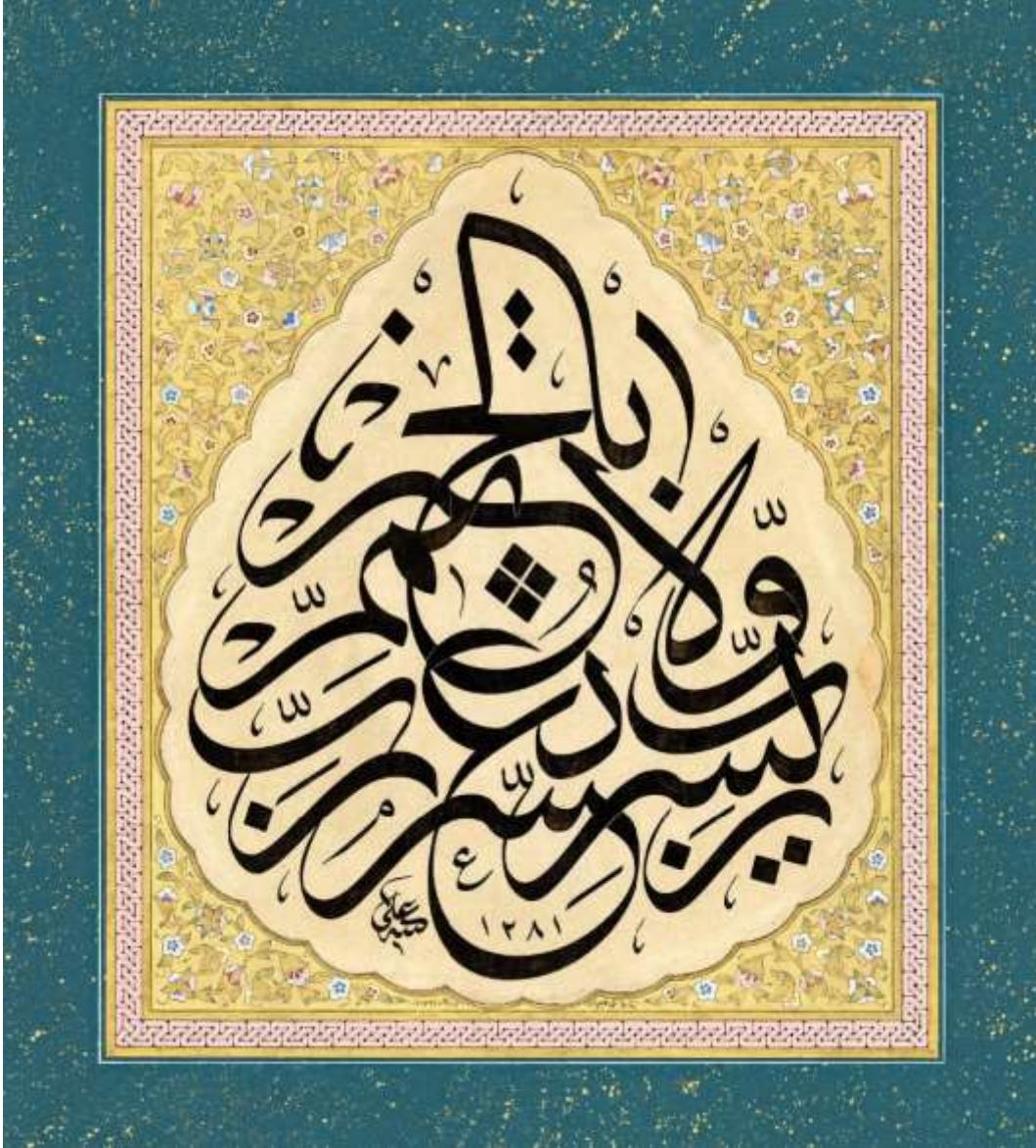
Şâzira Nâsıra Erişâ Bedîşâ Emrevâ Garfit”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Çırçırılı Ali Efendi'nin H 1282 yılında kaleme aldığı levhanın ilk iki satırında, Abdülkâdir Âhar'ye atfedilen “Vebâ/Taun duâsı” olarak bilinen, birçok hattatın farklı tasarımlarla çokça yazdığı “*Lî hamsetun utfî biha harra'l-vebâi'l-hatîme/el-Mustafa ve'l-Murtezâ vebnâhuma ve Fatîma*” ibâresi yer almaktadır. Mahmud Celâleddin (öl. 1829) ve Çırçırılı Ali Efendi (öl. 1902)'nin yazdığı levhalarda ise yukarıdaki beyite “*tehassantü bismillâhi ve tevenseltü bi-Resûlihi'l-kerîm, şâzira nâsira erîşâ bedîşâ emrevâ garfit*” ifadelerini de eklemişlerdir. İlk satırın anlamı: “Kendimi Allah'ın adıyla korudum ve kerîm olan Resûl'ünü vesile edindim.” İkinci satır ise “*Şâzira Nâsira Erîşâ Bedîşâ Emrevâ Garfit*” özel isimler (Söz konusu isimlerin mâhiyeti konusunda fikir birliği olmamakla beraber) Acem yahut cinnî sahâbe, ricâlü'l-gayb, abdalân gibi “tevessül edilen, def-i beliyât için teberrüken isimleri kırâ'at olunan zevât” olduğu kanaatindeyiz³¹.

Siyah zemin üzerine işlenen bu zer-endûd levha, hattatın kendine mahsus tavrını yansıtmaktadır. Alt alta dört pafta içine yazılan metinde “tı (ط)” ve “sad (ص)” harflerinin çok olması, istifin görünümüne farklı bir zenginlik katmaktadır. Farklı boylarda kullanılan “Elif (ل)” harflerinin istifteki dengeli dağılımı, ikinci ve üçüncü paftada satırın üst kısımlarına yerleştirilen mukavver “Vav (و)” harfleri dikkati çekmektedir. Okutman, mühmel ve tezyîni işâretler yerli yerince kullanılmıştır. Ali Efendi son satırı dikey şekilde yazdığı H 1282 târihi ile bitirmiş, satırın alt kısmına ise “Ketebehû Ali (كتبه على)” şeklindeki istifli imzâsını yerleştirmiştir. Yazının etrâfına altın ile cedvel çekilip dış pervaza çiçek buketlerinden oluşan barok usûlü bir süsleme yapılmıştır.

³¹ İrvin Cemil Schick, *Salgın hastalıklarla mücadelede hat san'atı: Tâun duâsı*, <https://t24.com.tr/k24/yazi/salgin-hastaliklarla-mucadelede-hat-san-ati-taun-duasi.2621> (Erişim Tarihi 29.09.2022)

Katalog No: 4

Resim 64. Çırçırılı Ali Efendi'nin Meşhur "Rabbi Yessir" İstifi (Derman koleksiyonu)

Hat nev'i	: Celî sülüs
Eb'adı	: 34,5 x 31,5 cm.
Yazılış târihi	: H 1281 / M 1864
Bulunduğu yer	: Derman koleksiyonu

- İmzâ** : *Ketebehû Ali, كتبه على*
- Eserin metni** : *رب يسر ولا تعسر رب تمم بالخير*
- Okunuşu** : "Rabbi yessir velâ tu‘assir Rabbi temmim bi'l-hayr."
- Metnin anlamı** : *"Ey Rabbim! İşimi kolaylaştır, zorlaştırma ve hayırla sonuçlandır."*

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Kirlî beyaz zemin üzerine siyah (is) mürekkebi ile yazılan damla formundaki “Rabbi yessir (رب يسر)” duâsı ilk defa Ali Efendi tarafından tertiplenmiştir. Uğur Derman bu yazı hakkında üstâdı Necmeddin Okyay’dan dinlediği rivâyeti şu sözlerle anlatır: “Şefik Bey, Ali Efendi’yi çok takdir ettiği için, ara sıra kendi üstâdı Kadiasker Mustafa İzzet Efendi’ye beraberinde götürür, bazan da İzzet Efendi’nin huzurunda buluşurlarmış. İşte, bu “Rabbi yessir (رب يسر)” istifini oluşturduktan sonra, Kadiasker’in Bebek’teki yalısına gittiği vakit, henüz Şefik Bey gelmediği cihetle, Ali Efendi, yazısını üstâdının üstâdına göstermiş. İstifi pek beğenen Kadiasker Efendi, biraz sonra Şefik Bey’de içeri girince: “Gel bak Şefik! Bu çırağın yok mu? Ne senin ne benim, hiçbirimizin hatırına gelmeyen şu istif yapıp getirmiş; seyret de zevkyâb ol!” diyerek takdirlerini ona da nakletmiş” (Derman M. U., 2017).

Celî sülüs hattı ile H 1281 / M 1864 târihinde yazılan bu terkinin denge unsuru ortada üst üste yazılan küplü “Ayn (ع)” ve “Hı (ح)” harfleri ve buna mukâbil sağ ve sol tarafta onları destekleyen, “Be (ب)” ve “Ra (ر)” harfleri, müdevver ve çengelli “Mim (م)” harflerinin de takviyesi ile muntazam bir istif ortaya çıkmıştır. İstifin sağ üst kısmında yer alan “Lâmelif (لا)” harfinin bir kolu yer ihtiyacından mütevellid kırılarak, yönü aksi tarafa çevrilmiştir. Küplü “Hı (ح)” harfinin iç kısmında, istifin merkezinde toplanan dört nokta, başka bir yazıda hiç de hoş görülmecek bir zarûret iken Ali Efendi’nin terkininde bir âhenk oluşturmuştur. Yazının üst merkezinde “bi'l-hayr (بالخير)” kelimesindeki “Elif-lâm” takısı adeta istifin asılma çengelini teşkil etmektedir.

Çiçek Derman tarafından tezhiplenen yazının etrâfı, zer-en-der (altın içinde altın), iç pervazı zencerek, dış pervazı ise zer-efşan yani altın serpmedir.

Ali Efendi'nin istif konusundaki mahâreti hakkında İzzet Efendi gibi bir üstâdın övgü dolu ifadeleri başkaca bir söze mahal bırakmamıştır. Bu terkipli Ali Efendi tarafından farklı târihlerde defaten yazılmasına rağmen “Rabbi yessir (رَبِّ يَسِّر)” istifinin kalıbı en ilgi çeken levha olmuştur. Dikkatle bakılırsa harflerin kenarındaki iğne izleri görülecektir (Resim 65).

Resim 65. Çırcırlı Ali Efendi'nin “Rabbi Yessir” İstifi Yazı Kalıbı (Uğur Derman Koleksiyonu)

Katalog No: 5

Resim 66. Ali Efendi'nin Mustafa Râkım'ı Takliden Yazdığı Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)

Hat nev'i	: Celî sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1286 / M 1869/1870
Bulunduğu yer	: Bilinmiyor.
İmzâ	: Seyyid Ali - Sene 1286, ۱۲۸۶ سنه - سييد علي

Eserin metni	: حاسده بسدر غم بيهوده سي انتقامه احتياج ايتمز سني هيچ صفای وقتکه ويرمه کدر درد بد خويی هلاک ايلر انی سييد علی - سنه: ۱۲۸۶
---------------------	--

Okunuşu	: “ <i>Hâside besdir gam-ı beyhûdesi</i> <i>İntikama ihtiyaç etmez seni</i> <i>Hiç safâ-yı vaktine verme keder</i> <i>Derd-i bed-hûyı helak eyler ânı”</i>
----------------	---

La Edri

Metnin anlamı	: Kıskanç kimseye beyhude iç darlığı yeter, Senin intikam almana gerek kalmaz. Hiç güzel vaktine keder verme, Kötü huylunun derdi onu helâk eder.
----------------------	--

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: M. Uğur Derman'ın “Türk Hat San'at'ından Seçmeler” kitabında naklettiğine göre; *Ali Efendi yazı taklidinde oldukça mâhir bir üstâd idi. Ali Efendi'nin talebelerine: “Bugün Râkım olalım” bir başka gün “Mahmud Celâleddin olalım” diyerek, birbirine zıt olan bu iki üslûbu*

*muazzam bir şekilde taklid ettiği bilinmektedir*³². Ali Efendi'nin Mustafa Râkım'ı takliden yazdığı, dikdörtgen formda dört paftadan oluşan bu levha, bahse mevzû olan yazılardan biridir. Dördüncü satırın sonuna “Seyyid Ali - Sene 1286,(سد علي - سنه ١٢٨٦)” şeklinde târih ve imzâ koyulmuş ancak yazının alt kısmındaki târih ile uyuşmamaktadır.

Resim 67. Ali Efendi'nin Mustafa Râkım'ı Takliden Yazdığı Levhanın Aslı (Mehmet Özçay Fotoğraf Arşivi)

³² M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, Atatürk Kültür Merkezi, İstanbul, 2017, s.484

Katalog No: 6

Resim 68. Çırcırlı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Muharrem Hilmi Şenalp Koleksiyonu)

Hat nev'i	: Celî sülüs
Eb'adı	: 19 x 29.5 cm
Yazılış târihi	: H 1286 / M 1869/1870
Bulunduğu yer	: Muharrem Hilmi Şenalp Koleksiyonu
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , کتبه علی
Eserin metni	: فیض حقده یوق بخل هرکس ولی طالب دکل بی طلب اصلاح عالم تکریمه واجب دکل کتبه علی ۱۲۸۶
Okunuşu	: “Feyz-i Hakk'ta buhl yok herkes velî tâlib değil Bî-taleb ıslâh-ı âlem Tanrı'ya vâcib değil”

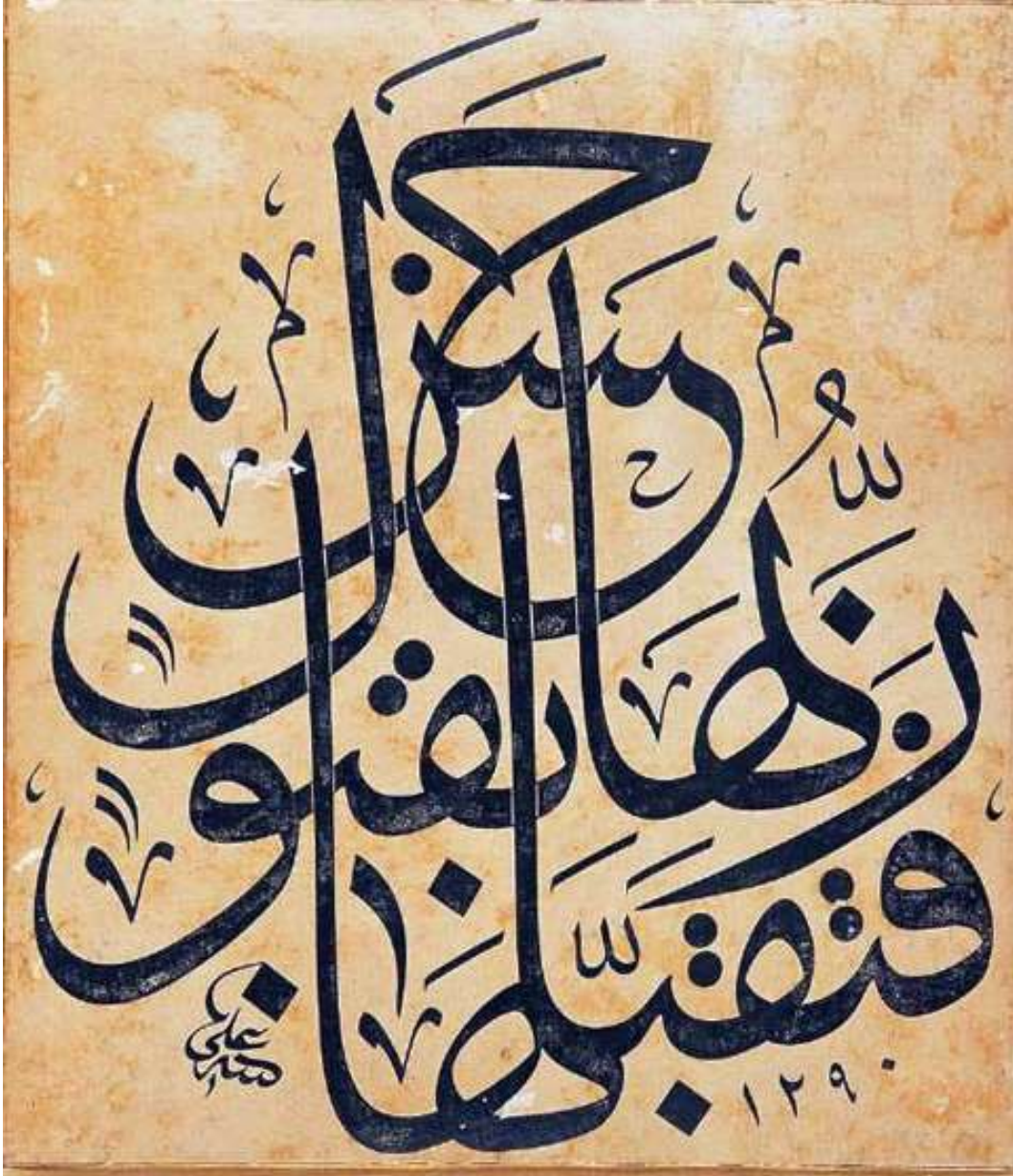
Aziz Mahmud Hüdayi

Metnin anlamı : Allah feyzini dağıtmakta eli sıkı değildir ama her kimse istemez.

İstenmeden âlemi ıslah etmeye de Yaradan'ın bir zorunluluğu yoktur.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Muharrem Hilmi Şenalp Koleksiyonunda bulunan H 1286 târihli celî sülûs levha, nohudî renkli kâğıda siyah mürekkeple yazılmıştır. İki satır hâlinde istiflenmiş olan bu yazının en dikkat çekici istif husûsîyeti, ikinci satırda bulunan “اصلاح” kelimesinde “لا” ve “ح” harflerinin tetâbuklu olarak yazılmasıdır. İstif içerisinde alt alta gelen “ك” harfinin serenleri dengeli bir bütünlük oluşturmuştur. “حقدہ” kelimesinin bulunduğu kısımda mürekkep lekesi olup, restore edilmiştir. “ولى” kelimesinde “ى” harfinin noktaları yuvarlak olarak tasarlanmış ama iç kısmı mürekkeple doldurulmadan öylece bırakılmıştır. Yazının etrâfında zencerek ve cedvel çekilmiş olup tezhip bulunmamaktadır.

Katalog No: 7

Resim 69. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Mehmet Çebi Koleksiyonu)

Hat nev'i : Celî sülüs

Eb'adı : 35x29 cm

Yazılış târihi : H 1290 / M 1873

Bulunduğu yer : Bilinmiyor

İmzâ : كتبه علي, *Ketebehû Ali*,

Eserin metni : فتقبلها ربها بقبول حسن
كتبه علي ١٢٩٠

Okunuđu : “*Fetekabbeleha rabbuha bi kabulin hasenin*”

Âl-i İmran suresi 37. ayet

Metnin anlamı : “Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu.”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Nohudî zemine siyah mürekkep ile yazılmış olan H 1290 târihli istif 35x29 cm ölçülerindedir. Hareke, mühmel harfler ve tezyînî işâretler gözü rahatsız etmeyecek şekilde dengeli olarak boşluklara yerleştirmiştir. Bazı harflerin noktaları ise, yer darlığı sebebiyle yuvarlak olarak kullanılmıştır. Teşrîfat içinde “Fetekabbeleha (فتقبلها)” ve “Rabbuhâ (ربها)” kelimelerindeki “Ha (ها) harflerinin simetrik bir şekilde yerleştirilmesi ve ona mukâbil “Fetekabbeleha (فتقبلها)” ve “Bi kabulin (بقبول) kelimelerindeki “Kaf (ق)” harflerinin çaprazında alt alta kullanılması istifte latif bir bütünlük sağlamıştır. Sol tarafta yukarıdan aşağıya “Sin (س), “Lam (ل)” ve müselsel “Vav (و)” harflerinin çanaklarının üst üste dizilmesiyle bir başka ritim oluşturulmuştur. Kompozisyonun alt kısmında sol taraftaki boşluğa imzâ ve sağ raftaki boşluğa ise târih yazılarak denge sağlanmıştır. Harflerin kesiştiği noktalarda ince kanallar açılmıştır. Teşrîfatta âhenkli bir dağılım oluşturulmakla birlikte etrâfında tezhip bulunmamaktadır.

Katalog No: 8

Resim 70. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Türkpetrol Vakfı Koleksiyonu)

- Hat nev'i** : Celî sülüs
- Eb'adı** : 29.5 x 40.5cm
- Yazılış târihi** : H 1289 / M 1873
- Bulunduğu yer** : Türkpetrol Vakfı Koleksiyonu
- Envanter No** : TPV/ L.0045
- Müzehhibesi** : Gülnihâl Küpeli (d.1969)
- İmzâ** : *Ketebehû Ali*, کتبه علی
- Eserin metni** : فائده سز اسپابک بندی ندر چرخى نه
سختوسز اغنيانك چنكانه دن فرقى نه

کتبه علی ۱۲۸۹

Okunuşu : *Fâidesiz âsiyâbın bendi nedir çarhı ne
Sehâvetsiz ağniyânın çingâneden farkı ne?*

Metnin anlamı : Bir değirmen fayda sağlamıyorsa, onun bendinin -su toplama yerinin- ve çarkının bir faydası olmaz,
Cömertliği olmayan zengin de çingeneden bir farkı olmaz.

Kelâm-ı kibar

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Hicri 1289 yılında celî sülüs hattı ile yazılan 29,5x40,5 cm ölçülerindeki eser, aslen iki satır hâlinde kirlî beyaz zemin üzerine siyah mürekkep ile yazılmış ve iğnelenmiş bir kalıptır. Ali Efendi'nin en nadide celî sülüs yazılarından biridir. İstifin dikkat çekici özelliklerinden biri birinci satırın sonunda üst üste yazılan “Çe (چ)” ve “Hı (ح)” harfleri ve onlara mukâbil ikinci satırın ortasında çapraz simetrisindeki küplü “Çe (چ)” harfi ve onları destekler nitelikte “Çe (چ)” harflerinin noktalarının benzer şekilde yazılmasıdır. Terkibin genel görünümünde dikey harflerin âhengi, benzer harflerin ritmik şekilde tekrârı ve harf bünyelerinin muntazam yazılışı ile dengeli ve tavrî bir yazıdır. Ketebe ikinci satırın sonuna “He (ه)” harfinin uç kısmına konulmuş, târih ise hemen altına yukarıdan aşağıya “Ye (ي)” harfinin çanağının etrâfına sıralanmıştır. Yazının etrâfına cedvel çekilerek iç pervaza üç iplik rûmi, dış pervaza ise zer-efşan (altın serpmeye) yapılmıştır.

Katalog No: 9

Resim 71. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celi Sülüs Levhası (Cumhurbaşkanlığı Koleksiyonu / Ankara)

- Hat nev'i** : Celî sülüs
- Eb'adı** : 42,5 x 58,5 cm.
- Yazılış târihi** : H 1291 / M 1874
- Bulunduğu yer** : Cumhurbaşkanlığı Koleksiyonu / Ankara
- İmzâ** : *Ketebehû Ali*, كتبه على
- Eserin metni** : يا كافي المهمات و يا قاضي الحاجات
كتبه على ١٢٩١
- Okunuşu** : “*Yâ kâfiye'l-mühimmât ve yâ kâdiye'l-hâcât*”

Metnin anlamı : Ey önemli ve gerekli şeylere yeten, ey herkesin dileğini yerine getiren.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Çırçırılı Ali Efendi'nin H 1291 / M 1874 târihli, çay rengi kâğıt üzerine siyah mürekkep kullanılarak oluşturulmuş beyzî istifli celî sülûs levhasında, harf bünyeleri müttekâmil bir şekilde yazılmıştır. Bu duâ cümlesinde dengeli bir istif oluşturabilmek için harfler tetâbuklu olarak kullanılmıştır. Meselâ “Fî (فی)” kelimesinin mâkus “yâ (ی)” harfî, aynı zamanda boru kefinin “ک” bir kısmını teşkil etmektedir³³. “Yâ kâdıye (يا قاضي)” kelimesinde “Yâ (يا)” ve “Kâ (قا)” harflerindeki elifler de müşterek kullanılmıştır. Harflerin kesiştiği kısımlar geçmeli olarak yapılmış ve Şefik Bey üslûbuna işâret edilmiştir. Harekelerin hepsi ince kalem ile yazılmış ve neredeyse hiç tezyîni işâret kullanılmamıştır. “Dat (ض)” harfinin noktası haricinde tüm noktalar yuvarlak olarak kullanılmış, bu da istife latif bir görünüm kazandırmıştır. Cetvellerle köşeli hâle getirilmiş olan levhada tezyînat yapılmamıştır.

³³ M. Uğur Derman, *Türk Hat Sanatından Seçmeler*, Atatürk Kültür Merkezi, İstanbul, 2017, s.489.

Katalog No: 10

Resim 72. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası

Yazı türü	: Celî sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H. 1291 / M. 1874
Bulunduğu yer	: Bilinmiyor
Müzehhibbi	: ?
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , كتبه علي
Eserin metni	: يا مسبب الاسباب كتبه علي ١٢٩١

Okunuşu : “ *Yâ müsebbibel-esbâb* ”

Cevşenü'l-Kebir

Metnin anlamı : "Ey sebepler tasarrufunda bulunan"

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: H 1291 / M 1874 târihli dikdörtgen celî sülüs istif çay rengi kâğıt üzerine siyah mürekkep ile yazılmıştır. Cevşenü'l-Kebir'de geçen bu duâ cümlesinde muvâzeneli bir tasarım sağlansa da esas itibariyle bu levhada girift bir istiftten söz edilemez. “Müsebbip (مُسَبِّب)” ve “Esbâb (اَسْبَاب)” kelimelerinin sonundaki “Be(ب)” harfleri üst üste yazılmış ve sol üstte fetha kalın kalem ağzı ile yazılarak istifte dengeli bir görünüm oluşmuştur. Sol alt köşede târih ve ketebe bulunmaktadır. Yazının etrâfına cedvel çekilip üç iplik rumi iç pervazı ve halkâri dış pervazı ile pek latif bir tarzda bezenmiş olan levhanın müzehhibi bilinmemektedir.

Katalog No: 11

Resim 73. Çırçırlı Ali Efendi'nin Celi Sülüs Zer-Endüd Levhası

- Yazı türü** : Celi sülüs
- Eb'adı** : ?
- Yazılış târihi** : H. 1292 / M. 1875
- Bulunduğu yer** : Bilinmiyor
- Müzehhibesi** : Emel Sönmez Türkmen
- İmzâ** : کتبه علی, *Ketebehû Ali*,
- Eserin metni** : کچمسون بر دل الینه اوینار انکله او یار
فخری اویمه سی خیال کبی نصل ایشلر او یار

Okunuşu : Geçmesin bir dil eline oynar anınla o yâr,

Fahrî oyması hayal gibi nasıl işler o yâr!

La Edri

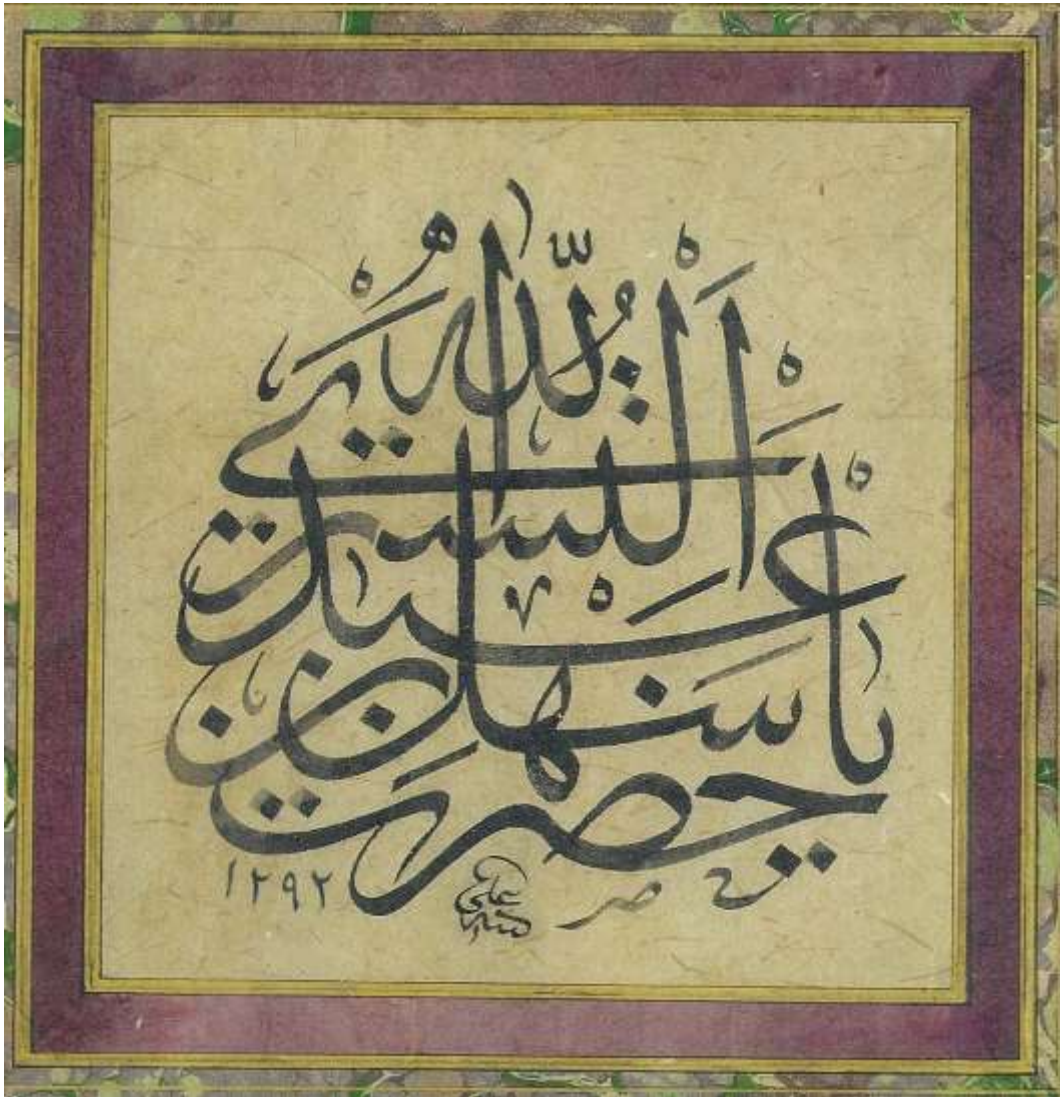
Metnin anlamı : Geçmesin bir dil eline oynar anınla o yâr,

Fahrî oyması hayal gibi nasıl işler o yâr!

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: İki satır hâlinde hazırlanan yatay dikdörtgen alana istiflenmiş celî sülüs levha H 1292 / M 1875 târihinde yazılmıştır. Beyitteki Fahrî, oyma üstâdı Bursalı Fahrî. O yâr ve oyar kelimelerinin kullanımında cinas sanatı var, Fahrî Efendiye yazılmış. Yazı siyah zemin üzerine zer-endûd tekniği ile tatbik edilmiştir. Geçmesin “كچمسون” ve Fahrî “فخرى” kelimelerindeki “Ha (ب)” ve “Hı (خ)” harflerinin küplü olarak alt alta yazılması ve satır sonlarındaki “O yâr (او يار)” kelimelerinin alt alta yazılması istifteki en dikkat çekici hususlardır. Mühmel ve tezyîmî işâretler yerinde ve dengeli kullanılmıştır. İmzâ ikinci satırın sol üst köşesine yazılmış, târih ise hemen alt tarafına “Ra (ر)” harfinin iç boşluğuna konulmuştur.

Yazının etrâfına cedvel çekilmiş ve rumi tarzda tezhip yapılarak bolca tığ eklenmiştir. Yazının tezhibi Emel Sönmez Türkmen’e aittir.

Katalog No: 12

Resim 74. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Tac-ı Şerif Levhası (Bilal Sütçü Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celî sülüs
Eb'adı	: 11 x 11
Yazılış târihi	: H 1292 / M 1875
Bulunduğu yer	: Bilal Sütçü Koleksiyonu
İmzâ	: Ketebehû Ali, كتبه علي

Eserin metni : يا حضرت عبدالله بن سهل التستري

كتبه علي ١٢٩٢

Okunuşu : “Yâ Hazreti Abdullah Bin Sehl Et-tüsterî”

Ketebehu Ali, 1292

Metnin anlamı : Yâ Hazreti Abdullah Bin Sehl Et-tüsterî, Ali onu yazdı. Sene: 1292

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Gayet muntazam ve dengeli görünen tâc-1 şerif formundaki bu celî sülûs ism-i pîr levhası H 1292 / M 1875 yılında yazılmıştır. Çay rengi zemin üzerine siyah sulu mürekkep ile yazılmış eserde tashih emâresi görülmemektedir. Kalem ağzı yaklaşık 2 mm genişliğinde olan yazının eb’adı 11x11 cm’dir. “Abdullah (عبدالله)” kelimesinde ki “Be (ب)” harfi keşîdeli olarak yazılmış ve “Et-tüsterî (التستري)” kelimesindeki “Ye (ي)” harfi ma’kus olarak üst tarafa uzatılmış ve istifin en dikkat çeken kısmı olmuştur. Lafza-i celâl en üst kısma yazılmış ve sol tarafta “Dal (د)” ve “Ra (ر)” harfleri üst üste getirilerek bütünleyici bir ritim oluşturulmuştur. Solt alt köşede târih yazılmış ve “Hazret (حضرت)” kelimesinin altındaki boşluğa ise imzâ koyulmuştur.

Yazının etrâfına cedvel çekilip ara suyu mor renkte boyanmış, dış pervaza da battal ebrûsu yapıştırılmıştır.

Katalog No: 13

Resim 75. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Süleyman Berk Fotoğraf Arşivi)

Yazı türü : Celî sülüs

Eb'adı : ?

Yazılış târihi : H 1292 / M 1875

Bulunduğu yer : Bilinmiyor

İmzâ : Ketebehû Ali, کتبه علی

Eserin metni : اولمه بر نقطه ایچون اهل شکم جیم کبی

کتبه علی ۱۲۹۲

Okunuşu : “Olma bir nokta için ehl-i şikem cîm gibi.”

Metnin anlamı : Bir lokma için cim harfi gibi mide düşkünü olma.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Nâbî'nin “Olma bir lokma için ehl-i şikem cîm gibi, Meclis-i dehrde leb-beste geçin mîm gibi” beytinden mülhem istif edilmiş levhada “Olma bir nokta için ehl-i şikem cîm gibi” yazmaktadır. Çay rengi zemin üzerine siyah mürekkep ile H 1292 / M 1875 târihinde yazılan celî sülüs levhanın eb'adı bilinmemektedir. Yatay dikdörtgen şeklinde hazırlanmış bu terkip için düz satır diyemeyeceğimiz gibi, tam manasıyla istifli levha da diyemeyiz. Lâkin

celî sülûs kâidelerine göre yazılmış latif bir levha olduğunu söyleyebiliriz. Mühmel ve tezyînî işâretler yerli yerince olmakla birlikte, “İçin (اِچون)” kelimesindeki “Ye (ی)” ve “Çe (چ)” harfleri ve “Cim (جیم)” kelimesindeki “Ye (ی)” harfinin noktaları yer olmaması hasebiyle yuvarlak olarak konulmuş bu da istifin bütününde latif bir görüntü oluşturmuştur. İmzâ satırın son kısmında “Ye (ی)” harfinin üzerine konulmuş, târih ise satırın tam ortasında “Lâm (ل)” harfinin altındaki boşluğa yazılmıştır. Eserde tezyînat bulunmamaktadır.

Katalog No: 14

Resim 76. Çırcırlı Ali Efendi'nin Tac-ı Şerif Levhası (Sâmi Tokgöz Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celî sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1292 / M 1875
Bulunduğu yer	: Sâmi Tokgöz Koleksiyonu
İmzâ	: <i>Hâk-i pay-i evliyâ seyyid Ali pür-hata</i>
Eserin metni	: يا حضرت ابو العالمين شيخ السيد سلطان احمد الرفاعي قدس سره العالي

خاکپای اولیا سید علی پر خطا - ۱۲۹۲

Okunuşu : “*Yâ Hazreti Ebu'l-Âlemeyn Şeyh es-Seyyid Sultan Ahmed er-Rufâî Kuddisi sirruhu'l- âlî.*”

Hak- pay-i evliya seyyid Aliyy-i pürhata.

Metnin anlamı : *Yâ Hazreti Ebu'l-Âlemeyn Şeyh es-Seyyid Sultan Ahmed er-Rufâî yüce sırrı mübarek ve temiz olsun.*

Evlîyânın ayağının tozu, günahkâr Ali.

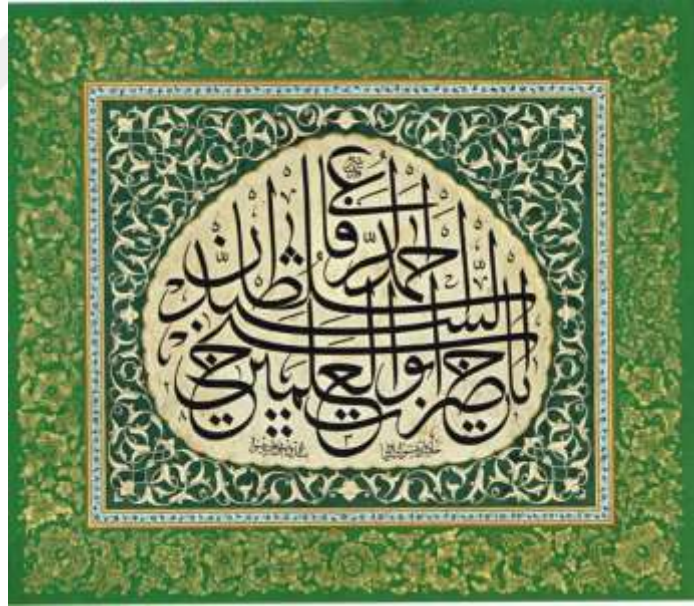
Eserin hat ve tezyînat özellikleri: *Hâk-i pay-i evliyâ seyyid Ali pür-hata* ketebeli, H 1292 / M 1875 târihli çay rengi âharlı kâğıt üzerine siyah (is) mürekkebi ile yazılan celî sülüs levha tâc-ı şerif formundadır. İstifin orta kısmında baştanbaşa uzatılan keşîdeli “Sin (س)” harfleri güçlü bir tesir oluşturmuştur. Alt kısımda sıralanan küplü üç harf “Ha (ح), Ayın (ع) ve Hı (خ)” harfleri yazının denge unsurunu oluşturmaktadır. *Hazret (حضرت)* kelimesinin “Ha (ح)” harfine “mütenâzır” olması için “şeyh (شيخ)”in “Hı (خ)” harfi de kelime sonuna kâide dışı bağlanmıştır³⁴. “Er-Rufâî (الرفاعي)” kelimesinde ki ma’kûs “Ya (ي)” ile birleştirilen “Ayın (ع)” harfi istifin merkezine yerleştirilmiş ve bunun üzerine de ince kalemle “Kuddisi sirruhu'l-âlî. (قدس سره العالی)” ibâresi yazılmıştır. Sağ ve sol alt boşluklara küçük çiçekler nakşedilmiş, üst boşluklara ise gül resmi yapılmıştır. Ali Efendi’nin bu tac-ı şerif levhasını mühmel işâretler ve harekelrde bir takım değişiklikler yaparak hocası Şefik Bey’den takliden yazdığı kanaatindeyiz (Resim 77).

Çırcırlı Ali Efendi’nin bu levhası hakkında Fatih Özkafa’nın *Ya Hazret-i Pir Türk Hat Sanatında Tasavvuf Önderleri* (s.162,163) ve *Osmanlı’dan Bugüne Hat Sanatı* (s. 76) kitabında Seyyid Ali (?) Ketebeli notu düşünülmüşken, Muhittin Serin’in *Hat Sanatı Târihi Ekoller ve Takipçileri* (s. 439) kitabında Ali Efendi’ye ait olduğu belirtilmektedir. Uğur Derman’ın *Ömrümün Bereketi: 4* (s. 205) kitabında Hicri 1283 târihli, “*Hak-pay-i pişvay-i evliya Bende-i Vasfî Aliyy-i bineva*” ketebeli aynı istif (Resim 78) Çırcırlı Ali Efendi’ye isnad edilmiştir.

³⁴ Uğur Derman, *Ömrümün Bereketi:4*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2021, s. 205.

Resim 77. Bahse Mevzû Olan Şefik Bey'in Tac-1 Şerif Levhası (Abdurrahman Depeler Koleksiyonu)

Resim 78. Çırçırılı Ali Efendi'nin Şefik Bey'den Mülhem Yazdığı Tac-1 Şerif Levhası (M. Uğur Derman Koleksiyonu)

Katalog No: 15

Resim 79. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası

Yazı türü : Sülüs

Eb'adı : ?

Yazılış târihi : H 1292 / M 1875

Bulunduğu yer : Bilinmiyor

İmzâ : Ketebehû Ali, کتبه علی

Eserin metni : جمال یاری سیران ایلمش هر یوزدن عاشقلر

بکا نور تجلی دائما وجه حسندندر

کتبه علی ۱۲۹۲

Okunuşu : “Cemâl-i yâri seyrân eylemiş her yüzden âşıklar

Bana nur-ı tecellî dâimâ vech-i hasendendir.”

Kelam-ı kibar

Metnin anlamı : Sevgilinin yüzünü her yüzden seyretmiş âşıklar. Bana sevgilinin görünmesi için gelen ışık, her zaman güzel yüzünden gelir.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Saman rengi zemin üzerine siyah mürekkep ile yazılan iki satır hâlinde düzenlenmiş yatay dikdörtgen formundaki istif H 1292 / M 1875 târihinde yazılmıştır. Günümüzde hangi koleksiyonda olduğu bilinmemektedir. Çırçırılı Ali Efendi hat sanatı yönünden yazılması oldukça zor görünen bu beyti gayet muntazam bir şekilde istif etmiştir. Üst satırda “Seyran (سيران)” ve “Yüzden (يوزدن)” kelimelerinin son kısmındaki “Nun (ن)” harflerinin yazılışı ve hemen alt satırda “Nun (ن)” harflerinin altına denk gelecek şekilde iri kalemle yazılmış fetha hareketleri istifte muvâzeneli bir bütünlük oluşturmuştur. İmzâ ikinci satırın sonunda mürsel “Ra (ر)” harfinin içine yazılmıştır. Yazının tamâmında âhenkli bir dağılım oluşmakla birlikte etrâfında tezhip bulunmamaktadır.

Katalog No: 16

Resim 80. Çirçirli Ali Efendi'nin Celî Sülûs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)

Yazı türü : Sülûs

Eb'adı : ?

Yazılış târihi : H 1292 / M 1875

Bulunduğu yer : Bilinmiyor

İmzâ : *Ketebehû Ali*, کتبه علی

Eserin metni : ایتمه میراتی شکسته سنی یوز صورتہ قور

کتبه علی ۱۲۹۲

Okunuşu : “*İtme mir'âti şikeste, seni yüz sûrete kor.*”

Ketebehu Ali, 1292.

Kelam-ı Kibar

Metnin anlamı : Kıırma aynayı, yüz kılığa sokar seni.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Yatay dikdörtgen formda istiflenen celî sülüs levha H 1292 / M 1875 târihinde yazılmıştır. Çay rengi zemin üzerine siyah mürekkep ile yazılan eserin ölçüleri ve hangi koleksiyonda olduğu bilinmemektedir. Ali Efendi “Mir'âtı (مراتی)” ve “Seni (سنی)” kelimelerindeki “Ye (ی)” harfi ma’kus olarak üst tarafa uzatmış ve istifine muvâzene sağlamış bu hâl yazıya latif bir güzellik kazandırmıştır. İmzâ satırın son kısmında mürsel “Ra (ر)” harfinin önüne koyulmuş târih ise “Kor (قور)” kelimesindeki mukavver “Vav (و)” harfinin içine yazılmıştır. Yazının çevresine cedvel çekilmiş iç ve dış pervaza ebrû yapıştırılan levhada tezyînat bulunmamaktadır.

“İtme mir'âtı şikeste, seni yüz sûrete kor” ibâresinin vefâtından bir yıl önce Ali Efendi ile aynı târihte Kazasker Mustafa İzzet Efendi de kaleme almıştır (Resim 81). Çırçırılı Ali Efendi'nin bu eseri aynı zamanda hocası olan İzzet Efendi'den mülhem yazdığı kanaatindeyiz.

Resim 81. Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin Bahse Mevzû Olan Celî Sülüs Levhası (Mevlâna Müzesi)

Katalog No: 17

Resim 82. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülûs Levhası (M. Uğur Derman F. Arşivi)

Yazı türü	: Sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1293 / M 1876
Bulunduğu yer	: Bilinmiyor
İmzâ	: <i>Hâk-i pay-i evliyâ Seyyid Ali pür-hata - 1293</i>

خاکبای اولیا سید علی پر خطا - ۱۲۹۳

Eserin metni	: سرغم عشقی درد مندان اکلر صامنه دل سرد خود پسندان اکلر نقاشه ایرر عارف اولان نقشندن بو نقش غریبی نقشبندان اکلر خاکبای اولیا سید علی پر خطا
--------------	--

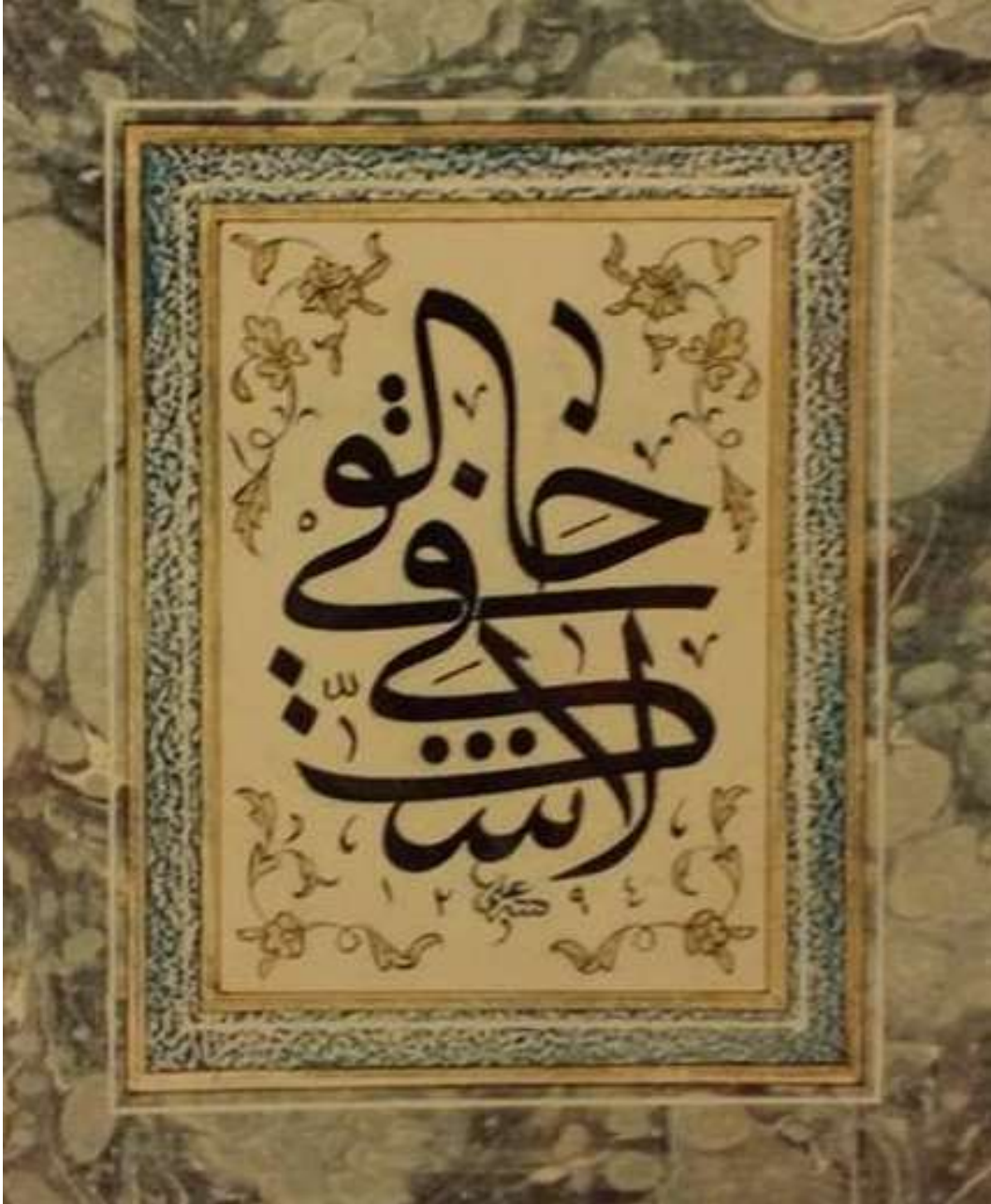
Okunuşu : “*Sırr-ı gam-ı aşkı derd-mendân anlar.*
Sanma dil serd-i hod-pesendân anlar.
Nakkâşa irer ârif olan nakşından,
Bu nakş-ı garibi nakşebendân anlar.”
Hak- pay-i evliya seyyid Aliyy-i pürhata.

Erzurumlu İbrâhim Hakkı / Mârifetnâme³⁵

Metnin anlamı : Aşk üzüntüsünün sırrını dert çekenler bilir.
 Gönül sırrını kendini beğenmişlerin anlayabileceğini sanma.
 Ârif olan, yaratılmışa bakarak Yaratana ulaşır.
 Yani bu akıl almaz nakışları, ancak nakışçılar (veya Nakşibendiler) anlayabilirler.
 Evliyânın ayağının tozu, günahkâr Ali.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: *Hâk-i pay-i evliyâ Seyyid Ali pür-hatâ* ketebeli, H 1293 / M 1876 târihli dört satır hâlinde istiflenen sülüs levha yatay dikdörtgen formundadır. Âharlı kâğıt üzerine siyah sulu mürekkep ile sür’atle yazılmıştır. İstifin genelinde ön plana çıkacak bir farklılık bulunmamakla birlikte, göze rahatsızlık verecek her hangi bir unsur da bulunmamaktadır. Gayet akıcı ve latif yazılmış olan bu levhaya tezyînat yapılmamıştır. Erzurumlu İbrâhim Hakkı’nın Mârifetnâme kitabında yer alan şiirin aslında ikinci mısırda “*Sanma dil sırrın hod-pesendân anlar*” yazmakta iken Ali Efendi bu mısrayı “*Sanma dil serd-i hod-pesendân anlar*” şeklinde yazmıştır.

³⁵ Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetname*, Bedir Yayınları, İstanbul, 1999, s. 922.

Katalog No: 18

Resim 83. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Ziya Aydın Koleksiyonu)

Yazı türü : Celî Sülüs

Eb'adı : ?

Yazılış târihi : H 1294 / M 1877/1878

Bulunduğu yer : Ziya Aydın Koleksiyonu

İmzâ : *Ketebehû Ali*, كتبه على

Eserin metni : لا شك فى خالقى
كتبه على ١٢٩٤

Okunuđu : "*Lâ şekke fi hâlikı*"

Metnin anlamı : Beni yaratanın kim olduğu hususunda şüphe yok.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah (is) mürekkebi ile yazılan celî sülûs levha H 1294 / M 1877/1878 târihinde yazılmıştır. Dengeli bir bütünlük oluşturulan istifte, “şekke (شك)” kelimesindeki “Boru Kef (ك)” ile “Fi (فى)” kelimesindeki makûs “Ya (ى)” harfinin benzer yapıları ortak kullanılarak tetâbuk yapılmıştır. “Hâlikı (خالق)” kelimesindeki makûs “Ya (ى)” harfî de hemen üstte uzatılarak denge sağlanmış, “Fe (ف)” harfinin boynu ile kesişen kısımlara ise ince kanallar açılmıştır. Köşelerdeki boşluklara hatâyî tarzı çiçekler nakşedilmiş, yazının etrâfına cedvel çekilerek iç pervaza kumlu ebrû, dış pervaza ise battal ebrû yapıştırılmıştır.

Katalog No: 19

Resim 84. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)

Yazı türü	: Sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1294 / M 1877
Bulunduğu yer	: Bilinmiyor
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , كتبه علي

Eserin metni : الله حى قبل كل حى
كتبه على ١٢٩٢

Okunuşu : “Allahü Hayyü kable külli hayy”

Metnin anlamı : Ey bütün hayat sâhiplerinden önce var olan, herkese hayat veren, kimseden hayat almayan ezeli hayat sahibi.

Cevşen-ül Kebir 69. Bab

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Cevşen-ül Kebir’den alınan duâ cümlesinin yazılı olduğu levha, nohudî renkli zemin üzerine siyah (is) mürekkep ile H 1294 / M 1877 târihinde yazılmıştır. “Lafza-i Celâl (الله)” ve “Hayy (حى)” kelimelerinin alt alta yazılı olduğu eser, ne tam olarak düz satır şeklindeki yazılara ne de tam olarak istifli yazılar sınıfına dâhil edilebilir. Levhada bütünlük sağlamak amacıyla imzâ, târih ve harekeler normalden daha iri yazılmıştır. “Hayy (حى)” kelimesindeki “Ha (ح)” ve “Ye (ى)” harflerinin arasındaki boşluğa ince ağızlı kalemle “Kable külli hayy (حى قبل كل حى)” ibâresi yazılmıştır. “Ye (ى)” harfinin noktaları “Lafza-i celâl’in (الله)” iç kısmına iri ve yuvarlak şekilde konularak istifin bütününde dikkati celbedilmiştir. Sade bir terkiplerle yazılan levhada tezyînat bulunmamaktadır.

Katalog No: 20

Resim 85. Çıırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Uğur Derman Koleksiyonu)

Yazı türü : Celî Sülüs

Eb'adı : ?

Yazılış târihi : H 1295 / M 1878

Müzehibi : Bilal Erten

Bulunduğu yer : Uğur Derman Koleksiyonu

İmzâ : Ketebehû Ali, کتبه علی

Eserin metni : بوسکز شیدیر بلای اهل دنیا بالیقین
خرص و شهوت فخر و زینت لعب و غفلت کبر و کین

کتبه علی ۱۲۹۵

Okunuşu : “Bu sekiz şeydir belâ-yı ehl-i dünyâ bi'l-yakîn;
Hırs u şehvet, fahr u ziyet, lu'b ü gaflet, kibr ü kîn.”

Lâedrî

Metnin anlamı : İyi bil ki bu şekiz şeydir belası dünya ehlinin. Aç gözlülük, şehvet, övünme, süs, eğlence, gaflet, kibir ve kin.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Ali ketebeli H 1295 / M 1878 târihli celî sülüs levhada, “*Bu sekiz şeydir belâ-yı ehl-i dünyâ bi'l-yakîn; Hırs u şehvet, fahr u ziynet, lu'b ü gaflet, kibr ü kîn.*” ibâresi yazılıdır. İki satır hâlinde ve yatay dikdörtgen formunda istiflenen yazı, krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah (is) mürekkebi ile yazılmıştır. Birinci satırda baş kısmında birbirini takip eden “Sin (س)” harflerinin akıcılığı ve son kısmında “Elif”lerin (ا) uyumu dengeli ve latif bir görünüm oluşturmuştur. İkinci satırda ise satırın üst kısmına yazılan dört adet mukavver “Vav (و)” harfleri ve “Nun (ن)” harfi ile satırın alt kısmında “Te (ت)” ve “Be (ب)” harflerinin birbirini takip etmesi, istifte muvâzene sağlamıştır.

Bu yazının etrâfı klasik üslûpta koltuk tezhibi, iç pervazı zencerek (geçme), dış pervazı zer-efşan (altın serpme) olarak Bilal Erten tarafından tezhip edilmiştir.

Resim 86. Görseldeki Levhanın Tezyînatsız Hâli (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)

Katalog No: 21

Resim 87. Çıtırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (M. Uğur Derman F. Arşivi)

Yazı türü : Celî sülüs

Eb'adı : ?

Yazılış târihi : H 1295 / M 1878

Bulunduğu yer : Bilinmiyor

İmzâ : Ketebehû Ali, کتبه علی

Eserin metni : محمدك درت محبوبيدر هم ولي
ابوبكرو عمر عثمان و على

کتبه علی ۱۲۹۵

Okunuşu : “Muhammed'in dört mahbubudur, hem velî
Ebubekr ü Ömer Osman u Ali”

Ketebehu Ali, 1295

Metnin anlamı : Hz. Muhammed (s.a.v.)’in dört sevgilisidir hem velisi, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile kaleme alınan bu yazı, M. Uğur Derman’ın fotoğraf arşivinde bulunmaktadır. Derman, “*Ömrümün Bereketi – 4*”, isimli kitabında bu levha için, “*Hulefâ-yı Râşidîn’i bu şekilde istifli olarak bir araya getiren hoş bir terkiib Çırçırılı Ali Efendi gibi bir üstâd elinden çıkabilirdi, düşüncesindeyiz*” ifadelerini kullanmıştır. İki paftadan oluşan terkiibde birinci satırda küplü “Ha (ح)” harfleri ve yine ikince satırda üç adet küplü “Ayın (ع)” harfleri âhenkli bir istif oluşturmuştur. Tezyînî işâretlerin muntazam bir şekilde kullanıldığı yazıda imzâ, ikinci satırın sonuna iliştirilmiş, târih ise ikinci satırın alt kısmındaki harf aralarındaki boşluklara ustaca yerleştirilmiştir. Dış pervazına battal ebrû yapıştırılan eserde tezhip bulunmamaktadır.

Katalog No: 22

Resim 88. Çırcırlı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi)

Yazı türü	: Celî sülüs
Eb'adı	: 50 x 49,2 cm
Yazılış târihi	: H 1297 / M 1879 - 1880
Bulunduğu yer	: Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi
Envanter numarası	: 130-0068

İmzâ : *Ketebehû Ali*, کتبه علی

Eserin metni : یاشدم دامن پاک رضایه هر چه باداباد
 صارلدم خاکپای مصطفایه هر چه باداباد
 ظهورات و جوابه تاب و طاقتسز قالب حیران
 صغندم درگه لطف خدایه هر چه باداباد
 کتبه علی ۱۲۹۷

Okunuşu : “*Yapıştım dâmen-i pâk-i rızâya herçibâdâbad*
Sarıldım hâk-i pâ-y-i Mustafâya herçibâdâbad
Zuhûrât u cevâba tâb u tâkatsız kalıp hayrân
Sığındım dergeh-i lutf-ı Hudâya herçibâdâbad”
İlhâmî - Sultan III. Selim

Metnin anlamı : Yapıştım tertemiz eteğine Allah'ın rızâsının, artık ne olursa olsun dedim.
 Sarıldım Muhammed Mustafa'nın (sav) tertemiz toprağına, artık ne olursa olsun dedim.
 Sonra meydana gelen cevaba güçsüz ve tâkatsiz bir şekilde hayran kalıp,
 Bundan böyle Allah'ın lütuf kapısına sığındım, ne olursa olsun dedim.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Çırcırlı Ali Efendi, bu levhasında, Hz. Muhammed'e ithafen, Türkçe ve Farsça bir manzûme yazmıştır. Krem rengi âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile yazılan bu kıt'a celî sülûs hattının en mütakâmil örneklerindendir. Satır sonlarında tekerrür eden “herçibâdâbad (هر چه باداباد)” ifadesi âhenkli bir görünüm oluşturmuştur. Birinci ve dördüncü satır başlarında üst kısma yazılan “Mim (م)” harfleri bütünlük arz etmektedir. Hattat, son satırı “Ketebehû Ali (کتبه علی)” şeklindeki istifli ketebesini ile bitirmiş ve satırın altına H 1297 târihini yerleştirmiştir. Yazıldığı devrin batı modasına uygun rokoko tarzı tezhiplenmiştir

Katalog No: 23

Resim 89. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (M. Uğur Derman F. Arşivi)

Yazı türü : Celî sülüs

Eb'adı : ?

Yazılış târihi : H 1301 / M 1883/1884

Bulunduğu yer : Bilinmiyor

İmzâ : بنده ال عبا سید علی پر خطا ۱۳۰۱

Bende-i Al-i Abâ, Seyyid Ali pür-hatâ, 1301

Eserin metni : يا رب بنى دور ايلمه اولاد عليدين

تا بنده سيم بن انك قالو بليدين

بنده ال عبا سید علی پر خطا ۱۳۰۱

Okunuşu : “ *Yâ Rabb beni dûr eyleme "Evlâd-ı Ali"den
Ta bendesiyem ben onun "kâlû belâ"dan”*

Bende-i Al-i Abâ, Seyyid Ali pür-hatâ, 1301

Seyyid Seyfullah Kuddise Sırruh

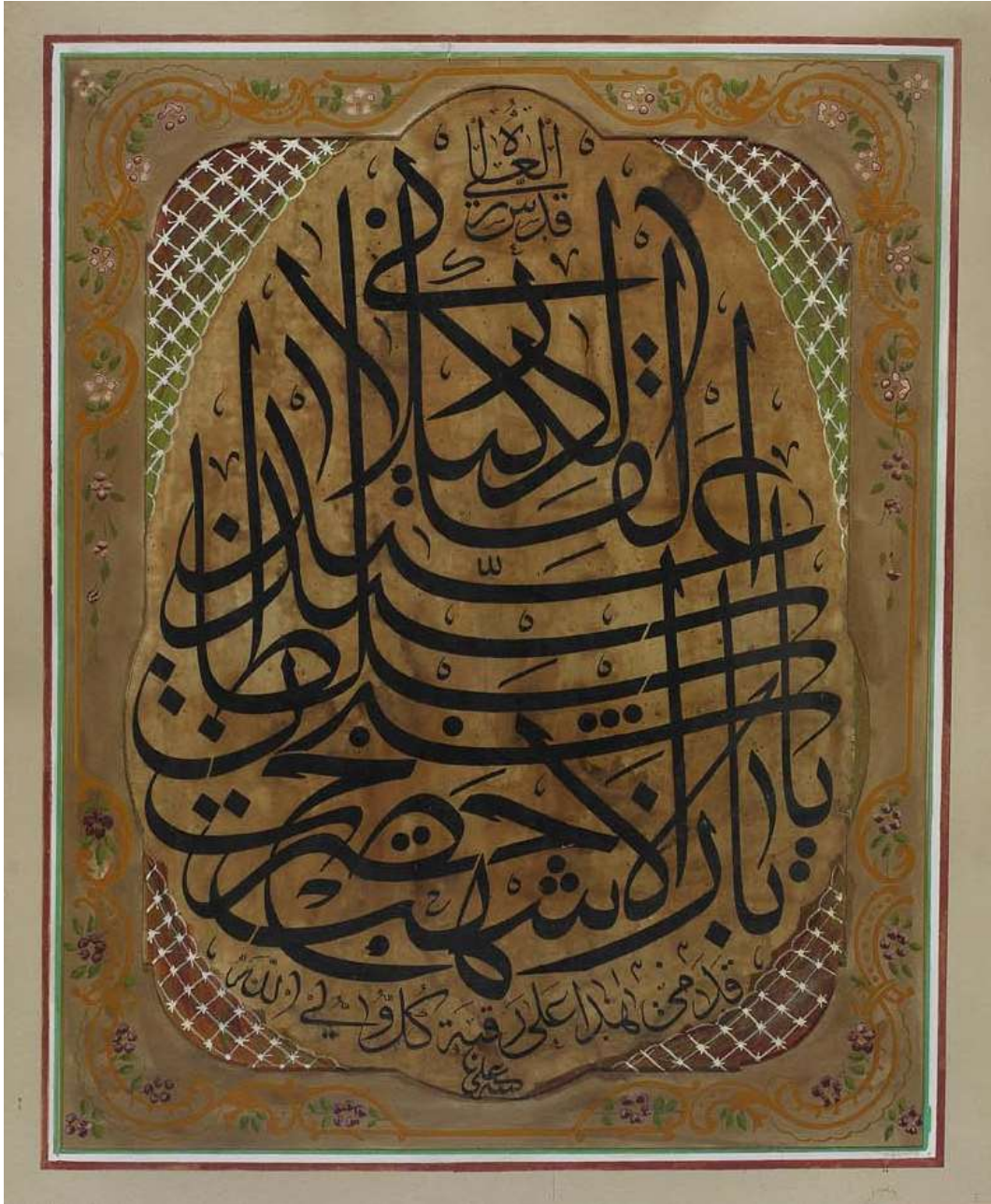
Metnin anlamı : “Yâ Rabbi, beni Resûlullah'ın evlâdından ayırma ki benim onlara bağılılığım ezeldir”.

Hiz. Peygamber ailesinin kulu ve kölesi, günahkâr Seyyid Ali.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: İki pafta hâlinde yatay dikdörtgen formunda, âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile yazılan bu terkiM. Uğur Derman fotoğraf arşivinde bulunmaktadır. Hiz. Ali sevgisini ifade eden bu beyit yahut birinci mısraı birçok hattat tarafından yazıla gelmiştir³⁶. Satır sonları mürsel “Nun (ن)” harfleri yazıda bütünlük oluşturmuştur. İmzâ ve târih ikinci satırın sonundaki mürsel “Nun (ن)” harfin içine, “*Bende-i Al-i Abâ, Seyyid Aliy pür-hatâ, 1301*” ibâresi yerleştirilmiştir. Sade ve yalın bir üslûp ile kaleme alınan eserde tezyînat bulunmamaktadır.

³⁶ Uğur Derman, *Ömrümün Bereketi: 4*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2021, s.327.

Katalog No: 24

Resim 90. Çırçırılı Ali Efendi'nin Tac-ı Şerif Levhası (Konya Mevlâna Müzesi)

Yazı türü	: Celî sülüs
Eb'adı	: Çerçeveden: 59 x 69 cm
Yazılış târihi	: H 1303 / M 1885
Müzehhibi	: Bilinmiyor
Bulunduğu yer	: Konya Mevlâna Müzesi
Envanter numarası	: 217

İmzâ : *Ketebehû Ali*, كتبه على

Eserin metni : بازالاشهب يا حضرت شيخ سلطان سيد عبد القادر الكيلاني قدس سره العالي
قدمي هذا على رقبة كل ولي الله - كتبه على - ١٣٠٣

Okunuşu : “*Baz-u'l-Eşheb Ya Hazreti Şeyh Sultan es-Seyyid Abdülkâdir Âhar Kuddîse sırruhu 'l-âlî, kademî hâzâ 'alâ rakabeti külli veliyyullâh*”

Ketebehu Ali, 1303

Metnin anlamı : “el-Bâzü'l-eşheb” (avını kaçırmayan şahin) Ya Hazreti Şeyh Sultan Abdülkâdir Âhar Yüce sırrı mübarek ve temiz olsun. (Ey Abdülkâdir! Deki:) Benim ayağım bütün velilerin boynu üstündedir.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Çırçırılı Ali Efendi'nin fevkalade istiflerinden biri olan bu celî sülüs ism-i pîr levhası, H 1303 / M 1885 târihinde, açık kahve dokulu âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile yazılmıştır. Bu istifin en dikkat çekici özelliklerinden biri, üst üste sıralanmış olan keşîdelerdir. Bu yatay çizgiler “Şeyh (شيخ)” kelimesinin “Şın (ش)” harfine, “Sultan (سلطان)” ve “Seyyid (سيد)” kelimelerinin “Sin (س)” harflerine, “Abdülkâdir (عبد القادر)” kelimesinin “Ayn (ع)” ve “Kaf (ق)” harflerine aittir. Aslında bu yatay çizgiler silsilesine üst tarafta “Geylânî (الغيلاني)” kelimesindeki yâ-i makûsi ve alt tarafta “Baz (باز)” kelimesindeki Mürsel “Ze (ز)” harfi ve “Şeyh (شيخ)” kelimesindeki Küplü “Hı (خ)” harfinin birbirine bakan

kuyrukları da eşlik etmektedir. “Abdülkâdir (عبد القادر)” kelimesinin “Elif (ا)” harfi ve “Geylânî (الغيلاني)” kelimesinin “Lam (ل)” harfi müşterek kullanılarak tatâbuk yapılmıştır. En üst kısımda “Yâ-i makusi'nin” üzerindeki boşluğa sülüs kalemiiyle “Kuddise sırruhu'l-âli (قدس سره العالی)” ibâresi yazılıdır. Eserin alt kısmına ise yine sülüs kalemii ile “kademî hâzâ 'alâ rakabeti külli veliyyillah (قدمى هذا على رقبة كل ولى (الله))” yazılarak hemen altına merkeze “Ketebehû Ali (كتبه على)” istifli imzâsı yerleştirilmiştir. Damla formundaki istifli ve harflerin metâneti ile göz dolduran bir eserdir. Yazının etrâfına yarı natüralist üslûpla, çiçeklerden ve yapraklardan teşekkül eden barok tarzı bir tezyînat yapılmış ve etrâfına ince bir cedvel çekilmekle iktifa edilmiştir.

Katalog No: 25

Resim 91. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celî sülüs
Eb'adı	: 56 x 40 cm
Yazılış târihi	: H 1303 / M 1885
Bulunduğu yer	: Zeki Cemal Özen Koleksiyonu
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , كتبه على
Eserin metni	: ادفرائض الله تكن مطيعا -على كتبه ١٣٠٣
Okunuşu	: “Eddi ferâ 'izallâhi tekün mutî'an”

Metnin anlamı : "Allah'ın farz olan emirlerini yerine getir ki, itaat etmiş olasın".

Hadîs-i şerif

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Çay rengi kâğıt üzerine siyah mürekkep ile 56 x 40 cm ölçülerinde, H 1303 / M 1885 târihinde celî sülüs hatla yazılmıştır. Eserin alt kısmı elips gibi görünse de yatay dikdörtgen alana istiflenmiştir. "Lafza-i Celâl (الله)" istifin merkezine , "Tekûn (تكن)" kelimesindeki "Kef (ك)" harfinin serenin altındaki boşluğa yazılarak odak noktası oluşturulmuştur. Yine terkeb içinde sadece "Tekûn (تكن)" kelimesindeki "Nun (ن)" harfinin noktasını yuvarlak olarak kullanıp "Mutî'an (مطيعا)" kelimesindeki "Tı (ط)" harfinin içine koyulması ilgi çekici istif esprilerinden biri olmuştur. İstif içinde bütünlük sağlanabilmesi için "Mutî'an (مطيعا)" kelimesindeki "Ayn (ع)" harfi tilki ağzı (Fem-i sa'leb) şeklinde yazılarak "Ye (ي)" harfi alttan çengel şeklinde "Ayn (ع)" harfine tutturulmuştur. Çırcırlı Ali Efendi'nin tavrını yansıtan levhalardan biri olan bu yazının sağ ve sol alt köşelerine küçük birer çiçek dalı nakşedilmiş başkaca tezyînat yapılmamıştır. Aynı istifin siyah zemin üzerine zer-endûd (sürme altın) tekniği ile yazılmış bir başka nüshası Konya Etnografya Müzesinde sergilenmektedir (Resim 92).

Resim 92. Bahse Mevzû Eserin Zer-endûd Tekniği ile Yazılmış Hâli (Konya Etnografya Müzesi)

Katalog No: 26

Resim 93. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)

Yazı türü : Sülüs

Eb'adı : ?

Yazılış târihi : H 1306 / M 1888-1889

Bulunduğu yer : Bilinmiyor

İmzâ : Ketebehû Ali, کتبه علی

Eserin metni : "Kime kim Kâ'be nasib olsa Hudâ rahmet ider
Her kişi sevdiğini hânesine da'vet ider."

کتبه علی - ۱۳۰۶

Okunuşu : "Kime kim Kâ'be nasib olsa Hudâ rahmet ider,

Her kişi sevdiğini hânesine da'vet ider."

(Süleyman Nahîfî)

Metnin anlamı : Kime Kâbe'ye (gitmek) nasip olmuşsa, Allah ona rahmet etmiş demektir. (Çünkü) herkes, sevdiğini evine dâvet eder.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Nohudî kâğıt üzerine siyah sulu mürekkep ile sülüs hattı ile H 1306 / M 1888-1889 târihinde yazılmıştır. Yatay dikdörtgen formunda yazılan istif, iki pafta hâlinedir. Bu terkipteki en dikkat çekici husus birinci satırın baş kısmında peş peşe sıralanan üç adet “Kef (ك)” harfi ve hemen altında ikinci satırın başındaki “Kef (ك)” harfleridir. Sol tarafta ise satır sonlarında “İder (ايدر)” kelimelerinin tekrârı aynı şekilde yazılarak bir ritim meydana getirilmiştir. İkinci satır ketebe ile sonlanmış ve hemen altına yukarıdan aşağıya ritmik bir şekilde târih ilâve edilmiştir. Harf mükemmeliyeti ve muvâzeneli istifi ile Çırçırılı Ali Efendi'nin şaheserlerindedir. İkinci satırda yer olmasına rağmen bazı hareketler sehven yazılmamıştır. İstifin etrâfına altın ile cedvel çekilmiş ve dış pervazına rokoko tarzı tezhip yapılmıştır.

Katalog No: 27

Resim 94. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülûs Levhası (Konya Mevlâna Müzesi)

- Yazı türü** : Celî Sülûs
- Eb'adı** : 23 X 23 cm
- Yazılış târihi** : H. 1308 / M. 1891
- Bulunduğu yer** : Konya Mevlâna Müzesi
- Envanter numarası** : 212
- İmzâ** : كتبه على, *Ketebehû Ali*
- Eserin metni** : الندم توية / صدق رسول الله
كتبه على / ١٣٠٨

Okunuşu : “*En-nedemü tevbetün, sadaka Resûlullah*”

Ketebuhu Ali, 1308

Metnin anlamı : Pişmanlık tövbedir. Resûlullah doğru söyledi.

Hadîs-i şerif³⁷.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Çırçırılı Ali Efendi tarafından celî sülüs hattıyla yazılmış olan H 1308 / M 1891 târihli levhada “En-nedemü tevbetün, sadaka Resûlullah (الندم توبة / صدق رسول الله)” ibâresi istiflenmiştir. İstifin belli bir forma bağlı kalmaksızın yazılmış olması âdeta tek kalemde ortaya çıkıvermiş hissi vermektedir. “En-nedemü (الندم)” kelimesindeki “Nun (ن)” harfî ve “tevbetün (توبة)” kelimesindeki “Te (ت)” harfî keşideli olarak yazılmış ve “Te (ت)” harfinin hemen üst kısmına “Sadaka Resulullah (صدق رسول الله)” ibâresi ince sülüs kalemiyle yine istifli bir şekilde yazılarak güzel bir terkiib meydana getirilmiştir. “En-nedemü (الندم)” kelimesindeki “Dal (د)” harfinin alt kısmındaki boşluğa imzâ olarak “Ketebuhu Ali (كتبه على)” ibâresinin stilize edilmiş şekli ve levha târihi yerleştirilmiştir. Yazının etrâfına natüralist üslûpta lalelerden ve yapraklardan teşekkül eden bir süsleme yapılmıştır.

³⁷ Ahmed b. Hanbel, I, 376, 423

Katalog No: 28

Resim 95. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Alif Art Müzayede Arşivi)

Yazı türü	: Celî sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1309 / M 1891/1892
Bulunduğu yer	: Bilinmiyor
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , کتبه علی
Eserin metni	: لایق فیض اوله مز دوشميجك خاكه نبات متواضع اوله ني رحمت رحمن بيودر کتبه علی / ١٣٠٩

Okunuşu : “*Lâyık-ı feyz olamaz düşmeyicek hâke nebât*

Mütevâzı olanı rahmet-i Rahman büyütür.”

Metnin anlamı : Bir nebâtın feyze ererek serpilmesi için nasıl ki ekilip toprağa düşmesi gerekirse, Allah’ın esirgemesiyle büyüüp yücelmek de alçak gönüllü ve tevâzu sahibi olmakla mümkündür³⁸.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Ali Efendi tarafından krem rengi kâğıt üzerine siyah mürekkep ile yazılmış olan celî sülüs levhada “Lâyık-ı feyz olamaz düşmeyicek hâke nebât, Mütevâzı olanı rahmet-i Rahman büyütür (لايق فيض اوله مز (دوشميجك خاكه نبات متواضع اوله ني رحمت رحمن بيودر) yazılıdır. Yatay dikdörtgen formunda iki pafta hâlinde yazılmış olan istifte, harekeye fazla yer verilmemiştir. Bazı hareke ve mühmel işâretler normalden daha ince kullanılmıştır. Birinci satırda Mürsel “Vav (و)” harfinin başı ve “Mim (م)” harflerinin baş kısımlarının karşılıklı duruşu istife hareketlilik katmıştır. “Cim (ج)” ve “Ha (ح)” harflerinin üç farklı yazılışı da terhib içinde kullanılarak âhenk oluşturulmuştur. İkinci satırın sonunda “Ra (ر)” harfinin uç kısmına “Ketebehu Ali (كتبه على)” ibâresinin stilize edilmiş şekli yazılmış ve hemen aşağısında “Dal (د)” harfinin alt kısmındaki boşluğa târih yazılmıştır. Kalıp yazı olduğuna kanaat ettiğimiz eserde çokça tashih izi görünmektedir. Yazının etrâfında herhangi bir tezhip bulunmamaktadır.

³⁸ M. Uğur Derman, *Türk Hat San’atından Seçmeler*, İstanbul, 2017, s.660.

Katalog No: 29

Resim 96. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celi Sülüs Levhası (Özçay Fotoğraf Arşivi)

Yazı türü	: Celi Sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1309 / M 1892
Müzehhibesi	: Figen Tekiner
Bulunduğu yer	: Bilinmiyor
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , کتبه علی
Eserin metni	: اغيار الملك چکمه کوکل نافله غمدر خصمک ستمک اکلہ مامق خصمه ستمدر

کتبه علی / ۱۳۰۹

Okunuşu : “Ağyâr elemin çekme gönül nâfile gamdır

Hasmın sitemin anlamamak hasma sitemdir.”

Nefî

Metnin anlamı : Rakiplerin söylediklerini dikkate alıp da boş yere kederlenme ey gönül. Düşmanın sitemini anlamazdan gelmek, düşmana sitem olarak yeter.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Ali Efendi tarafından H 1309 / M 1892 târihinde çay rengi kâğıt üzerine siyah mürekkep ile yazılan celî sülüs levhada Nefî’ye ait bir beyit yazmaktadır. Yatay dikdörtgen formunda, iki paftadan oluşan terkipte, aynı şekilde yazılan altı adet “Mim (م)” harfinin bazı kısımlardaki ritmik tekrârı ile latif bir âhenk yakalanmıştır. “Gönül (كوكل)” kelimesindeki “Kef (ك)” harflerinin serenleri müşterek kullanılarak tetâbuk yapılmıştır. “Gönül (كوكل)” ve “Elemin (المك)” kelimelerindeki “Kef (ك)” harflerinin ritmik yazılışına mukâbil alt satırda çapraz simetrisinde, “Hasmın (خصمك)” ve “Sitemin (ستمك)” kelimelerindeki “Kef (ك)” tirfillerinin ritmik yazılışı istifin dikkat çekici husûsiyetlerindedir. Satır sonlarındaki “Dır, dir (در)” eklerinin aynı şekilde yazılışı terkipte bütünlük oluşturmuş ve ikinci satır imzâ ile sona erdirilerek istif tamamlanmıştır. Yazının etrâfına cedvel çekilmiş ve rumi tarzda tezhip yapılarak bolca tığ eklenmiştir. Yazının Tezhibi Figen tekiner’e aittir.

Katalog No: 30

Resim 97. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celi Sülüs Levhası

Yazı türü : Celi Sülüs

Eb'adı : ?

Yazılış târihi : H 1311 / M 1893

Bulunduğu yer : Bilinmiyor

İmzâ : *Ketebehû Ali*, كتبه على

Eserin metni : ما قدروا الله حق قدره
كتبه على / ١٣١١

Okunuşu : “[Ve]mâ kaderûllâhe hakka kadrihi...”

Zümer Suresi 67. Ayet

Metnin anlamı : “Onlar Allah'ı hakkıyla tanıyıp bilemediler.”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Hicri 1311 / Milâdi 1893 târihinde, âharlı zemin üzerine siyah mürekkep ile kaleme alınan levhada, Zümer Suresi 67. ayetin baş kısmındaki “Vemâ kaderullâhe hakka kadrihi... (ما قدروالله حق قدره)” ibâresi yazmaktadır. Celî sülüs hatla yazılan istif, dikdörtgen yazı sahası içerisine yerleştirilmiştir. İstifin en dikkat çekici husûsîyeti, sağda “Kaderû (قدروا)” kelimesindeki Mürsel “Vav (و)” ve “Ra (ر)” harflerinin, solda ise “hakka kadrihi (حق قدره)” kelimelerindeki “Dal (د)” ve mukavver “Ra (ر)” harflerinin karşılıklı alt alta ritmik bir şekilde yazılması ve arada kalan boşluğa yani merkeze “Lafza-i Celâl (الله)”in yazılmasıdır. Yine bir istif esprisi olarak alt tarafta, başta ve sonda aynı şekilde yazılan “Kad (قد)” harflerinin altına yuvarlak şekilde yerleştirilen noktalardır. İmzâ istifin alt kısmında merkeze yerleştirilmiş ve sağ ve sol kısımlarına da târih yazılmıştır. Eserin ulaşabildiğimiz tek görüntüsü camekân üzerinden çekilmiş bir fotoğraf olması hasebiyle yer yer parlama ve yansımalar mevcuttur. Kudretli bir hattat olan Ali Efendi’nin bu sade levhası etrâfında tezhip bulunmamaktadır.

Katalog No: 31

Resim 98. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülûs Levhası (Abdurrahman Depeler Koleksiyonu)

Yazı türü	: Sülûs
Eb'adı	: 40 cm x 25 cm
Yazılış târihi	: H 1311 / M 1893
Bulunduğu yer	: Abdurrahman Depeler Koleksiyonu
İmzâ	: کتبه علی، <i>Ketebehû Ali</i>
Eserin metni	: کیدر قیل و قالی کیده ره مزسن اکله مالی اکلپه مزسن فهم ایت خیالی فهم ایده مزسن سیر ایت جمالی سیرایده مزسن بوله سین کمالی بوله مزسن کتبه علی / ۱۳۱۱

Okunuşu : “*Gider kîl u kâli, gideremezsin*
Anla meâli, anlayamazsın
Fehmet hayâli, fehmedemezsin
Seyret cemâli, seyredemezsin
Bulasın kemâli, bulamazsın.”

Metnin anlamı : Yazıyı yukarıdan aşağı okuduğumuzda manası:
 Gideriver kâli
 Anla meâli
 Fehmet hayâli
 Seyret cemâli
 Bulasın kemâli

Aşağıdan yukarıya doğru okuduğumuzda manası:
 Gideremezsin kâli
 Anlayamazsın meâli
 Fehmedemezsin hayâli
 Seyredemezsin cemâli
 Bulamazsın kemâli

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Nohudî rengi H 1311 / M 1893 târihinde sülûs hattı ile yazılan ve üç farklı şekilde okunabilen (Aher vezni) levhanın muhtevâsı kadar tasarımı da bir hayli enteresandır. Bir ve üçüncü mısralar siyah, ikinci mısra ise kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Birinci satırda “*Gider kîl ü (كيدر قيل)*”, “*Anla (اكله)*”, “*Fehmet (فهم ايت)*”, “*Seyret (سير ايت)*” ve “*Bulasın (بوله سين)*” kelimeleri siyah mürekkep ile yukarıdan aşağıya vev şekilinde ve her kelime müstakil hâlde yazılmıştır. İkinci satırda “*Kâli (قالی)*”, “*Meâli (مالي)*”, “*Hayâli (خيالی)*”, “*Cemâli (جمالی)*” ve “*Kemâli (كمالی)*” kelimeleri kırmızı mürekkep ile yazılmış ve müstakil olarak yazılan her kelimenin son kısımlarının aynı şekilde yazılması istifin en dikkat çekici husûsiyetlerinden biri olmuştur. Üçüncü satırda ise “*Gideremezsin (كیده ره مزسن)*”, “*Anlayamazsın (اكلیه مزسن)*”, “*Fehmedemezsin (فهم ایده)*”, “*Seyredemezsin (سیرایده مزسن)*” ve “*Bulamazsın (بوله مزسن)*” kelimeleri

müstakil şekilde aşağıdan yukarıya doğru verev şekilde yazılmış ve her bir kelime Mürsel “Nun (ن)” harfi ile nihâyete erdirilerek güzel bir âhenk meydana getirilmiştir. İmzâ, levhanın merkezine “*Hayâli* (خیالی)” kelimesinin alt kısmına koyulmuş, târih ise hemen yanına küplü “Ha (ح)” harfinin içine yazılmıştır. Çırçırılı Ali Efendi’nin en nâdide ve müstesnâ yazılarından biri olan levhada herhangi bir tezyînat bulunmamaktadır.

Katalog No: 32

Resim 99. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Mevlâna Müzesi)

Yazı türü : Celî Sülüs

Eb'adı : 29 x 64,5 cm.

Yazılış târihi : H 1312 / M 1895

Bulunduğu yer : Mevlâna Müzesi

Envanter no : 214

İmzâ : *Ketebehû Ali*, كتبه على

Eserin metni : توفى مسلما والحقني بالصلحين

كتبه على / ١٣١٢

Okunuşu : "...teveffenî müslimen ve elhiknî bi's-sâlihîn."

Yûsuf Suresi 101. Ayet

Metnin anlamı : "Allah'ım benim canımı Müslüman olarak al beni sâlih kişilerden eyle."

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Krem rengi kâğıt üzerine siyah sulu mürekkep ile yazılan H 1312 / M 1895 târihli bu celî sülûs levhada son derece sağlam bir ele sâhip olan Ali Efendi'nin en nadide eserlerinden biridir. Satır nizâmına uygun istiflenen terkipte Yusuf Suresi 101. ayetin son kısmında bulunan "...teveffenî muslimen veelhiknî bi's-sâlihîn (توفنى مسلما والحقتى بالصالحين)" duâsı yer almaktadır. Harf bünyelerinin, hareke ve tezyînî işâretlerin gayet muntazam yazıldığı bu sade ve duru istifin en dikkat çekici husûsîyetlerinden biri, farklı boylarda yazılan "Elif (ا)" harflerinin âhengidir. Satırın sonunda "Sâlihîn (صالحين) kelimesindeki Mürsel "Nun (ن)" harfinin içindeki boşluğa imzâ yerleştirilerek istif tamamlanmıştır. Yazının etrâfına cedvel çekilerek dış pervaza kırmızı zemin üzerine zerefşan (altın serpme şeklinde yapılan süsleme) tekniği uygulanmıştır.

Katalog No: 33

Resim 100. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celi Sülüs Yazı Kalıbı (Süheyl Belviranlı Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celi Sülüs
Eb'adı	: 50 X 22,5 cm
Yazılış târihi	: H 1312 / M 1895
Bulunduğu yer	: Süheyl Belviranlı Koleksiyonu
İmzâ	: Ketebehû Ali, كتبه علي
Eserin metni	: الحمد لله على كل حال سوى الكفر و الضلال كتبه علي / 1312
Okunuşu	: “Elhamdülillahi alâ külli hâl Sive'l-küfri ve'd-dalâl”

Hadis-i şerif³⁹

³⁹ Tirmizî, Deavât: 45; İbni Mâce, Mukaddime: 23

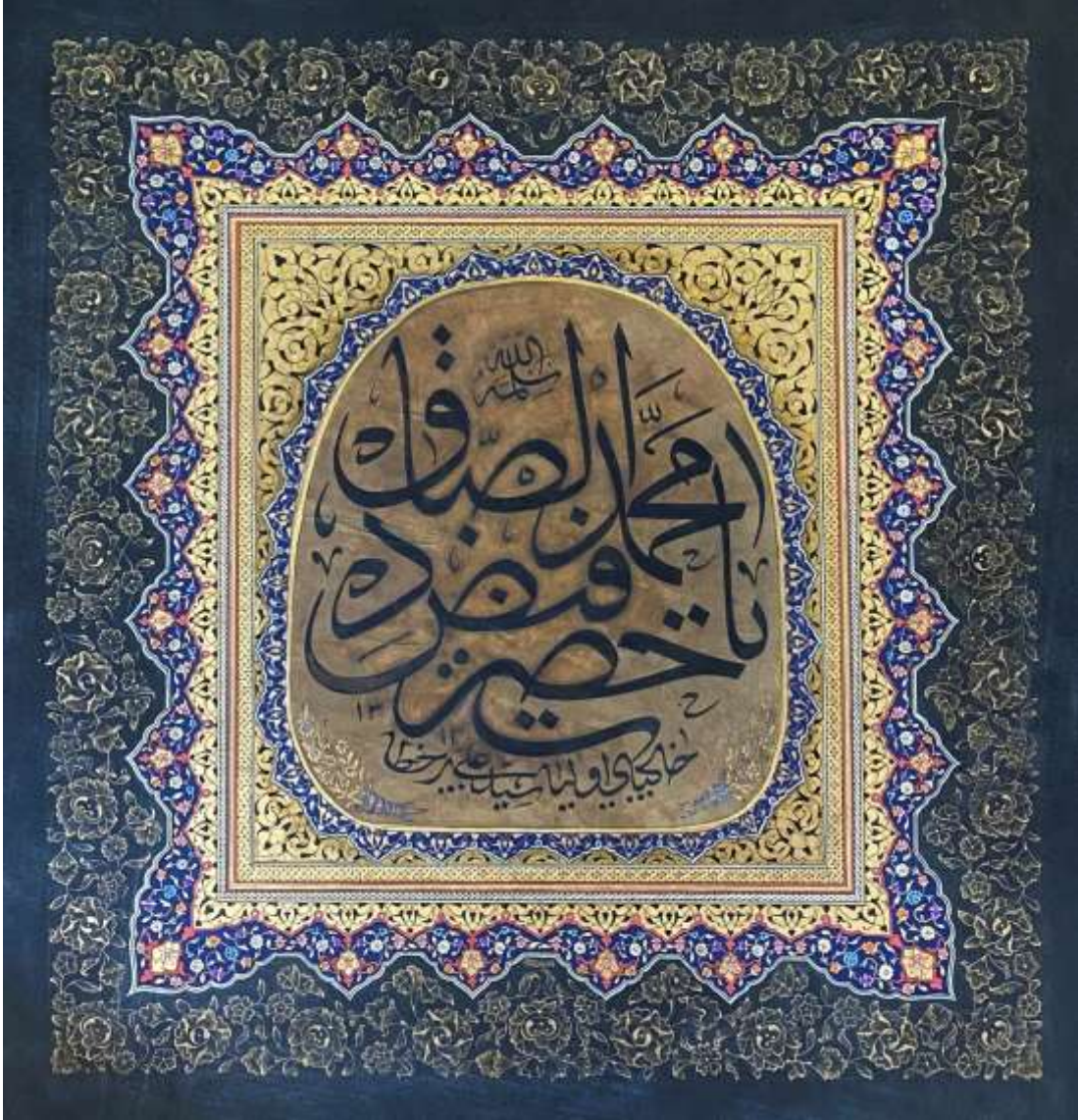
Metnin anlamı : “Küfür ve dalâletten başka her türlü hâl için Allah’a hamd olsun.”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: M. Uğur Derman’ın Çırçırılı Ali Efendi’nin kalıp yazıları hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır: *Son derece sağlam bir ele sâhib olan Ali Efendi kadar, tarama ucuyla çizgi çekmekte mâhir bir başka hattata rastlamadığımı bilhassa belirtmek isterim. Eski hattatların yazılarının üstünden -çalışmak için- ince kâğıda aldığı örnekler, bir saç telinden ince ve keskin görünüştür. Hele nesih gibi ufak tefek bir yazıyı bile iki kıyısından çift çizgiyle çizebilme kudretine hayrân olmamak elde değildir* (Derman U. , 2021). Kirli beyaz parşömen üzerine siyah mürekkep ve tahrir kalemi ile hazırlanan bu kalıp mevzû‘-i bahs olunan yazılardan biridir. İstifin en dikkat çekici husûsîyetlerinden biri “Ala (على)” kelimesindeki makûsi “Ye (ي)” harfi ile “Küllî (كل)” kelimesinde boru “Kef (ك)” harfinin birleştirilerek tetâbuklu yazılmasıdır. “Hâl (حال)” kelimesindeki “Lam (ل)” harfinin boşluğuna damla formunda istiflenmiş “Sive'l küfri ve'd-dalâl (سوى الكفر (و الضلال)” ibâresi yazmaktadır. Bahsi geçen kalıbın yazılmış bir levhası bulunamamıştır.

Hudâyı terk eyle mâsivâyı (ایستر ایسگ خدایی ترک ایله ماسوایی) ibâresi yazılıdır. Yatay dikdörtgen şeklinde tek satır hâlinde yazılan bu sade levha için tam manasıyla istifli bir yazı diyemeyiz. Lâkin celî sülüs kâidelerine riâyet edilerek tokça yazılmış olan bir sülüs levha diyebiliriz. Satırın üst kısmında baş ve son kısmına keşîdeli olarak yazılan “Hudâyı (خدایی) ve “mâsivâyı (ماسوایی)” kelimelerindeki yâ-i makûsîler terkinin en dikkat çekici husûsîyetlerindendir. Farklı boylarda yazılan “Elif (ا)” harfleri ve ritmik bir şekilde yazılan “Sin (س)” harfleri âhenkli bir görünüm oluşturmuştur. “Masivâyı (ماسوایی)” kelimesinin hemen altına imzâ koyulmuş ve satır sonuna dikey şekilde târih yazılarak terkin nihâyete erdirilmiştir. Yazının etrâfına iptidâî bir cedvel çekilmiş ve natüralist üslûpta çiçeklerden ve yapraklardan teşekkül eden bir süsleme yapılmıştır.

Katalog No: 35

Resim 102. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celi Sülüs Tac-ı Şerif Levhası (Mehmet Çebi Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celi Sülüs
Eb'adı	: 42x38 cm.
Yazılış târihi	: H 1313 / M 1895
Bulunduğu yer	: Mehmet Çebi Koleksiyonu
İmzâ	: <i>Hâk-i pay-i evliyâ seyyid Ali pür-hata</i>

Eserin metni : يا حضرت فيض محمد الصادق سلمه الله

خاکیای اولیا سید علی پر خطا - ۱۳۱۳

Okunuşu : “*Ya Hazreti Feyz-i Muhammed Es-Sadık Sellemehullah.*”

Hâk-i pay-i evliyâ seyyid Ali pür-hata

Metnin anlamı : Ya Hazreti Feyz Muhammed Es-Sadık "Allah ona selâmet versin" , Evliyânın ayağının tozu, günahkâr Ali.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: “*Hâk-i pay-i evliyâ seyyid Ali pür-hata* (خاکیای اولیا سید علی پر خطا)” imzâlı “İsm-i Pîr” levhası, H 1313 / M 1895 târihinde yazılmıştır. Siyah mürekkep ve celî sülüs hattı ile açık kahverengi kâğıda yazılan eserin zemininde yer yer aşınmalar mevcuttur. İstifin en dikkat çekici husûsiyetleri; tam ortada üst üste sıralanmış üç adet “Sad (ص)” harfi, sağ tarafta yine alt alta yazılan “Ha (ح)” harfleri ve onlara mukâbil sol tarafta üst üste ritmik şekilde sıralanarak terkibi tamamlayan harflerin çanak kısımlarıdır. Terkibin sol tarafında yukarıdan aşağıya “Kaf (ق)” ve “Dal (د)” harflerinin içindeki boşluğa iri kalemle yazılan “cezmi” işâretleri istifteki âhengi tamamlar niteliktedir. Yazının üst merkezinde kalan boşluğa ince sülüs kalemi ile “*Sellemehullah (سلمه الله)*” duâsı yazılmış, ona mukâbil, yazının alt merkezine hatt-ı icaze ile “Evliyânın ayağının tozu, günahkâr Ali” manasına gelen imzâ satırı yazılmıştır. Yazının alt köşelerine çiçek buketleri yapılmış ve yazının etrâfında pek boşluk bırakılmaksızın iç perpez ve dış pervazda yoğun bir tezyînat yapılmıştır.

Katalog No: 36

Resim 103. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celi Sülüs Tac-1 Şerif Levhası (İbnülemin Mahmud Kemal Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celî Sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1313 / M 1895-1896
Bulunduğu yer	: İbnülemin Mahmud Kemal Koleksiyonu
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , كتبه على
Eserin metni	: يا حضرت پير شيخ محمد محي الدين افتاده قدس الله سره

كتبه على - ١٣١٣

Okunuşu : “*Yâ Hazret-i Pîr Şeyh Muhammed Muhyiddîn Üftâde Kaddesallâhu sırrahû*”

Metnin anlamı : “*Yâ Hazret-i Pîr Şeyh Muhammed Muhyiddîn Üftâde, Allah onun ruhunu temizlesin ve arındırsın, katına yaklaştırsın.*”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Açık renk aherli kâğıt üzerine siyah mürekkep ile H 1313 / M 1895-1896 târihinde yazılan istif, Tac-1 şerîf formundadır. Şeyh “شيخ” kelimesinin Şın “ش” harfiyle, Muhammed “محمد” ismindeki Ha “ح” harfinin yazılmış olan keşîdeleri dikkat çekmektedir. Üst kısımda kalan boşluğa Kaddesallâhu sırrahû “قدس الله سره” ibâresi istifli olarak yazılmıştır. Harflerin suhulet ve seyyaliyetleri, dengeli ve muntazam bir kompozisyon oluşturmaktadır⁴⁰. Yazının etrâfına cedvel çekilmiş olan levhada tezhip bulunmamaktadır.

⁴⁰ Fatih Özkafa, *Ya Hazret-i Pir Türk Hat Sanatında Tasavvuf Önderleri*, İstanbul. 2021. S.518.

Katalog No: 37

Resim 104. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülûs Levhası (Albayrak Hat Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celî Sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1313 / M 1895-1896
Bulunduğu yer	: Albayrak Hat Koleksiyonu
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , كتبه على
Eserin metni	: اه تسليميت
	كتبه على / ١٣١٣
Okunuşu	: “ <i>Âh teslimiyet</i> ”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Âharlı kâğıt üzerine siyah mürekkep ile Ali Efendi tarafından celî sülüs hattıyla yazılmış olan levhada “Ah teslimiyet (اه تسليميت)” ibâresi yazılıdır. Birçok hattat tarafından yazılmış ve eski dergâhların duvarlarını süsleyen bu ifadenin H 1313 / M 1895-1896 târihinde ilk kez Çırçırılı Ali Efendi tarafından tertiplenmiş olduğu kanaatindeyiz. “Ah (اه)” kelimesi ve harekeleri iri kalemle yazılmış, ona mukâbil “Teslimiyet (تسليميت)” kelimesi sol tarafta dikey olarak aşağıdan yukarıya, “Ah (اه)” kelimesinin kalem kalınlığının üçte biri ölçülerinde yazılmıştır. Bu husûsiyetiyle de istisnâî bir özelliğe sâhiptir. İmzâ ve târih “Ah (اه)” kelimesindeki “He (ه) harfinin altındaki boşluğa yerleştirilmiştir. Yazının etrâfına ara suyu olmaksızın cedvel çekilerek dış pervaza şal ebrûsu yapıştırılmıştır.

Katalog No: 38**Resim 105.** Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Vakıflar Yazı Müzesi)**Yazı türü** : Celî Sülüs**Eb'adı** : ?**Yazılış târihi** : H 1313 / M 1895-1896**Bulunduğu yer** : Vakıflar Yazı Müzesi**İmzâ** : *Ketebehû Ali*, كتبه علي**Eserin metni** : ادفرائض الله تكن مطيعا

علي كتبه ١٣١٣

Okunuşu : “Eddi ferâ'iz allâhi tekün mutî'an”**Metnin anlamı** : "Allah'ın farz olan emirlerini yerine getir ki, itaat etmiş olasın”.

Hadîs-i Şerif

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Yatay dikdörgen formunda tek satır hâlinde yazılan terkiib, H 1313 / M 1895-1896 târihlidir. Harflerin muntazam yazıldığı, gayet sade ve muvâzeneli görünen bu terkiib izleyenlere zevk vermektedir. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar* kitabında bu yazı için şu hatırayı

paylaşmıştır: “Sâmi Efendi bir gün Hattat Hatib Ömer Vasfî Efendi’ye, Saraçhâne başındaki Câmii’nin kapısının yukarısına Ali Efendi’nin yazdığı “Eddi ferâ’izallâhi tekûin mutî’a (ادفرائض الله تكن مطيعا)” ibâresini gösterip “Herif ustadır. Hele şu yazıya bak. Sakın bir şeyine îtiraz etme. O, senin gibi ikide bir yalayıp yazanlardan değildir” demiştir.” Mahmud Kemal İnal sözüne devam ederek: “Her hattatı, her yazıyı beğenmeyen Sâmi Efendi gibi bir üstâd-ı kâmilin “ustadır” diye takdir ve tevkir ettiği bir zatın yazıcılıktaki kemâlini izaha lüzum yoktur (İnal, 2021)” ifadelerini kullanmıştır.

Saraçhânebaşı mescidi veya Mîmar Ayas Câmii olarak bilinen bu yapı FatihSultan Mehmed ve Sultan II. Bayezid devri mîmarlarından Mîmar Ayas tarafından 1467 yılında inşa edilmiştir (Resim 107). Günümüze ulaşmamış olan bu câmii 1956 yılında yol açma çalışmaları gerekçesiyle yıkılmıştır⁴¹.

Resim 106 Mîmar Ayas Câmii Fatih / İstanbul (<http://www.eskiistanbul.net/465/mimar-ayas-camii-fatih>)

⁴¹ <https://kulturenvanteri.com/tr/yer/mimar-ayas-camii/#16/41.015057/28.953234>

Erişim Tarihi: 25.06.2023

Katalog No: 39

Resim 107. Çırcırlı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Müsennâ Levhası (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu)

- Yazı türü** : Celî sülüs
- Eb'adı** : ?
- Yazılış târihi** : H 1313 / M 1895-1896
- Bulunduğu yer** : Zeki Cemal Özen Koleksiyonu
- İmzâ** : *Ketebehû Ali*, كتبه علي
- Eserin metni** : الله جل جلاله, محمد عليه السلام, يا علي كرم الله وجهه, ورضي الله تعالى عنه فاطمة, حسن, حسين, رضوان الله تعالى عليهم اجمعين

Okunuşu : “Allah celle celâlühû, Muhammed aleyhisselam, Ya Ali kerremallâhu vecheh radiyallâhu teâlâ anh, Fatıma, Hasan, Hüseyin, ridvânullahi teâlâ aleyhim ecmaîn.”

Metnin anlamı : Allah azameti yüce ve ulu olan, Muhammed Allâh’ın selâmı onun üzerine olsun, Ya Ali Allah yüzünü ak etsin ve Allah ondan râzı olsun, Fatıma, Hasan, Hüseyin Allah’ü Teâlâ’nın rızası onların üzerine olsun.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Çay rengi kâğıt üzerine siyah renk mürekkep kullanılarak celî sülüs ve sülüs hattı ile yazılmıştır. “Ya Ali (يا علي)” ibâresi kullanılarak müsenna bir istif yazılmış, “Ayn (ع)” harfinin baş kısmının üzerinde sağ tarafta " kerremallahu vecheh (كريم الله وجهه)” sol tarafta ise “Ve radiyallahu teala anh (ورضيا لله تعالى عنه)” ibâresi yazılmış, göz kısmında ise sağ tarafta “Allah celle celâlühû (الله جل جلاله)” sol tarafta ise “Muhammed aleyhisselam (محمد عليه السلام)” yazmaktadır. “Lâm (ل)” ve “Ye (ي)” harflerinin birleşiminde üst kısımda “Fatıma (فاطمة)”, hemen altında “Hasan (حسن)” ve “Hüseyin (حسن)” isimleri tetâbuklu olarak yazılmıştır. “Ye (ي)” harflerinin birleşiminde oluşan boşlukta ise güzel bir hattı icaze ile “Rıdvânullahi teâlâ aleyim ecmaîn (رضوان الله تعالى عليهم اجمعين)” ibâresi yazmaktadır. Alt kısımda medlerin ve noktaların arasına hattatın imzâsı ve bunların yanına müsenna târih yazılarak istif tamamlanmıştır⁴². Bektâşî tacını anımsatan bu istif, Türk-İslam kültüründe ehli beyt sevgisinin hat sanatına yansıyan güzel misallerinden biridir⁴³.

Levhanın dış pervazı boş bırakılarak cetvel çekilmiş ve ara suyuna küçük yaprak motifleri kullanılmıştır. İstifin etrâfındaki boşluklara altın ile rokoko tarzı çiçek buketleri yapılmıştır.

⁴² Fatih Özkafa, Ehl-i Beyt ve Hacı Bektâş-ı Velî Muhtevalı Hat Eserleri, *IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu*, 2018, Ankara, s.275.

⁴³ M. Uğur Derman, *Ömrümün Bereketi:4*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2021, s.283.

Katalog No: 40

Resim 108. Çırçırılı Ali Efendi'nin Mustafa Râkım'ı Takliden Yazdığı Celî Sülûs Levhası (Özçay Fotoğraf Arşivi)

Yazı türü : Celî sülüs
Eb'adı : ?
Yazılış târihi : H 1313 / M 1895/1896
Bulunduğu yer : Bilinmiyor.
İmzâ : *Ketebehû Ali*, کتبه علی

Eserin metni :

اول رسول مجتبی هم رحمة للعالمین
 بنده مدفوندر دیو افلاکه فخر ابلر زمین
 روضه سین ایدوب زیارت دیدی جبریل امین
 هذه جنات عدن فادخلوها خالدین
 کتبه علی ۱۳۱۳

Okunuşu : “*Ol Rasûl-i mücteba hem rahmeten li 'l-âlemin*”
Bende medfundur diye eflâke fahreyler zemîn
Ravzasın idüp ziyâret didi Cibrîl-i Emîn
“Hâzihî cennâtü adnin fedhulûhâ hâlidîn”

Metnin anlamı : “*Ya Resûlallah! Senin o mübarek ayakların yeryüzüne basmamış olsaydı teyemmüm hiç kimseyi toprakla temizleyemezdi.*” Yeryüzü; ‘O seçkin peygamber benim içime gömülmüştür.’ Diyerek gökyüzüne ve gök cisimlerine karşı övünmektedir. Cebrail (as) Hz. Peygamber’in Cennetten mütene bir köşe olan türbesini ziyaret ederek şöyle demiştir: “*Adn Cenneti işte burasıdır; kalıcı olmak üzere girin buraya!*”⁴⁴”

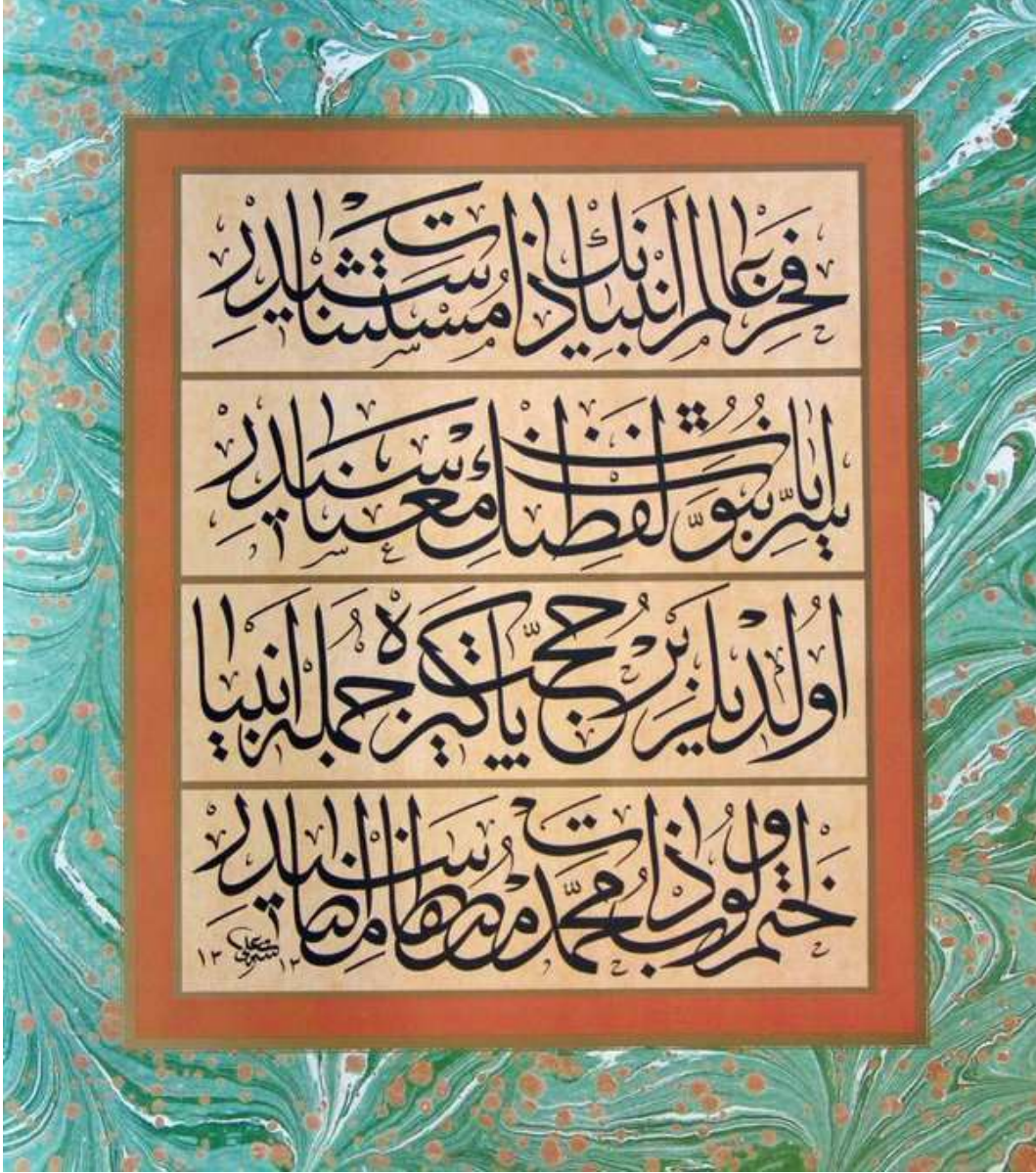
Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Ali Efendi’nin Râkım Efendi’den mülhem yazmış olduğu bu neşide, Mustafa Râkım’ın hüsn-i hat talebesi Sultan II. Mahmud, Çırçırılı Ali Efendi’nin üstâdının üstâdı olan Kadıasker Mustafa İzzet Efendi ve daha

⁴⁴ Murat Sülün, Sanat Eserinde Hz. Peygamber, Siyer Yayınları, İstanbul, 2021.

birçok hattat tarafından yazılmıştır. Derman *Türk Hat Sanatından Seçmeler* kitabında Ali Efendi'nin yazı taklidindeki mahâretini şu ifadelerle anlatır: “*Ali Efendi'nin yazı taklidinde de dikkate değer bir muvaffakiyeti görülmektedir. Meselâ talebesine: 'Bu gün Râkım olalım' diyerek onun üslûbunu; başka bir gün de: 'Bu gün Celâleddin olalım' deyip Mahmud Celâleddin'in üslûbunu taklit ettiği bilinmektedir. Birbirine zıt iki üslûpta yazı taklit edebilmek için fevkalâde bir istidada sâhip olmak gerekir*” (Derman M. U., 2017). Bu levhada Ali Efendi'nin bahse mevzû olan şaheserlerinden biridir.

Katalog No: 41

Resim 109. Çırcırlı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celî Sülüs
Eb'adı	: 50 x 42,5 cm
Yazılış târihi	: H 1313 / M 1895-1896
Bulunduğu yer	: M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu

İmzâ : *Ketebehû Ali*, كتبه على

Ebrû : Mustafa Düzgünman (1338/1920 – 1411/1990)

Eserin metni :

فخر عالم انبيانك ذات مستناسيدر
 سر ايات نبوت لفظنك معناسيدر
 اولديلر بر حجت پاكيزه جمله انبيا
 ختم اولوب ذات محمد مصطفا امضاسيدر
 كتبه على - ۱۳۱۳

Okunuşu : “*Fahr-ı âlem enbiyânın zât-ı müstesnâsıdır*

Sırr-ı âyât-ı nübüvvet lafzının ma'nâsıdır

Oldular bir hüccet-i pâkize cümle enbiyâ

Hatm olup zât-ı Muhammed Mustafa imzâsıdır”

Sa'dî (Îsâ-zâde Seyyid Mehmed Sa'deddîn Efendi)

Metnin anlamı : *Kâinatın iftiharî, peygamberler içinde müstesnâ bir zattır.*

Peygamberlik ayetlerinin sırrı, sözlerinin manasıdır.

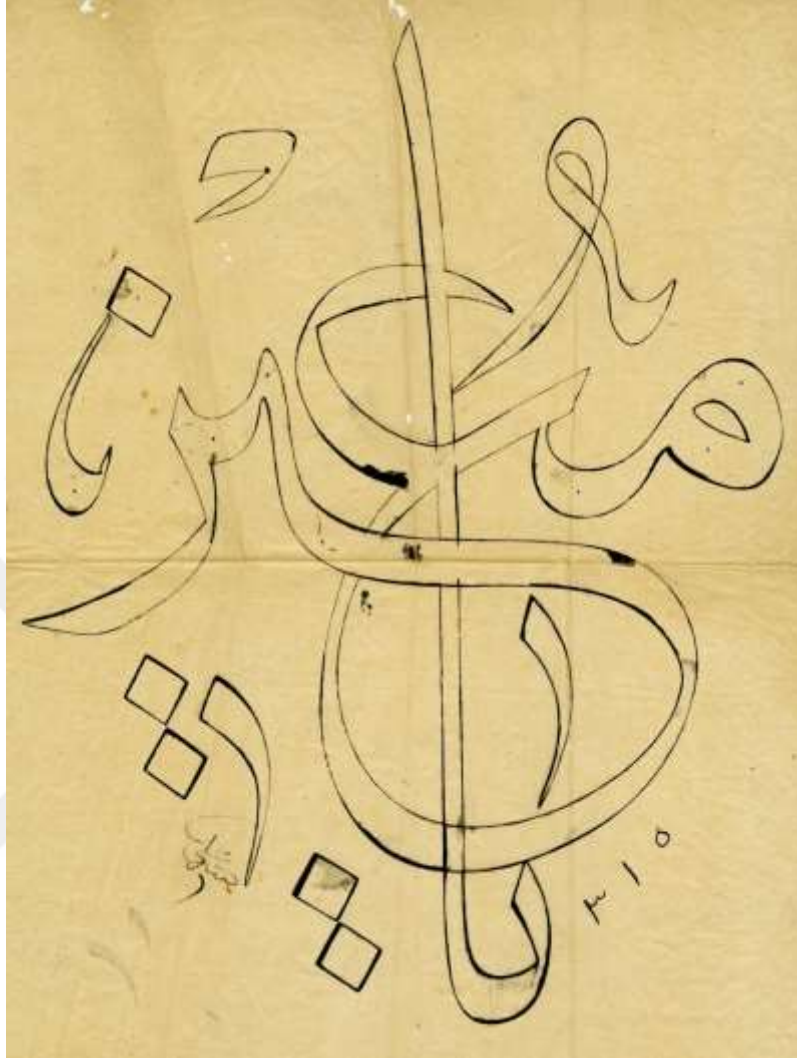
Bütün peygamberler tertemiz bir vesika oldular.

Bittiğinde, Muhammed Mustafa'nın kendisi, onun imzâsı oldu.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Açık renk çay rengi kâğıt üzerine siyah mürekkep kullanılarak celî sülûs hat ile yazılmıştır. İlk satırın son kısmındaki müstesnâsıdır “Müstesnâsıdır (مستناسيدر)” kelimesinin “Sin (س)” harfi ile son satırın sonundaki “İmzâsıdır (امضاسيدر)” kelimesindeki “Sin (س)” harfinin keşideleri istifte

bütünlük sağlamıştır. İkinci satırın başında “Ayat (آیات)” kelimesindeki “Te (ت)” harfi ile “nübüvvet (نبوت)” kelimesindeki “Te (ت)” harfinin keşidelerinin üst üste denk getirilmesi dengeli bir görünüm sağlamıştır. Yazının etrafına cedvel çekilmiş olup dış pervazındaki ebrû Mustafa Düzgünman’a aittir. Uğur Derman mevzû bahis levha için: “*Ali Efendi’nin oya gibi işlediği bu celî sülûs levha görenlerde adeta istifli yazı hissini uyandırmaktadır*” ifadelerini kullanmıştır (Derman M. U., 2017).

Katalog No: 42

Resim 110. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Yazı Kalıbı (Süheyl Belviranlı Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celî Sülüs
Eb'adı	: 30x41 cm.
Yazılış târihi	: H 1315 / M 1897/1898
Bulunduğu yer	: Süheyl Belviranlı Koleksiyonu
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , کتبه علی

Eserin metni : يا معيز

كتبه على ١٣١٥

Okunuşu : “*Ya Muizz*”

Metnin anlamı : Allahü teâlânın Esmâ-i hüsnâsından (ism-i şerîflerinden). Muizz; “dilediği kimseyi yücelten, güçlü ve değerli kılan”.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Çırçırılı Ali Efendi’nin parşömen kâğıdı üzerine tahrir kalemi ile hazırladığı yazı kalıplarından biri olan Allah’ü teâlânın Esmâ-i hüsnâsından “Ya Muizz (يا معيز)” isminin yazılı olduğu bu istifin levha hâline ulaşamadık. İstifin merkezine yerleştirilen küplü “Ayn (ع)” harfi ve onu tam ortadan kesen “Ya (يا)” nidâsı ile bir denge oluşturulmuş, “Ayn (ع)” harfinin sağ tarafına yerleştirilen “Mim (م)” harfi ve sol tarafına yazılan mürsel “Ze (ز)” harfi ile de istif kemâle ermiştir. Harfler, istif alanını kaplamış olmakla birlikte geriye kalan boşluklar iri kalemle yazılmış hareke ve tezyîni işâretler ile doldurulmuştur. Târih “Ayn (ع)” harfinin sağ alt kısmına yerleştirilmiş, târih ise “Ye (ي)” harflerinin noktalarının arasına, “Med” işâretinin uç kısmına yazılmıştır.

Katalog No: 43**Resim 111.** Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Konya Mevlâna Müzesi)**Yazı türü** : Celî Sülüs**Eb'adı** : 53 x 13 cm**Yazılış târihi** : H 1316 / M 1898**Bulunduğu yer** : Konya Mevlâna Müzesi**Envanter No** : 213**İmzâ** : *Ketebehû Ali*, كتبه على**Eserin metni** : أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَذُرّاً وَبَرّاً

كتبه على ١٣١٦

Okunuşu : “*Eûzü bi kelimetillâhi't-tâmmati min şerri mâ haleka ve zera'e ve bera'e, ketebehû Ali 1316*”**Metnin anlamı** : Bütün yaratıkların şerrinden; gökten inen ve göğe çıkan her şeyin şerrinden; gecenin ve gündüzün fitnesinden; hayra açılan yollar hariç

bütün yolların şerrinden, Allah'ın kusursuz kelimalarına (âyetlerine yani Kur'an'a) sığınırım⁴⁵.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Hattat Çırçırılı Ali Efendi tarafından kırılı beyaz zemin üzerine siyah mürekkep ile H 1316 / M 1898 târihinde celî sülüs hattı ile yazılan levhada, “Eûzü bi kelimatillahi't-tammati min şerri ma haleka ve zerae ve berae (أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنَ شَرِّ مَا خَلَقَ وَذُرّاً وَبِرّاً) ibâresi yer almaktadır. Yatay dikdörtgen formunda tek satır hâlinde düzenlenen istifte harf bünyeleri muntazam yazılmıştır. Yer olmasına rağmen “Bikelimâti (بِكَلِمَاتِ)” kelimesindeki “Te (ت)” harfinin ve “Haleka (خَلَقَ)” kelimesindeki “Kaf (ق)” harfinin noktalarının dikey olarak yazılması terkibe hareketlilik kazandırmıştır. Yazının üst kısmına yerleştirilen “Şerri (شَرِّ)” kelimesindeki “Şın (ش)” harfinin noktaları yer olmaması hasebiyle yuvarlak ve normalden küçük olarak yazılmıştır. Yazının etrâfına paspartu yapıştirılarak etrâfına pastel renklerde çiçeklerden teşekkül eden bir süsleme yapılmıştır.

⁴⁵ (Ali el-Müttakî, II, 165/3593)

Katalog No: 44

Resim 112. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülûs Zer-Endûd Levhası (Konya Mevlâna Müzesi)

Yazı türü	: Celî Sülûs
Eb'adı	: 73 x 20 cm
Yazılış târihi	: H 1316 / M 1898
Bulunduğu yer	: Konya Mevlâna Müzesi
Envanter No	: 218

İmzâ : Ketebehû Ali, كتبه على

Eserin metni : قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ

صادق الله العظيم

كتبه على ١٣١٦

Okunuşu : “kul lâ es'elüküm aleyhi ecren illel meveddete fi'l-kurbâ, Sadakallâhu'l-azîm”

Şûrâ Sûresi – 23. Âyet

Metnin anlamı : De ki: "Ben sizden buna karşı yakınlara sevgiden (veya Allah'a yaklaşımdan) başka bir ücret istemem. "Azim olan Allah ne güzel ne doğru söyledi".

Şûrâ Sûresi – 23. Âyet

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Konya Mevlâna Müzesi'nde semâ salonunun girişinde sergilenen H 1316 / M 1898 târihli bu levha, celî sülûs hattı ile Ali Efendi tarafından yazılmıştır. Siyah deri (yahut deri benzeri bir malzeme) üzerine altın kullanılarak zer-endûd tekniği ile meydana getirilen levhada, “kul la es'elüküm aleyhi ecren illel meveddete fi'l-kurbâ, Sadakallâhu'l-Azîm (قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا (الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ)” Şuara Suresi 23. ayeti yazmaktadır. Tek satır hâlinde düzenlenen terkinin dikkat çekici husûsiyetlerinden biri başta küçük, istifin merkezinde ise ona nispetle daha irice yazılan “Lâmelif (لا)”lerdir. Harflerin teşrîfâta uygun şekilde muntazam yazıldığı terkinin son kısmında “El-Kurbâ (الْقُرْبَىٰ)” kelimesindeki “Ye (ي)” harfinin üzerindeki boşluğa damla formunda istif edilmiş olan “Sadakallâhu'l-Azîm (صَادِقَ اللَّهِ الْعَظِيمِ)” ibâresi yazılıdır. İmzâ ise “El-Kurbâ (الْقُرْبَىٰ)” kelimesinin hemen altındaki boşluğa yerleştirilmiştir. Yazının etrâfına köşelerde düğümlemiş olan cedvel çekilerek başka bir tezyînat uygulanmamıştır.

Katalog No: 45

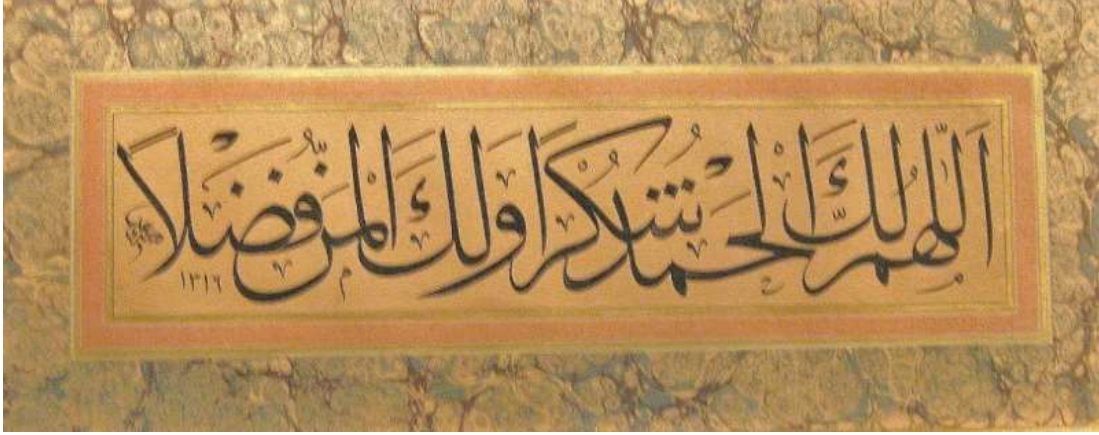
Resim 113. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi)

Yazı türü	: Sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1316 / M 1898/1899
Bulunduğu yer	: Bilinmiyor
İmzâ	: كتبه على, <i>Ketebehû Ali</i>
Eserin metni	: لا إله إلا الله مُحَمَّدُ الرَّسُولُ اللهُ كتبه على ١٣١٦
Okunuşu	: “Lâ ilâhe illallâh Muhammediün Resûlullâh”

Metnin anlamı : “Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah'ın elçisidir”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Ali Efendi tarafından çay rengi kâğıt üzerine siyah mürekkep ile H 1316 / M 1898/1899 târihinde celî sülûs hattı ile yazılan levhada “kelime-i tevhid” yazmaktadır. Teşrifâta uygun şekilde iki adet “Lafza-i Celâl (الله)” istifin üst kısmına yerleştirilmiştir. “Muhammed (مُحَمَّدٌ)” ismi ise istifin alt kısmında merkeze yazılmış ve “Dal (د)” harfinin alt kısmındaki boşluğa imzâ olarak “Ketebuhu Ali (كتبه على)” ibâresinin stilize edilmiş yerleştirilmiştir. Harflerin kesiştiği kısımlara geçmeler yapılarak daha belirgin hâle getirilmiştir. Yazının istif alanı net bir geometrik şekil oluşturmamakla birlikte ana hatlarıyla oval bir istifi anımsatmaktadır. İstifin en dikkat çekici husûsiyetlerinden biri de sol alt köşede harflerin çanak kısımlarının art arda sıralanması sonucu oluşan âhenkli görürümdür. Yazının etrâfına cedvel çekilerek dış pervaza sulu halkâr tezhip yapılmıştır.

Katalog No: 46

Resim 114. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Türkp petrol Vakfı Koleksiyonu)

Yazı türü	: Celî Sülüs
Eb'adı	: 27,3 x 69cm
Envanter No	: TPV/ L.0048
Târihi	: H 1316 / M 1898
Bulunduğu yer	: Türkp petrol Vakfı Koleksiyonu
Ebrû	: Mustafa Düzgünman
İmzâ	: Ketebehû Ali, كتبه علي
Eserin metni	: اللهم لك الحمد شكرياً، ولك المن فضلًا كتبه علي ١٣١٦

Okunuşu : “Allâhümme leke'l-hamdü şükran ve leke'l-mennü fazlen”

Hadîs-i Şerif⁴⁶

⁴⁶ Heysemi, Mecmaü'z-Zevâid, 4/188; İbn Ebi'd-Dünyâ, Şükr, 105; Taberânî, 19/144 (316); Beyhaki, Şuabü'l-İmân, 4391.

Metnin anlamı : Allah'ım şükür ve hamd sanadır ve senin lütfundandır.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Ali Efendi'nin H 1316 / M 1899 târîhli, “Ketebehû Ali (كتبه على)” imzâli, âharlı kâğıt üzerine is mürekkebiyle yazılmıştır. Yatay dikdörtgen formunda tek satır hâlinde istiflenen terki bin hattı celî sülûstür. Sade bir terki b ile kaleme alınan bu levhada, harflerin muntazam yazılışı, birbirinin üzerine oturuşu, diziliş sırasına göre harf gruplarının teşrîfâtına riâyet edilmesi, satırın baş ve son kısmında “Lâm (ل)” ve “Kef (ك)” harflerinin ritmik tekrârı ile sağlanan muvâzene görülen istifi şaheser kılmaktadır. Yazının etrâfına cedvel çekilerek dış pervazına Mustafa Düzgünman'a (1920-1990) ait olan battal ebrûsu yapıştırılmıştır.

Katalog No: 47

Resim 115. Çırcırlı Ali Efendi'nin Celî Sülûs Levhası (M. Uğur Derman Fotoğraf Arşivi)

Yazı türü	: Celî Sülûs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1317 / M 1899
Bulunduğu yer	: Bilinmiyor
Müzehhibesi	: Ayten Tiryaki
İmzâ	: Ketebehû Ali, كتبه على
Eserin metni	: يا على ان الاسلام عريان لباسه التقوى ورياشه الهدى وزينته الحياء وعماده الورع وملاكه العمل الصالح واساس الاسلام حبي وحب اهل بيتي صدق رسول الله كتبه على ١٣١٧
Okunuşu	: "Yâ Ali, inne'l-islâme 'uryânün libâsühü't-takvâ Ve riyâşühü'l-hüdâ ve zînetühü'l-hayâ Ve 'imâdühü'l-vera' ve melâkühü'l-amel Ve esâsü'l-islâmi hubbî ve hubbü ehli beyti

*Sadaka Resulullâh Ketebehû Ali 1317**Hadîs-i Şerîf⁴⁷*

Metnin anlamı : “Ey Ali! İslam üryandır, onun libâsı takvadır,
Örtüsü de hidayettir, ziyneti hayâdır.
Direği de Allah korkusudur, kıvâmı ameldir,
İslam’ın esâsı ise beni ve Ehl-i Beytimi sevmektir.
Resûlullah doğru söyler.”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Açık kahverengi zemin üzerine siyah is mürekkebi ile H 1317 / M 1899 târihinde celî sülûs hattı ile yazılmış olan bu levha yatay dikdörtgen formunda, iki pafta hâlinde istif edilmiştir. Ehl-i Beyt sevgisini vurgulayan bir Hadîs-i Şerîf’in yazılı olduğu bu terkiib için Uğur Derman: “Ali Efendi’nin sağlam bileğiyle yazılan bir hadîs levhası” ifadelerini kullanmıştır⁴⁸. “inne’l-islâme (انن الاسلام)” ve “esâsü’l-islâmi (اساس الاسلام)” kelimelerindeki dört adet “Lâmelif (لا)”’in alt alta çapraz simetri ile benzer şekillerde yazılması istifin en dikkat çekici husûsîyetlerinden biridir. “Ve riyâşühü (و ريشه)” kelimesindeki “Şın (ش)” harfinin “Elif (ا)”’lerin arasına dikey şekilde yuvarlak olarak koyulması ilgi çekici istif esprilerinden biri olmuştur. İkinci satır, ince sülûs kalemi ile damla formunda istif edilmiş olan “Sadaka Resulullâh (صدق رسول الله)” ibâresi yazılarak nihâyete erdirilmiştir. İmzâ ise “El-İslami (الاسلام)” kelimesindeki “Mim (م)” harfinin altındaki boşluğa yerleştirilmiştir. Yazının etrâfına Ayten Tiryaki tarafından altın ile cedvel çekilerek ara suyuna zencerek yapılmış, yeşil zeminli dış pervazı ise halkâr ile tezyin edilmiştir.

⁴⁷ Kenzü’l Ümmâl, 34206; Suyut’i, Camiü’l-Ehâdîs, 26133

⁴⁸ Uğur Derman, *Ömrümün Bereketi*: 4, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2021, s. 300

Katalog No: 48

Resim 116. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülûs Levhası

Yazı türü : Celî Sülûs

Eb'adı : 96 x 38 cm

Yazılış târihi : H 1317 / M 1899/1900

Bulunduğu yer : Husûsi Koleksiyon

İmzâ : *Ketebehû Ali*, كتبه على

Eserin metni : إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

كتبه على ١٣١٧

Okunuşu : “*Innemâ yahşallâhe min ‘ibâdihi’l-‘ulemâ(u)...*”

Metnin anlamı : “...Allah’a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar...”

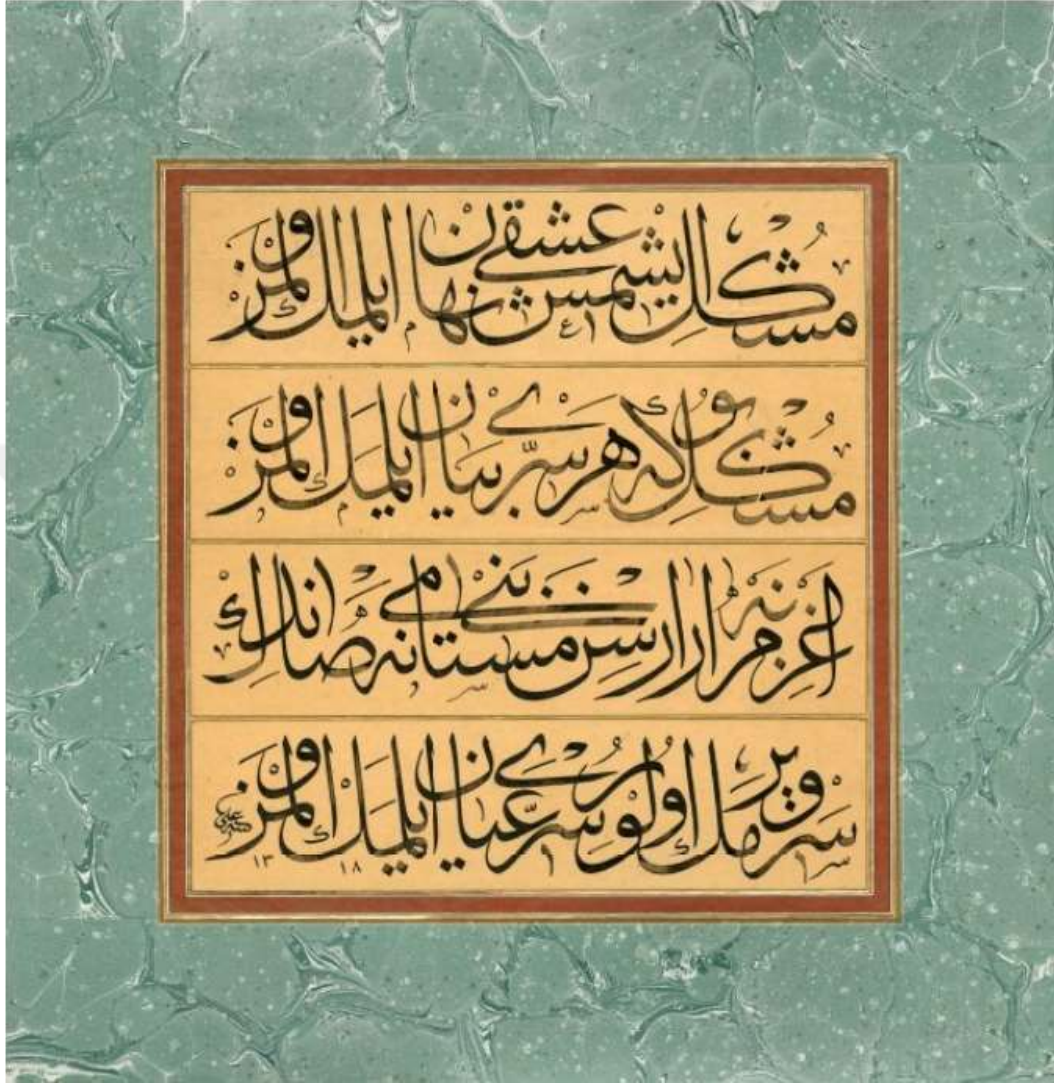
Fatır Suresi 28. Ayet

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Kirlî beyaz zemin üzerine siyah mürekkeple yazılan H 1317 / M 1899/1900 târihli levhada “*Innemâ yahş(A)llâhe min ‘ibâdihi’l-‘ulemâ(u)...*(إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ)” ayeti yazılıdır. Yatay dikdörtgen formunda, tek satır hâlinde yazılan terkinin hattı celî sülûstür. Yazının

genel görünümünde dikey çizgiler ve mukavver harflerin dengesi dikkat çekicidir. “Lafza-i Celâl (الله)” teşrîfata uygun şekilde satırın üst kısmına yerleştirilmiştir. Satırın sonuna dikey şekilde târih yerleştirilerek, onun hemen üst kısmına da ince kalemle “ulemâ’u (الْعُلَمَاءُ)” kelimesindeki “Hemze (ء)” yazılmıştır. “Min (من)” kelimesinin altındaki boşluğa Ali Efendi’nin “Ketebehû Ali (كتبه على)” istifli imzâsı yerleştirilmiştir. Yazının etrâfına çekilen cedvel için gerekli boşluk bırakılmadığından dolayı yazı bir nebze boğulmuştur. Yazının etrâfına herhangi bir tezhip yapılmamıştır.

Katalog No: 49

Resim 117. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Zeki Cemal Özen Koleksiyonu)

- Yazı türü** : Celî Sülüs
- Eb'adı** : 53 x 52 cm
- Yazılış târihi** : H 1318 / M 1900 - 1901
- Bulunduğu yer** : Zeki Cemal Özen Koleksiyonu
- İmzâ** : *Ketebehû Ali*, کتبه علی

Ebrû : Mustafa Düzgünman

Eserin metni : "مشکل ایشمش عشقی نھان ایلمک اولمز

مشکل بوکه هر سری بیان ایلمک اولمز

اغزم نه ارارسن بنی مستانه می صاندک

سر ویرمک اولور سری عیان ایلمک اولمز"

کتبه علی ۱۳۱۸

Okunuşu : "Müşkil işimiş aşkı nihân eylemek olmaz

Müşkil bu ki her sırrı beyân eylemek olmaz

Ağzım ne ararsın beni mestâne mi sandın?

Ser vermek olur sırrı ayân eylemek olmaz"

Ketebehû Ali - 1318

Metnin anlamı : Müşköl iş imiş aşkı gizlemek olmaz

Müşkül bu ki her sırrı beyân eylemek olmaz.

Ağzımı ne ararsın, beni sarhoş mu sandın?

Baş vermek olur da sırrı açıklamak olmaz.

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Ali Efendi'nin H 1318 / M 1900 – 1901 târihinde celî sülüs hattı ile kaleme aldığı levhada, şairinin kim olduğu belli olmayan Türkçe neşîde yazmaktadır. Nohudî kâğıt üzerine siyah sulu mürekkep kullanılarak yazılmış olan terkinin, kalem hareketleri pek cazip bir şekilde izleyenleri tesiri altına almaktadır. Kare formda, dört satır hâlinde yazılan İstifin en dikkat çekici husûsîyetlerinden biri, üçüncü satırın ortasında "Beni (بنی)" ve "Mestane mi (مستانه)" kelimelerindeki makûs "Ye (ي)" harflerinin üst üste keşideli olarak yazılması ve diğer üç satırda da onlara eşlik eden keşideli olarak yazılmış yâ-i makûsilerdir. Satır

sonları mürsel harflerle sona erdirilerek bir denge oluşturulan yazı da “Kef (ك)” harflerinin art arda ve farklı şekilleriyle tezahürü istife âhenk katmıştır. Yazının etrâfına cedvel çekilerek dış pervaza yapıştırılan ebrû Mustafa Düzgünman’a (1920 – 1990) aittir.

Katalog No: 50

Resim 118. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (İBB Kütüphâne ve Müzeler Müdürlüğü Şehir Müzesi Hat Koleksiyonu)

Yazı türü : Celî Sülüs

Eb'adı : 30,4 x 31,2 cm

Yazılış târihi : H 1318 / M 1900

Bulunduğu yer : İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphâne ve Müzeler Müdürlüğü Şehir Müzesi Hat Koleksiyonu.

Envanter numarası : 2652

- İmzâ** : *Ketebehû Ali*, كتبه على
- Eserin metni** : وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
كتبه على ١٢١٨
- Okunuşu** : “*ve hüve alâ külli şey'in kadîr.*”
- Metnin anlamı** : “O, her şeye gücü yetendir.”

Mülk Suresi 1. Ayet

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Kirli beyaz zemin üzerine siyah mürekkep ile H 1318 / M 1900 târihinde yazılmış olan levha Ali Efendi'nin nadide eserlerinden biridir. İki farklı kalem kalınlığı ile celî sülûs hatla yazılmış olan istifte “*ve hüve alâ külli şey'in kadîr (وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)*” ayeti yer almaktadır. Oldukça geniş ağızlı bir kalemle yazılan mukavver “Vav (و)” harfinin içine ona nispetle daha ince bir kalemle ayetin geri kalan kısmı yazılmıştır. “Alâ (عَلَى)” kelimesindeki “Lâm (ل)” harfi ile “külli (كُلِّ)” kelimesindeki “Kef (ك)” harfinin elifleri müşterek kullanılarak tetâbuk yapılmıştır. Çırcırlı Ali EFendi eserlerinde sıkça rastladığımız yuvarlak şekilde yazılmış üç nokta bu levhada da mevcuttur. Târih “Huve (هُوَ)” kelimesinin hemen altına yazılmış imzâ ise “Şey'in (شَيْءٍ)” kelimesindeki mürsel “Ye (ي)” harfinin üzerindeki boşluğa yerleştirilmiştir. Yazının sağ alt ve sol üst köşelerine buket şeklinde çiçekler yapılarak etrâfına cedvel çekilmiş, dış pervazda ise koyu mavi zemin üzerine basit bir süsleme yapılmıştır.

Katalog No: 51

Resim 119. Çırçırılı Ali Efendi'nin Sülüs ve Celî Sülüs Levhası (Türkpetrol Vakfı koleksiyonu)

Yazı türü	: Sülüs
Eb'adı	: 61.3x30.3cm
Müzehibi	: Fahreddin
Envanter No	: TPV/ L.0049
Yazılış târihi	: H 1318 / M 1900
Bulunduğu yer	: Türkp petrol Vakfı koleksiyonu

İmzâ : *Ketebehû Ali*, كتبه على

Eserin metni : ...كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ
الله جل جلاله - محمد عليه السلام
ابوبكر الصديق رضی الله عنه - عمر الفاروق رضی الله عنه
عثمان رضی الله عنه - علی رضی الله عنه
حسن رضی الله عنه - حسین رضی الله عنه
یا حضرت بلال حبشی رضی الله عنه
تعالی الله زهی شرع مطهر
نه خوش محراب اولور الله اکبر

Okunuşu : "... küllemâ dehalâ 'aleyhâ zekeriyyâ'l-mihrâbe..."
Âl-i İmran Suresi 37. Ayet

Allâh Celle Celâluhû – Muhammed Aleyhisselâm

Ebu Bekir es-Sıddık, Radıyallâhu anh - Ömerü'l-Fâruk Radıyallâhu anh

Osmân Radıyallâhu anh – Ali Radıyallâhu anh

Hasan Radıyallâhu anh - Hüseyin Radıyallâhu anh

Yâ Hazreti Bilal Habeşi Radıyallâhu anh

Teâlallâhü zehi şer'-i mutahhar

Ne hoş mihrâb olur Allâhü Ekber

Metnin anlamı : “...Zekeriya mabedde onun yanına her girişinde, yanında bir yiyecek bulurdu...”

Âl-i İmran Suresi 37. Ayet

Allah, Azameti yüce ve ulu olan– Muhammed, Allah’ın selâmı üzerine olsun.

Ebu Bekir es-Sıddık, Allah ondan râzı olsun, Ömerü’l-Faruk Allah ondan râzı olsun.

Osman Allah ondan râzı olsun - Ali Allah ondan râzı olsun.

Hasan Allah ondan râzı olsun - Hüseyin Allah ondan râzı olsun.

Ya Hazreti Bilal Habeşi Allah ondan râzı olsun.

Tertemiz, parlak şeriatı bahşeden Allah her türlü eksiklikten münezzehtir.

Ne hoş mihrâb olur Allâhü Ekber

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Kahverengi kâğıt üzerine siyah mürekkep ile H 1318 / M 1900 sülüs ve celî sülüs hattı ile yazılan terkip, Ali Efendi’nin müstesnâ ve manidar yazılarından. Levhanın en üst kısmında “...Zekeriya mabedde onun yanına her girişinde, yanında bir yiyecek bulurdu...” meâlindeki ayet, hemen altında yukarıdan aşağıya iri kalemle yazılmış olan “Lafza-i Celâl (الله)”, Resûl-ü Ekrem Efendimiz, Cihâr-ı yâr-i güzîn, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in isimleri yazılmıştır. En altta ise bu isimlere nispetle daha ince bir kalem ağzı ile yazılan Bilal Habeşi hazretlerinin ismi vardır. Bu isimlerin yanına “Celle Celâluhû (جل جلاله)”, “Aleyhisselam (عليه السلام)” ve “Radıyallâhu anh (رضى الله عنه)” duâları ince sülüs kalemi ile istifli şekilde yazılmıştır. Sağ tarafta aşağıdan yukarıya doğru sülüs kalemi ile duâ cümlesi ve sol tarafta ise aynı şekilde bir temenni ibâresi yazılıdır. Yazının etrâfına altın ile cedvel çekilerek bezeme yapılmış ve alt kısma “Zehhebehu Fahreddin gufire leh” şeklinde müzehhibin imzâsı yazılmıştır.

Katalog No: 52

Resim 120. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası (Konya Mevlâna Müzesi)

Yazı türü	: Celî Sülüs
Eb'adı	: 61 x 29 cm
Yazılış târihi	: H 1319 / M 1901
Bulunduğu yer	: Konya Mevlâna Müzesi
Envanter Numarası	: 215
İmzâ	: كتبه علي, <i>Ketebehû Ali</i>
Eserin metni	: بحب علي نجا من نجا وفاز ونال به مارجا ومن يتق الله يجعل له كما قال في امره مخرجا كتبه علي ١٣١٩

Okunuşu : *"Bi hubbi Aliyyin necâ men necâ
Ve fâze ve nâle bihi mâ recâ
Ve men yettekillâhe yec'al lehu
Kemâ kâle fî emrihi mahracâ"*

Metnin anlamı : Kurtulan (Hz.) Ali sevgisiyle kurtuldu
Kazandı onun sayesinde umduğuna nail oldu
"Kim Allah'tan korkarsa kılar ona,
Bir çıkış" dediği üzere Allah buyruğunda

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Konya Mevlâna Müzesi'nde sergilenen bu eserde dört mısradan oluşan şiir, yatay dikdörtgen formunda iki pafta hâlinde istif edilmiştir. Kirli beyaz kâğıt üzerine siyah is mürekkebiyle H 1319 / M 1901 târihinde kaleme alınan yazının hattı celî sülüstür. Dört mısra halindeki şiirin üçüncü ve dördüncü mıranın yarısına kadar olan kısımda "Talak Sûresi 2. Ayet" yazılarak "ktibas" sanatı kullanılmıştır. İki satır hâlinde yazılan mısraların arasında nefes payı bırakılmış, sağ üst ve sol alt köşede yatay çizgiler, sağ alt ve sol üst köşede ise dikey çizgiler daha baskı kullanılmış, çapraz simetri oluşturularak muvâzene sağlanmıştır. "Lafza-i Celâl (الله) teşrîfata uygun olarak satırın üst kısmına yazılmıştır. İmzâ ikinci paftanın son kısmında "Mahraca (مخرجا)" kelimesinin altındaki boşluğa yerleştirilmiş, târih ise imzâya nispetle sağa tarafa doğru satırın altına sıralanmıştır. Yazının etrâfına paspartu yapıştırılarak etrâfına pastel renklerde çiçeklerden teşekkül eden bir süsleme yapılmıştır.

Katalog No: 53

Resim 121. Çırçırılı Ali Efendi'nin Celî Sülüs Levhası

Yazı türü	: Sülüs
Eb'adı	: ?
Yazılış târihi	: H 1324 / M 1906/1907
Bulunduğu yer	: Bilinmiyor
İmzâ	: <i>Ketebehû Ali</i> , کتبه علی
Eserin metni	: گر وجودم یوزسه لر قالمسه تنده دری دوغمزم حب علیدن حیدریم حیدری کتبه علی ۱۳۲۴
Okunuşu	: “Ger vücudum yüzseler, kalmasa tende deri, Dönmezem hubb-ı Ali'den Hayderi'yem Hayderi”
Metnin anlamı	: “Tüm vücudum yüzseler, kalmasa tende deri, Dönmezem Ali sevgisinden Haydari'yem Haydari”

Eserin hat ve tezyînat özellikleri: Uğur Derman “*Ketebehû Ali* (کتبه علی)” imzâlı levha için, “Ömrümün Bereketi – 4” isimli kitabında: *Bu yazı Ali Efendi’nin vefâtından dört yıl sonra kalıbından bir müzehhib eliyle işlendiği için o yılın târihi konulmuştur. Ancak bu beyit, ismi Ali olan ve Fatih’deki Haydar (Hayder) semtinde doğmasından dolayı Hayderi lakabıyla anılan Ali Efendi ile hoş bir tevafuk oluşturmaktadır, ifadelerini kullanmıştır*⁴⁹. Yatay dikdörtgen formunda, iki paftadan oluşan yazı, harf bünyeleri muntazam şekilde yazılarak teşrîfata uygun şekilde istif edilmiştir. Her iki satırın sonu da Mürsel “Ye (ي)” harfi ile nihâyete erdirilerek denge sağlanmış, “Haydari (حیدری)” kelimesindeki “Dal (د)” harfini içindeki boşluğa yatay şekilde târih yazılmış ve “Ye (ي)” harfinin üst kısmına ketebe koyularak istif tamamlanmıştır. Yazının etrâfına tezhip yapılmamıştır.

⁴⁹ M. Uğur Derman, *Ömrümün Bereketi:4*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2021, s.328.

3.2. Eserler Tablosu

Sıra No	Eser	Târihi	Ebadı	Formu	Yeri	Açıklama
01	"Hâzâ min fadli rabbî"	1278 1861	-	Celî Sülüs	Alifart Müzayede	Neml Suresi 40. Ayet
02	"Cevri gönümdür çeken gözdür gören ruhsarını, Allah Allah kâm alan kimdir bu çeken kimdir ta'ab".	1278 1861	32 x 43 cm.	Celî Sülüs	Mehmet Çebi Koleksiyonu	Zer-Endûd Levha Beyit
03	"lî hamsetün utfî bihâ harre'l-vebâ'i'l-hâtme El-Mustafâ ve'l-Murtezâ ve'bnâhümâ ve'l-Fâtıme tehassantü bismillâhi ve tevesseltü bi-Resûlihi'l-kerîm Şâzira Nâsıra Erişâ Bedişâ Emrevâ Garfî"	1282 1865	54 x 41,5 cm	Celî Sülüs	Sakıp Sabancı Müzesi	Zer-Endûd Levha "Vebâ/Taun duâsı"
04	"Rabbi yessir velâ tu'assir Rabbi temmim bi'l-hayr"	1281 1864	34,5 x 31,5 cm.	Celî Sülüs	Derman koleksiyonu.	"Rabbi yessir... Duâsı"
05	"Hâside besdir gam-ı beyhüdesi İntikama ihtiyaç etmez seni Hiç safâ-yı vaktine verme keder Derd-i bed-hüyü helak eyler ânı"	1286 1869	-	Celî Sülüs	Abdurrahman Depeler Fotoğraf Arşivi	Mustafa Râkım Efendi'yi Takliden Kit'a
06	"Feyz-i Hakk'ta buhl yok herkes velî tâlib değil Bî-sebep islâh-ı âlem Tanrı'ya vâcib değil"	1286 1869	-	Celî Sülüs	Muharrem Hilmi Şenalp Koleksiyonu	Beyit
07	"Fetekabbeleha rabbuha bi kabulün hasenin"	1290 1873	35x29 cm.	Celî Sülüs	-	Ali İmran suresi 37. ayet
08	Fâidesiz âsiyâbın bendi nedir çarhu ne Sahâvetsiz ağniyânın çingâneden farkı ne?	1289 1273	29,5 x 40,5 cm	Celî Sülüs	Türkp petrol Vakfı Koleksiyonu	Beyit
09	"Yâ kâfiye'l-mühimmât ve yâ kadıye'l-hâcât"	1291 1874	42,5 x 58,5 cm.	Celî Sülüs	Cumhur Başkanlığı Koleksiyonu	Duâ
10	"Yâ müsebbibel-esbab"	1291 1874	-	Celî sülüs	-	Duâ
11	"Geçmesin bir dil eline oynar anınla o yar, Fahrî oyması hayal gibi nasıl işler o yar!"	1292 1875	-	Celî sülüs	-	Zer-Endûd Levha Beyit
12	"Yâ Hazreti Abdullah Bin Sehl Et-Tüsteri"	1292 1875	11 x 11 cm	Celî sülüs	Bilal Sütçü Koleksiyonu	Tac-1 Şerif Levhası
13	"Olma bir nokta için ehl-i şikem cîm gibi."	1292 1875	-	Celî sülüs	Süleyman Berk Koleksiyonu	Kelam-ı Kibar
14	"Yâ Hazreti Ebu'l-Âlemeyn Şeyh es-Seyyid Sultan Ahmed er-Rufâi Kudise sırruhu'l-âlî."	1292 1875	-	Celî sülüs	Sâmi Tokgöz Koleksiyonu	Tac-1 Şerif Levhası

15	“Cemâl-i yâri seyrân eylemiş her yüzden âşıklar Bana nur-ı tecellî dâimâ vech-i hasendendir”.	1292 1875	–	Sülüs	–	Beyit
16	“İme mir’âti şikeste, seni yüz sûrete kor”	1292 1875	–	Celî Sülüs	–	Kelam-ı Kibar
17	“Ser-i gam-ı aşkı derd- mendân anlar. Sanma dil sırrın hod- pesendân anlar. Nakkâşa irer ârifolan nakşından, Bu nakş-ı garibi nakşebdân anlar”	1293 1876	–	Sülüs	–	Kıt’a
18	“Lâ şekke fî hâlikı”	1294 1877	–	Celî Sülüs	Ziya Aydın Koleksiyonu	
19	“Allah Hayyü kable külli hayy”	1294 1877	–	Celî Sülüs	–	Esmâ-i hüsnâ
20	“Bu sekiz şeydir belâ-yı ehl-i dünyâ bi’l-yakîn; Hırs u şehvet, fahr u ziyet, lu’b ü gâflet, kibr ü kîn.”	1295 1878	–	Sülüs - Celî Sülüs	Uğur Derman Koleksiyonu	Beyit
21	“Muhammed’in dört mahbubudur, hem velî Ebubekr ü Ömer Osman u Ali”	1295 1878	–	Celî Sülüs	–	Beyit
22	“Yapıştım dâmen-i pâk-i rızâya herçibâdâbad Sarıldım hâk-i pâ-yi Mustafâya herçibâdâbad Zuhûrât u cevâba tâb u tâkatsız kalıp hayrân Sığındım dergeh-i lutf-ı Hudâya herçibâdâbad”	1297 1879	50 x 49,2 cm	Celî Sülüs	Sakıp Sabancı Müzesi	Naat
23	“Yâ Rabb beni dür eyleme “Evlâd-ı Ali”den Ta bendesiyem ben onun “kâlû belâ”dan”	1301 1883	–	Celî Sülüs	–	
24	“Baz-ul Eşheb Ya Hazreti Şeyh Sultan es-Seyyid Abdulkâdir Geylânî Kuddisse sırruhu’l-âli, kademî hâzâ ’alâ rakabeti külli veliyillah”	1303 1885	59 x 69 cm	Celî Sülüs	Konya Mevlâna Müzesi	Tac-ı Şerif Levhası
25	“Eddi ferâizallâhi tekün mutî’an”	1303 1885	56 x 40 cm	Celî Sülüs	Zeki Cemal Özen Koleksiyonu	Hadis-i şerif
26	“Kime kim Kâ’be nasîb olsa Hudâ rahmet ider, Her kişi sevdiğini hânesine da’vet ider.”	1306 1888	–	Celî Sülüs	–	Beyit
27	“En-nedemü tevbetün, sadaka Resûlullâh”	1308 1891	23 x 23 cm	Celî Sülüs	Konya Mevlâna Müzesi	Hadis-i şerif
28	“Lâyık-ı feyz olamaz düşmeyecek hâke nebât Mütevâzı olanı rahmet-i Rahman büyütür.”	1309 1891	–	Celî Sülüs	–	Beyit
29	“Ağyâr elemün çekme gönül nâfile gamdır Hasmun sitemin anlamamak hasma sitemdir.”	1309 1891	–	Celî Sülüs	–	Beyit

30	“ <i>[Ve]mâ kaderüllâhe hakka kadrihi...</i> ”	1311 1893	–	Celî Sülüs	–	Zümer Suresi 67. Ayet
31	“ <i>Gider kıl u kâli, gideremezsin Anla meâli, anlayamazsın Fehmet hayâli, Fehmedemezsin Seyret cemâli, Seyredemezsin Bulasın kemâli, Bulamazsın.</i> ”	1311 1893	40 x 25 cm	Celî Sülüs	Abdurrahman Depeler Koleksiyonu	Manzûme
32	“ <i>...teveffeni müslimen ve elhikni bi's-sâlihîn.</i> ”	1312 1895	29 x 64,5 cm.	Celî sülüs	–	Yûsuf Suresi 101. Ayet
33	“ <i>Elhamdülillâhi alâ külli hâl Sive'l-küfri ve'd-dalâl</i> ”	1312 1895	50 x 22,5 cm	Celî sülüs	Süheyl Belviranlı Koleksiyonu	Duâ Yazı Kalıbı
34	“ <i>İster isen Hudâ'yı terk eyle mâsivâyı</i> ”	1312 1895	41 x 12 cm	Celî sülüs	Konya Mevlâna Müzesi	Kelam-ı Kibar
35	“ <i>Yâ Hazreti Feyz-i Muhammed Es-Sâdik Sellemehullâh.</i> ”	1313 1895	42x38 cm	Celî sülüs	Mehmet Çebi Koleksiyonu	Tac-ı Şerif
36	“ <i>Yâ Hazret-i Pîr Şeyh Muhammed Muhyiddîn Üftâde Kaddesallâhu sırrahû</i> ”	1313 1895	–	Celî sülüs	İbnülemin Mahmud Kemal Koleksiyonu	Tac-ı Şerif
37	“ <i>Âh teslimiyet</i> ”	1313 1895	–	Celî sülüs	Albayrak Hat Koleksiyonu	
38	“ <i>Eddi ferâzallâhi tekün mutî'an</i> ”	1313 1895	–	Celî sülüs	Vakıflar Yazı Müzesi	Kitâbe Hadis-i Şerif
39	“ <i>Allah celle celâlühü, Muhammed aleyhisselam, Yâ Ali kerremallahu veche radiyallahu teala anh, Fatıma, Hasan, Hüseyin, Rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecmaîn.</i> ”	1313 1895	–	Celî sülüs	Zeki Cemal Özen Koleksiyonu	Ehli Beyt Levhası
40	“ <i>Ol Rasûl-i müctebâ hem rahmeten li'l-âlemin Bende medfundur diye eflâke fahr eyler zemîn Ravzasın idüp ziyâret didi Cibril-i Emîn Hâzihî Cennâtü adnin fedhulûhâ hâlidîn</i> ”	1313 1895	–	Celî sülüs	–	Naat
41	“ <i>Fahr-ı âlem enbiyânın zât-ı müstesnâsıdır Sırr-ı âyât-ı nübüvvet lafzının ma'nâsıdır Oldular bir hüccet-i pâkize cümle enbiyâ Hatm olup zât-ı Muhammed Mustafa imzâsıdır</i> ”	1313 1895	50 x 42,5 cm	Celî sülüs	M. Hilmi Şenalp Koleksiyonu	Naat
42	“ <i>Ya Muizz</i> ”	1315 1897	30x41 cm.	Celî sülüs	Süheyl Belviranlı Koleksiyonu	Esmâ-i hüsnâ
43	“ <i>Eüzü bi kelimatillâhi't-tâmmati min şerri mâ haleka ve zera'e ve bera'e.</i> ”	1316 1898	53 x 13 cm	Celî sülüs	Konya Mevlâna Müzesi	Duâ
44	“ <i>kul lâ es'elüküm aleyhi</i> ”	1316	73 x 20	Celî sülüs	Konya	Şûrâ Sûresi – 23.

	<i>ecren ille 'l-meveddete fi 'l-kurbâ, Sadakallâhu 'l-azîm ”</i>	1898	cm		Mevlâna Müzesi	Âyet
45	<i>“Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resûlullâh”</i>	1316 1898	–	Celî sülüs	–	Kelime-i Tevhid
46	<i>“Allahümme leke 'l-hamdü şükran ve leke 'l-mennü fazlen”</i>	1316 1898	27,3 x 69cm	Celî sülüs	Türkp petrol Vakfı Koleksiyonu	Duâ
47	<i>“Yâ Ali, innel islâme 'uryânün libâsühü et-takvâ Ve riyâşühü 'l-hüdâ ve zînetühü 'l-hayâ Ve 'imâdühü 'l-vera' ve melâkühü 'l-amel Ve esâsü 'l-islâmi hubbî ve hubbü ehli beytî “</i>	1317 1899	–	Celî sülüs	–	Hadis-i Şerif
48	<i>“İnnemâ yahşallâhe min 'ibâdihî 'l-'ulemâ(u) ...”</i>	1317 1899	96 x 38 cm	Celî sülüs	Husûsi Koleksiyon	Fatır Suresi 28. Ayet
49	<i>“Müşkil iş imiş aşkı nihân eylemek olmaz Müşkil bu ki her sırri beyân eylemek olmaz Ağzım ne ararsın beni mestâne mi sandın? Ser vermek olur sırri ayân eylemek olmaz”</i>	1318 1900	53 x 52 cm	Celî sülüs	Zeki Cemal Özen Koleksiyonu	Kıt'a
50	<i>“ve hüve alâ kulli şey'in kadîr.”</i>	1318 1900	30,4 x 31,2 cm	Celî sülüs	İBB Kütüphâne ve Müzeler Müdürlüğü Şehir Müzesi Hat Koleksiyonu	Mülk Suresi 1. Ayet
51	<i>“... küllemâ dehâle 'aleyhâ zekeriyâ 'l-mihrâbe...” Allah (cc), Muhammed (s.a.v.), Cihâr-ı yâr-i güzîn, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin...</i>	1318 1900	61.3x30. 3cm	Celî sülüs	Türkp petrol Vakfı koleksiyonu	Âl-i İmran Suresi 37. Ayet
52	<i>“Bi hubbi Aliyyin necâ men necâ Ve fâze ve nâle bihi mâ recâ Ve men yettekillâhe yec'al lehu Kemâ kale fi emrihi mahracâ”</i>	1319 1901	61 x 29 cm	Celî sülüs	Konya Mevlâna Müzesi	Kıt'a
53	<i>“Ger vücudum yüzşeler, kalmasa tende deri, Dönmezem hubb-ı Ali'den Hayderi'yem Hayderi”</i>	1324 1906	–	Celî sülüs	–	Beyit

DEĞERLENDİRME

Çırçırılı Ali Efendi hat sanatının altın çağı olarak bilinen XIX. yüzyılda yaşamış, sülüs, nesih ve celî sülüste üstâd-ı kâmil ve meşhur istifleriyle tanınan, derviş-meşrep ve hüsn-i ahlak sahibi nevi şahsına münhasır bir şahsiyettir. Ali Efendi tezimizde de bahsettiğimiz gibi hat sanatı alanında yazmış olduğu eserler ve M. Uğur Derman'ın dediği gibi “meşhur istifleri” ile sadece günümüzde değil, yaşadığı dönemde de takdirler ile karşılanmıştır.

Çırçırılı Ali Efendi sanatın merkezi konumunda olan Fatih'in Çırçır semtinde doğmuş, Üsküdar'da küçük bir odada kiracı olarak ikâmet etmiş Mâliye Nezâreti'ne bağlı bir dâirede çalışıp buradan emekli olmuştur. Kıymetli hattatlardan olduğu halde gariptir ki ismi herhangi bir yerde mukayyed değildir. Osmanlı Dönemi Nüfus Müdürlüğü'nden aile-soy bilgilerine ulaşılmaya çalışılmış, bilgilerin temini yasal engeller sebebiyle maalesef sağlanamamıştır. Elimizdeki mevcut bilgilerde Karacaahmed kabristanına defnedildiği ifade edilmekte lâkin makberesi belli değildir. Ali Efendi'nin ailesi ve hayatı hakkında yaptığımız araştırmalar sonuçsuz kalmıştır. İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın *Son Hattatlar* kitabında Ali Efendi'nin vefâtından bir gün sonra duâ merasimine katılan küçük kardeşi İsmail Hakkı Paşa'nın ismi zikredilmektedir. Bunun dışında yalnız yaşayan Ali Efendi hakkında başka bir bilgiye ulaşılammıştır. Hattat Ferid Bey (1274/1858 – 1348/1930) tarafından celî sülüs hatla yazılmış mezar taşı kitâbesinde Ali Efendi'nin ölüm târihi olarak 30 Rebûlevvel 1320 / 7 Temmuz 1902 günü yazılmıştır.

“Hattât-ı Zerrîn-Kalem” vasfıyla anılan Hattat Mehmed Şefik Bey'in talebesi olan Çırçırılı Ali Efendi sülüs, nesih ve celî sülüs yazılarını meşk etmiştir. Yaptığımız araştırmalar sonucu derlediğimiz eserlerinde “nesih” yazısına ulaşılammıştır.

Hüsn-i hat literatüründe Ali Efendi'den bahsedilirken “talebeleri” ifadesi kullanılmış olsa da M. Uğur Derman'ın hazırlamış olduğu “Aklâm-ı Sitte Hattatlarının Şeceresi”nde icazet verdiği talebesi bulunmamaktadır. Lâkin İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın *Son Hattatlar* kitabında Yavuz Sultan Selim Câmîi Başımamı Reisü'l-kurra Ahmed Hamdi Yavuzvarnalı'nın Çırçırılı Ali Efendi'den celî

sülüs meşk ettiği belirtilmektedir. Bu sebeple tez çalışmamızda Çırçırılı Ali Efendi'nin talebeleri başlığı altında Hamdi Efendi'nin biyografisine yer verilmiştir.

Ali Efendi'nin meşhur “Rabbi yessir...” istifini (Katolog no: 4) gören üstâdının üstâdı olan Kadıasker Mustafa İzzet Efendi bu terkibi çok beğenmiş ve takdirlerini “*Gel bak Şefik! Bu çırağın yok mu? Ne senin ne benim, hiçbirimizin hatırına gelmeyen şu istifi yapıp getirmiş; seyret de zevkyâb ol!*” diyerek güzel bulduğunu ona da iletmiş ve takdir etmiştir.

Diğer taraftan Ali Efendi ile anlaşamayan Sâmi Efendi dahi, hüsn-i hattaki fevkalâde kudretini itiraf etmekten çekinmemiştir. Birgün, Hattat Ömer Vasfi Efendi'ye, Ali Efendi'nin Saraçhâne Câmii'nin kapısının üzerinde bulunan taşta hak edilmiş mühim bir yazısını (Katolog no: 38) göstererek “Herif ustadır. Hele şu yazıya bak. Sakın bir şeyine îtiraz etme. O senin gibi ikide bir yalayıp yazanlardan değildir” demiştir. Her kalemde mahâretini gösteren Sâmi Efendi gibi bir üstâd-ı kâmilin bu sözleri Ali Efendi'nin hat sanatındaki mahâretini ortaya koymuştur.

Ali Efendi'nin tarama ucuyla eski hattatların yazılarının üzerinden çalışmak için ince kâğıtlara aldığı örneklerin (Resim 32), bir saç telinden daha ince ve keskin görünüşlü olması, nesih gibi ufak tefek bir yazıyı bile iki kıyısından çift çizgiyle çizebilme kudretine sâhip olması son derece sağlam bir ele sâhip olduğunu göstermiştir.

Yazı taklidinde de dikkate değer bir muvaffakiyeti olan Ali Efendi'nin bazen Mustafa Râkım bazen de Mustafa Celâleddin'in üslûbunu taklit ettiği bilinmektedir. Birbirine son derece zıt iki yazı üslûbunu kolaylıkla taklit edebilen Ali Efendi'nin fevkalâde bir istîdâda sâhip olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmamız kapsamında Ali Efendi'nin biri taşta hak edilmiş, ikisi tarama ucuyla çizilmiş yazı kalıbı olmak üzere elli üç adet hat levhasına ulaşılmıştır. Levhaların geneli siyah (is) mürekkebi ile kirli beyaz yahut nohudî renkte âharlı kâğıt üzerine yazılmıştır. Beş adet levhada siyah zemin üzerine zer-endûd tekniği uygulanmış ve bir adet yazı kalıbı zırnık mürekkebi kullanılmıştır. Aher vezinli bir şiiri yazmış olduğu tasarımı da bir hayli ilginç olan levha da kırmızı ve siyah

mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Ali Efendi celî sülüs hattıyla yazdığı levhaların büyük bir kısmında Türkçe beyit veya kıt'aları tercih etmiş bunun yanı sıra ayet-i kerîme, hadîs-i şerif, tac-ı şerif, ehli beyt ve duâ metinlerine de yer vermiştir.

Çırcırlı Ali Efendi istiflerinde ölçülü ve nispetli yazdığı harflerin yanı sıra artistik denemeler yazmaktan da çekinmemiştir. Hocası Şefik Bey'in yazılarında da çokça rastladığımız geçme, koparma gibi estetik terennümleri Ali Efendi'nin yazılarında da görmekteyiz. Birçok istifinde birleşmeyen harfleri birleştirerek (tetâbuk) uygulamış, böylelikle yazılarında yeniliklere açık özgün tasarımlar ortaya koymuştur.

Ali Efendi bilhassa celî sülüs yazılar için kullanılan hurûf-ı mühmel, tezyîni veya hareke gibi işâretler âdetâ yazının mütemmimi olarak görmüş ve harflerde ortaya konan estetik güzellik bu işâretlerin kullanımında da özenle tatbik edilmiştir. Ali Efendi'nin evâil, evâsıt ve evâhır devri diyebileceğimiz üç sanat döneminde nasıl bir ilerleme katettiği, aynı şekilde hangi nevi yazılarında nasıl bir ketebe kullandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çırcırlı Ali Efendi kendine özgü üslûbunun yanı sıra yazılarında kullandığı imzâlarında da şahsına münhasır bir yoruma sâhiptir. Üstâdı Şefik Bey gibi imzâlarında mütevası ifadelere yer veren bir hattattır. Yazıdaki tasarım kuvveti ve zenginliğine rağmen satır nizâmındaki imzâlarının haricinde sade ve latif bir yorumla “Ketebehû Ali, (كتبه على)” terkiibini kullanmıştır.

SONUÇ

Sonuç olarak Çırçırılı Ali Efendi, XIX. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış kıymetli bir hattattır. Eserlerinde hocasından aldığı letafeti ve sarıhlığı; hat eserlerinde sürekli yenilik arayan husûsîyetiyle birleştirerek farklı istifler ortaya koymasıyla sanatını ileriye taşımaya başarabilmiştir. Yazılarında kendine has bir üslûp ve şîve ortaya koymuştur.

Şüphesiz tezimiz bu alanda her şeyi ile tamamlanmış bir çalışma değildir. Tez çalışmamızın güzel sanatlar alanında yapılan araştırmalara katkı sağlaması ve basamak teşkil etmesi temennimizdir.

KAYNAKÇA

ACAR, M. Şinasi, **Osmanlı'dan Bugüne Gözümüzden Kaçanlar**, YEM Yayın, İstanbul, 2016.

Ali el-Müttakî, II, 165/3593

Ahmed b. Hanbel, I, 376, 423

AKYÜZ, Abdullah, “Osmanlı'dan Günümüze Reîsülkurrâlar”, **İslam Araştırmaları Dergisi**, İstanbul, 2021.

ALPARSLAN, Ali, **Osmanlı Hat Sanatı Târîhi**, İstanbul 2012.

BERK, Süleyman, **İstanbul'un 100 Hattatı**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ, 2012.

DERMAN, M. Uğur, “Mehmed Şefik Bey”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Ankara 2003, C.28.

DERMAN, M. Uğur, “Çırçırılı Ali Efendi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1989, C.2.

DERMAN, M. Uğur, **ÇETİN**, Nihad Mazlum, **İslam Kültür Mirasında Hat Sanatı Şaheserleri**, İstanbul, 1992.

DERMAN, M. Uğur, **İstifleriyle Meşhur Hattat: Çırçırılı (Haydarlı) Ali**, 2021, <https://www.fikriyat.com/yazarlar/ugur-derman/2021/04/02/istifleriyle-meshr-hattat-circirli-haydarli-ali> Erişim Târîhi: 7.05.2023

DERMAN, M. Uğur, **Ömrümün Bereketi:2**, İstanbul, 2019.

DERMAN, M. Uğur, **Ömrümün Bereketi:3**, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul, 2019.

DERMAN, M. Uğur, **Ömrümün Bereketi:4**, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2021.

DERMAN, M. Uğur, **Türk Hat Sanatından Seçmeler**, Atatürk Kültür Merkezi, İstanbul, 2017.

DERMAN, M. Uğur, **XIX. Yüzyılın Bir Celî Hattı San'atkarı: Mehmed Şefik Bey**, <https://www.fikriyat.com/yazarlar/ugur-derman/2018/01/19/hat-sanatinin-buyuk-isimleri-20> (Erişim Târîhi: 01.06.2023)

ERZURUMLU, İbrahim Hakkı, **Marifetname**, Bedir Yayınları, İstanbul, 1999.

Heysemi, Mecmaü'z-Zevâid, 4/188; İbn Ebi'd-Dünyâ, Şükr, 105; Taberânî, 19/144 (316); Beyhaki, Şuabü'l-İmân, 4391.

İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Hattatlar**, MEB Yayınları, İstanbul, 1970.

KARAKÖSE, Saadet, “Divan Şiirinin Matematiği”, **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]**, Erzurum, 2016.

Kenzü'l Ümmâl, 34206; Suyut'i, Câmiü'l-Ehâdîs, 26133

KOÇU, R. Ekrem, “Ali Efendi”, **İstanbul Ansiklopedisi II**, İstanbul, 1958.

ÖZKAFA, Fatih, “Ehl-İ Beyt Ve Hacı Bektâş-I Velî Muhtevâlî Hat Eserleri”, **Uluslararası Alevilik Ve Bektâşilik Sempozyumu**, 2018, Ankara, s.275.

ÖZKAFA, Fatih, **Osmanlı'dan Bugüne Hat Sanatı**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2023.

ÖZKAFA, Fatih, **Ya Hazret-i Pir Türk Hat Sanatında Tasavvuf Önderleri**, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2021.

RADO, Şevket, **Türk Hattatları**, Yayın Matbaacılık, İstanbul, 1984.

SCHICK, İrvin Cemil **Salgın hastalıklarla mücadelede hat san'atı: Tâun duâsı**, <https://t24.com.tr/k24/yazi/salgin-hastaliklarla-mucadelede-hat-san-ati-taun-duasi,2621> (Erişim Târihi 29.09.2022)

SERİN, Muhittin, **Hat Sanatı Târihi Ekoller ve Takipçileri**, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul, 2019.

SERİN, Muhittin, **Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar**, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2008.

SERİN, Muhittin, “Meşk”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Ankara, 2004, c.29.

SEVGİLİ, Turan, **İstanbul'un Güzide Hattatları**, İstanbul, 2017.

SÜLÜN, Murat, **Sanat Eserinde Hz. Peygamber**, Siyer Yayınları, İstanbul, 2021.

TANINDI, Zeren, **ALDEMİR KİLERCİK**, Ayşe, **Sabancı Sakıp Müzesi Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu** İstanbul, Sakıp Sabancı Müzesi Yayınları, İstanbul, 2012.

Tirmizî, Deavât: 45; İbni Mâce, Mukaddime: 23

ÜLKER, Muammer, **Başlangıçtan Günümüze Türk Hat Sanatı**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1987.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, “ **Hak Dini Kur’an Dili Meâli**” Eser Neşriyat.

YAZIR, M.Bedreddin, **Medeniyet Âleminde Yazı Ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli**, Ankara 1989, c.1.

<https://www.ketebe.org/sanatkar/ahmed-hamdi-yavuzvarnali-69>(Erişim Târihi 11.09.2022)

<https://www.ketebe.org/sanatkar/sefik-bey-909>(Erişim Târihi 07.09.2022)

<https://www.ketebe.org/en/artist/circirli-ali-efendi-210>(Erişim Târihi 19.09.2022)

<https://hattatlarsofasi.wordpress.com/aklam-i-sitte-hattatlari/circirli-ali-efendi/hat-eserleri-galerisi/>(Erişim Târihi 21.09.2022)

<http://www.ozcay.com/osman/eskiustalar>(Erişim Târihi 21.09.2022)

<https://defter-i-ussak.blogspot.com/2019/05/resiulkurra-ahmed-hamdi-yavuzvarnali.html>(Erişim Târihi 21.01.2023)

https://www.alifart.com/celî-sulus-levha_114912/(Erişim Târihi 11.04.2023)

<https://digitalssm.org/digital/collection/Kitapvehat/search/searchterm/%C3%87%C4%B1r%C3%A7%C4%B1r%C4%B1%20Ali%2C%20-1902/field/commis/mode/exact/conn/and>(Erişim Târihi 21.05.2023)

<https://kulturenvanteri.com/tr/yer/mîmar-ayas-câmii/#16/41.015057/28.953234>
Erişim Târihi: 25.06.2023

EKLER

Hususi koleksiyonlarda ve sosyal mecralarda Hattat Çırçırılı Ali Efendi'ye isnad edilen bu levha müzehhip eliyle yapılmış olabileceği ve bu sebeple harf anatomileri bozulduğu için "ekler" kısmında derlenmiştir.

